

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Ella Rintala

E-aineistot kirjastoissa Covid-19-pandemian aikana

Miten Suomen yleiset kirjastot vastasivat pandemian myötä kasvaneeseen e-aineistojen kysyntään?

Opinnäytetyö

Syksy 2021

SeAMK Liiketoiminta ja Kulttuuri

Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalvelua

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: SeAMK, Liiketoiminta ja Kulttuuri

Tutkinto-ohjelma: Tradenomi (AMK), Kirjasto- ja tietopalveluala

Suuntautumisvaihtoehto: Kirjasto- ja tietopalveluala

Tekijä: Ella Rintala

Työn nimi: E-aineistot kirjastoissa Covid-19-pandemian aikana – Miten Suomen yleiset kirjastot vastasivat pandemian myötä kasvaneeseen e-aineistojen kysyntään?

Ohjaaja: Ari Haasio

Vuosi: 2021

Sivumäärä: 104

Liitteiden lukumäärä: 2

Opinnäytetyön aiheena oli e-aineistot kirjastoissa koronapandemian aikana. Sen tavoitteena oli selvittää, miten Suomen yleiset kirjastot reagoivat koronan myötä merkittävästi kasvaneeseen e-aineistojen kysyntään. Tarkoituksena oli tutkia, millaisia vaikutuksia tällä kysynnän kasvulla oli e-aineistojen hankintaan, markkinointiin ja tiedottamiseen sekä henkilökunnan ja asiakkaiden e-osaamisen tukemiseen.

Opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista tutkimusta. Tutkimus toteutettiin Webropol-kyselyn avulla. Kysely lähetettiin kaikkiin Suomen yleisiin kirjastoihin sähköpostin välityksellä ja vastauksia siihen kertyi yhteensä 317.

Tulokset osoittavat, että e-aineistojen hankintaan panostettiin yhä enemmän Covid-19-pandemian aikana. Aineistoa hankittiin enemmän ja hankinnassa huomioitiin myös asiakkaita. Markkinointia ja tiedottamista tehtiin aktiivisemmin ja suunnitelmallisemmin. Myös uusia markkinointikanavia otettiin haltuun. Henkilökunnan ja asiakkaiden e-osaamiseen kiinnitettiin myös erityistä huomiota. Osaamista pyrittiinkin tukemaan erilaisin keinoin kuten koulutuksin sekä etädigiopastuksen avulla.

Tuloksista nousi esiin myös selkeitä ongelmakohtia, jotka erityisesti koronapandemian aikana korostuivat, liittyen tämänhetkiseen e-aineistopalvelukokonaisuuteen. Monet kokivat tämän palvelukokonaisuuden pirstaleiseksi ja vaikeasti hahmotettavaksi, koska palvelut ovat jakautuneet monille eri alustoille. Näiden eri palvelualustojen haltuun ottamiseksi kaivattiin esimerkiksi säännöllisempää koulutusta. Lisäksi e-aineistojen tarjonnan vähäisyys kirjastoille nähtiin ongelmallisena. Näihin ongelmakohtiin tulisi hakea ratkaisuja, jotta palvelusta saataisiin entistä toimivampi kokonaisuus ja voitaisiin vastata paremmin asiakkaiden tarpeisiin sekä tarjota laadukasta palvelua myös poikkeuksellisemmissakin oloissa.

¹ Asiasanat: Covid-19, koronavirus, pandemia, Suomen yleiset kirjastot, e-aineistot

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Business and Culture

Degree programme: Bachelor of Business Administration

Specialisation: Library and Information Services

Author/s: Ella Rintala

Title of thesis: E-materials in libraries during the COVID-19 pandemic — How did the Finnish public libraries respond to increased demand for e-materials during the pandemic?

Supervisor(s): Ari Haasio

Year: 2021

Number of pages: 104

Number of appendices: 2

The subject of this thesis was e-materials in libraries during the COVID-19 pandemic. Its aim was to find out how the public libraries in Finland responded to the significant increase in demand for e-materials increased significantly during that period. The purpose was to examine the effects of demand growth on the acquisition and marketing of e-materials, on the provision of information about them, as well as on support provided to staff's and customers' e-skills.

The research method used in the thesis study was quantitative. The study was conducted using a Webropol survey. A questionnaire was sent to all the public libraries in Finland by email, and it received 317 answers.

The results show that, during the COVID-19 pandemic, more effort was put into the acquisition of e-materials. More material was acquired, and customers were also taken into account in the acquisition. Marketing and information sharing were done more actively and methodically. New marketing channels were also introduced. Special attention was also paid to the e-skills of staff and customers. Their skills were supported through various means, such as training and remote digital guidance.

The results also brought out problems related to e-material services, which were particularly highlighted during the coronavirus pandemic. Many found this set of services fragmented and difficult to perceive because the services are distributed across several different platforms. For example, more regular training was needed for the interviewees to learn the use of these different service platforms. Furthermore, the scarce supply of e-materials to libraries was seen as problematic. Solutions to these problems should be sought to make the service more functional and to better respond to customers' needs, as well as to provide high-quality service even in exceptional circumstances.

¹ Keywords: Covid-19, coronavirus, pandemic, Finnish public libraries, e-materials

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä	2
Thesis abstract	3
SISÄLTÖ	4
Kuvio- ja taulukkoluetelo	6
Käytetyt termit ja lyhenteet.....	7
1 JOHDANTO	9
2 KORONAVIRUKSET	11
2.1 SARS-CoV-2-viruksen matka maailmanlaajuisesti pandemiaksi.....	11
2.2 Koronatoimet maailmalla.....	13
2.3 Koronatoimet Suomessa	14
2.3.1 Koronarajoitukset Suomen kirjastoissa	18
2.3.2 Koronarajoitusten vaikutukset Suomen yleisissä kirjastoissa	20
2.3.3 Aiempi tutkimus.....	24
3 E-AINEISTOT SUOMEN YLEISISSÄ KIRJASTOISSA.....	30
3.1 Verkkokirjasto ja e-aineistot osana kirjaston palveluja.....	30
3.2 E-kirjapalvelut.....	34
3.3 E-kirjapalveluiden ongelmallisuus ja mahdollisuudet.....	37
3.4 Muut e-aineistot.....	42
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	46
4.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	46
4.2 Tutkimusmenetelmät.....	48
4.2.1 Kyselytutkimus.....	51
4.2.2 Kyselytutkimus tässä opinnäytetyössä.....	56
5 TUTKIMUSTULOKSET	59
5.1 Vastaajien taustatiedot.....	59
5.2 Muutokset suhtautumisessa e-aineistoihin kohtaan	63
5.3 Koronan vaikutus e-aineistojen hankintaan	66
5.4 Koronan vaikutus e-aineistojen markkinointiin ja tiedottamiseen	70

5.5	Koronan vaikutus henkilökunnan e-osaamisen tukemiseen	74
5.6	Koronan vaikutus asiakkaiden e-osaamisen tukemiseen.....	78
5.7	Avoimet kommentit e-aineistoista kirjastoissa korona-aikana	80
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA	85
	LÄHTEET	93
	LIITTEET	104

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1. Vastaajien sukupuolijakauma.	59
Kuvio 2. Vastaajien koulutustaso.	61
Kuvio 3. Vakinaisten työntekijöiden määrä kirjastossa.	63
Kuvio 4. Asiakkaiden kiinnostuksen kasvu e-aineistoja kohtaan koronan aikana.	66
Kuvio 5. E-aineistojen tarjonta kirjastoille koronan aikana.	67
Kuvio 6. Koronan vaikutus erilaisten e-kirjojen/e-äänikirjojen hankintaan.....	68
Kuvio 7. Asiakkaiden huomiointi e-aineistojen hankinnassa korona-aikana.	70
Kuvio 8. E-aineistojen markkinointikanavat ennen koronaa ja koronan myötä käyttöön tulleet kanavat.....	72
Kuvio 9. E-aineistojen markkinointi ja tiedottaminen henkilökunnalle.	73
Kuvio 10. Kirjaston toimet henkilökunnan osaamisen tukemiseksi e-aineistojen suhteen.	76
Kuvio 11. Kirjaston toimet asiakkaiden osaamisen tukemiseen e-aineistojen suhteen.....	79
Taulukko 1. Vastaajien ikäjakauma.	60
Taulukko 2. Vastaajien määrä eri kirjastokimpoista.	62

Käytetyt termit ja lyhenteet

Covid-19	Covid-19 on uudenlaisen koronaviruksen, SARS-CoV-2:n, aiheuttama tauti, joka aiheuttaa hengitystieinfektioita. Sen yleisimpiä oireita ovat kuume, yskä, hengenahdistus, lihaskivut sekä väsymys.
Epidemia	Epidemiaksi kutsutaan tautia, joka tarttuu suureen osaan jonkin tietyn alueen väestöstä.
Pandemia	Pandemialla tarkoitetaan maailmanlaajuiselle tasolle levinnyttä epidemiaa.
Koronarajoitukset ja -suositukset	Erilaisten rajoitusten ja suositusten tavoitteena on hidastaa ja estää Covid-19-viruksen leviämistä. Suomessa voimassa on niin koko maata koskevia rajoituksia ja suosituksia kuin alueellisiakin. Rajoitukset ja suositukset päivittyvät alueen epidemiatilanteen mukaan.
Poikkeusolot	Poikkeusolot ovat kansakuntaa vakavasti uhkaavia kriisejä. Ne ovat jaoteltu viiteen erilaiseen tyyppiin, jotka kattavat vakavimmat mahdolliset kriisit kuten laajalle levinneen vaarallisen tartuntataudin, jollaiseksi Covid-19 voidaan luokitella. Poikkeusolot voi todeta ainoastaan valtioneuvosto yhdessä presidentin kanssa, kun valmiuslain määrittämät kriteerit täyttyvät.
eKirjasto	eKirjasto on e-aineistoille luotu yhteinen kansallinen palvelu, joka on Suomen yleisten kirjastojen yhteinen palvelu sekä osa Kirjastot.fi-palvelua. Sen kautta löytyvät kaikki yleisten kirjastojen tarjoamat e-aineistot.
E-aineistot	E-aineistot ovat sähköisessä muodossa olevia aineistoja. Suomen yleisten kirjastojen tarjoamiin e-aineistoihin lukeutuu e-kirjoja, e-äänikirjoja, lehtiä, elokuvia, musiikkia sekä erilaisia kursseja.
Finna	Yleisillä kirjastoilla on omat Finna-hakupalvelunsa, joiden kautta pystyy selailemaan kunkin kirjaston tai kirjastokimpan kokoelmia ja aineistoja. Tästä Finna-hakupalvelusta puhutaan yleensä myös

verkkokirjastona. Palvelun kautta asiakkaat pystyvät varata aineistoja, uusia lainoja sekä maksaa kertyneitä sakkoja. Verkkokirjaston kautta asiakas löytää myös kirjastonsa e-aineistot.

AVI	Aluehallintovirasto
THL	Terveyden- ja Hyvinvoinninlaitos
WHO	Maailman Terveysjärjestö
YK	Kansakuntien yhteistyöjärjestö Yhdistyneet Kansakunnat

1 JOHDANTO

Keväällä 2020 koko Suomi oli täysin ennennäkemättömän tilanteen edessä, kun uudenlaisen koronaviruksen aiheuttama Covid-19-tauti lähti leviämään Kiinan Wuhanista maailmalle aiheuttaen maailmanlaajuisella tasolla pandemiatilan. Se rantautui myös Suomeen alkuvuodesta 2020 aluksi yksittäisinä tautitapauksina, mutta lähti leviämään hyvin nopeasti ja hallitsemattomasti aiheuttaen Suomessa Covid-19-epidemian. Epidemian leviämisen hillitsemiseksi ja hallitsemiseksi ryhdyttiin valtion toimesta järeisiin rajoitustoimiin, ja lähes koko Suomi sulkeutui keväällä 2020 kirjastoja myöden. Täyssulku kesti useamman kuukauden, ja se vaikutti suuresti yhteiskuntaamme.

Covid-19 asetti myös kirjastot täysin uudenlaisten ja ennennäkemättömien haasteiden eteen, kun se keväällä 2020 sulki kirjastojen ovet kokonaan sekä rajoitti edelleen syksyllä 2021 niiden toimintaa merkittävästi. Tämä on puolestaan vaikuttanut siihen, että ihmisten pääsy kirjastojen fyysisten kokoelmien ja aineistojen äärelle on vaikeutunut merkittävästi. Tästä syystä e-kirjaston tarjoamien palveluiden ja mahdollisuuksien merkitys on kasvanut suuresti. E-aineistot ovat vuosien varrella vakiinnuttanut asemansa osana kirjastojen palveluja ja niiden suosio on ollut jo ennen korona-aikaa selvästi kasvussa. Kuitenkin vasta pandemia osoitti, miten suuri merkitys e-kirjastolla on takaamaan kirjastopalveluiden saatavuus myös poikkeuksellisemmissä olosuhteissa. Korona-aikana sähköisten aineistojen lainaluvut kasvoivatkin valtakunnallisesti jopa kaksinkertaisiksi (Heimolehto 2.12.2020).

Tämän opinnäytetyön aiheena onkin e-aineistot kirjastoissa korona-aikana. Aihe valikoitui tekijän oman mielenkiinnon sekä ajankohtaisuuden pohjalta. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten Suomen yleiset kirjastot vastasivat tähän koronan myötä kasvaneeseen e-aineistojen kysyntään. Työssä pyritään selvittämään, millaisia vaikutuksia tämä kysynnän kasvu mahdollisesti aiheutti e-aineistojen hankintapuolella, e-aineistojen markkinoinnissa ja niistä tiedottamisessa sekä niin henkilökunnan kuin asiakkaidenkin osaamisen varmistamisessa ja takaamisessa e-aineistojen käytön suhteen. Opinnäytetyö toteutettiin kvantitatiivisena kyselytutkimuksena kysely- ja raportointityökalu Webropolin avulla. Kysely oli suunnattu kaikille Suomen yleisissä kirjastoissa työskenteleville henkilöille.

Pandemian ja poikkeusolojen vaikutus kirjastoihin ja etenkin e-aineistoihin on aiheena hyvinkin ajankohtainen ja siitä saatu tieto erityisen tärkeää kehittämisen

näkökulmasta, sillä vallitseva korona-aika on ollut niin harvinaislaatuinen tilanne. Kirjastot ovat olleet pandemian jyllätessä täysin uuden edessä, ja tästä ei voi muuta kuin oppia vastaisuuden varalle. Tavoitteena onkin siis tutkimustulosten pohjalta pystyä arvioimaan, miten kirjastot onnistuivat vastaamaan yllättävään ja odottamattomaan tilanteeseen ja miten toimintaa voitaisiin mahdollisesti vielä kehittää. Näin voidaan paremmin varautua, mikäli tulevaisuudessa eteen tulee vastaavanlaisia tilanteita.

2 KORONAVIRUKSET

Koronavirukset ovat laaja ja yleinen virusten heimo. Niiden on havaittu tarttuvan niin ihmisten, eläinten kuin lintujenkin keskuudessa jo pitkään. Ihmisillä nämä virukset aiheuttavat pääasiassa lieviä hengitystieinfektioita, mutta joissain tapauksissa ne saattavat aiheuttaa myös vakavampia ja akuutteja hengitystietauteja. Tällä hetkellä maailmalla tunnetaan yhteensä seitsemän eri koronavirusta, jotka voivat vaikuttaa myös ihmisväestöön. Neljä näistä tunnetuista viruksista ovat sairastuttaneet ja sairastuttavat edelleen ihmisiä ympäri maailmaa. (Calleja 2020, 19–21.)

Ennen 2000-lukua koronaviruksia pidettiin ihmisen kannalta melko vaarattomina ja mitättöminä taudinaiheuttajina. Niiden aiheuttamia sairauksia ei juurikaan pelätty, sillä niiden uskottiin aiheuttavan lähinnä lieväoireisia ja tavallisia hengitystieinfektioita kuten flunssaa. Vuosituhannen vaihde kuitenkin osoitti niissä piilevän vaaran. Ihmisiin on 2000-luvun puolella tarttunut kolme erilaista koronavirusta, joiden aiheuttamia tauteja ovat SARS, MERS sekä tällä hetkellä jylläävä Covid-19. Näiden tautien myötä ihmisten silmät ovat vähitellen avautuneet ja suhtautuminen koronaviruksiin on muuttunut, sillä nämä taudit ovat paljastaneet vaarattomaksi mielletyn viruksen tappavuuden. (Calleja 2020, 20–21.)

Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin ainoastaan uusimman koronaviruksen SARS-CoV-2:n aiheuttamaan Covid-19-pandemiaan sekä sen vaikutuksiin yleisesti maailmalla ja etenkin Suomessa. Erityisesti keskitytään vielä tarkastelemaan sitä, miten tämä hyvin nopeasti ja laajalle levittäytynyt virustauti on vaikuttanut Suomessa yleisiin kirjastoihin sekä niiden toimintaan etenkin e-aineistojen osalta.

2.1 SARS-CoV-2-viruksen matka maailmanlaajuiseksi pandemiaksi

Covid-19-tauti on siis uudenlaisen koronaviruksen SARS-CoV-2:n aiheuttama sairaus, joka aiheuttaa hengitystieinfektioita. Sen tavallisimpia oireita ovat kuume, yskä, hengenahdistus, lihaskivut sekä väsymys eli se muistuttaa hyvin paljon mitä tahansa virusinfektiota. Lisäksi se saattaa kuitenkin aiheuttaa myös haju- ja makuaistien häiriöitä. Oireet ovat yleensä melko lieviä, mutta pienellä osalla tartunnan saaneista oireet ovat vakavampia ja vaativat näin ollen sairaalahoitoa. (Terveyskirjasto 28.5.2021.)

Aina uuden viruksen aiheuttaman sairauden löytyessä on erityisen tärkeää jäljittää, mistä se on peräisin, jotta sen leviäminen voitaisiin estää mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti. Tällä hetkellä on vielä epäselvyyttä uuden koronaviruksen alkuperästä, mutta ensimmäiset tautiin sairastuneet havaittiin kuitenkin Kiinassa Wuhanin kaupungissa 2019 vuoden loppupuolella. (WHO 26.3.2020.)

Callejan (2020, 21–22) mukaan kaikki ihmisten keskuuteen tähän mennessä levinneet koronavirukset ovat lähtöisin eläimistä. Hän kertoo, että tällaisia viruksia, jotka voivat siirtyä eläimestä ihmiseen tai toisinpäin, kutsutaan zoonoottisiksi. Toisin sanoen kaikki ihmisten keskuudessa liikkuvat koronavirukset ovat zoonoottisia, sillä ne ovat siirtyneet eläinten ja ihmisten välillä.

Tämän uusimman koronaviruksen on havaittu olevan erittäin läheistä sukua geneettisesti lepakkopopulaatioista eristetyille koronaviruksille. Onkin syytä epäillä, että viruksen alkuperäinen lähde on Wuhanin kaupungin villieläintorilla, sillä monet ensimmäiset tautitapaukset juontavat juurensa juuri sinne. On kuitenkin todennäköistä, että virus ei ole siirtynyt suoraan lepakosta ihmiseen, vaan jonkin väli-isännän eli tässä tapauksessa toisen eläinlajin, välityksellä. (WHO 26.3.2020.) Tätä kyseistä eläinlajia ei ole kuitenkaan vielä onnistuttu tunnistamaan, sillä SARS-CoV-2-virusta ei löydetty Wuhanin villieläintorin eläimistä. Onkin esitetty teorioita, että kyseinen virus olisi kiertänyt ihmisissä jo pidempäänkin, mutta saavuttanut vasta vuoden 2019 loppu puolella sellaisen muodon, että se kykeni aiheuttamaan lopulta maailman laajuisen pandemian. (Hovi 2020.)

Joka tapauksessa Wuhanin kaupungin villieläintori suljettiin 1.1.2020 havaittujen uudenlaisen koronaviruksen aiheuttamien tautitapausten vuoksi. Torialue myös siivottiin ja desinfioitiin huolellisesti, mutta virus oli valitettavasti jo ehtinyt lähteä leviämään. (WHO 26.3.2020.)

Virus lähti leviämään nopeasti ihmisestä toiseen aiheuttaen lopulta Wuhanin kaupungissa Covid-19-epidemian joulukuussa 2019. Tauti lähti leviämään hyvin nopeasti myös muualle Kiinaan sekä eri puolille maailmaa. (Eurooppa-neuvosto 2.7.2021.) Calleja (2020, 12) esittääkin, että nykymaailman globalisaatio sekä lentomatkailu ovat edesauttaneet viruksen leviämistä merkittävästi ja taanneet sen tehokkaan etenemisen ja siirtymisen niin maiden kuin maanosienkin välillä. Niinpä jo tammikuussa 2020 myös Euroopassa havaittiin ensimmäisiä yksittäisiä Covid-19-tautitapauksia (Eurooppa-neuvosto 2.7.2021).

EU-maista ensimmäisenä Italia raportoi merkittävästä koronataartuntojen kasvusta helmikuussa 2020. Vähitellen myös muut EU-maat alkoivat ilmoitella havaituista tartunnoista ja jo maaliskuussa Covid-19-tauti oli levinnyt jokaiseen EU-maahan. Virustauti levisi siis äärimmäisen nopeasti myös maailman laajuisella tasolla tarkasteltuna. 11.3.2020 Maailman Terveysjärjestö WHO julistikin vallitsevan koronavirusepidemian pandemiaksi. (Eurooppa-neuvosto 2.7.2021.) Pandemialla tarkoitetaan yli maanosien ulottuvaa epidemiaa (Terveyskirjasto 2020).

Vuoden 2021 helmikuun loppuun mennessä eli noin vuosi sen jälkeen, kun Covid-19-tauti julistettiin pandemiaksi, maailmanlaajuisesti tilastoituja ja vahvistettuja Covid-19-tartuntoja oli reilusti yli sata miljoonaa ja kuolleita vajaa kaksi ja puoli miljoonaa (WHO 23.2.2021). Saman vuoden syyskuussa vastaavat luvut olivat reilusti yli kaksisataa miljoonaa vahvistettua tautitapausta ja yli neljä ja puoli miljoonaa kuollutta (WHO 13.9.2021). Luvut ovat siis noin puolen vuoden aikana jopa kaksinkertaistuneet.

Suomessa ensimmäinen koronataartunta diagnosoitiin tammikuun lopulla 2020 (Yle Uutiset 29.1.2020). Helmikuun 2021 loppupuolella pelkästään Suomessa tilastoituja tautitapauksia oli puolestaan reilu viisikymmentä tuhatta ja kuolemia reilu seitsemänsataa (THL 23.2.2021). Puolen vuoden jälkeen syyskuussa vastaaviksi luvuiksi ilmoitettiin reilusti yli sata tuhatta vahvistettua tartuntaa sekä hieman yli tuhat kuolemaa (THL 13.9.2021). Myös Suomessa siis tartuntojen määrä on puolen vuoden aikana kaksinkertaistunut. Koronaan liittyvien kuolemien määrä Suomessa on puolestaan kasvanut huomattavasti hillitymmiin koko maailman tilanteeseen verrattuna. Koronapandemia kuitenkin jyllää edelleen maailmalla, joten määrät tulevat päivä päivältä kasvamaan vielä suuremmiksi.

2.2 Koronatoimet maailmalla

Covid-19-pandemian torjumiseksi on ryhdytty järeisiinkin toimenpiteisiin niin maailmanlaajuisella tasolla kuin kansallisillakin tasoilla kukin maa tahoillaan. Merkittävimpiä toimijoita maailmanlaajuisesti taistelussa koronaa vastaan ovat olleet kansakuntien yhteistyöjärjestö Yhdistyneet Kansakunnat eli YK sekä sen alaisuudessa toimiva Maailman Terveysjärjestö WHO, joka tekee tiiviistä yhteistyötä maailmanlaajuisesti erilaisten asiantuntijoiden, tutkijoiden, eri maiden hallitusten sekä muiden kumppaneiden kanssa laajentaakseen tieteellistä tietämystään nopeasti uuden virusperäisen taudin suhteen sekä

seuratakseen sen leviämistä. Lisäksi järjestö antaa neuvoja ja ohjeita maille toimenpiteistä, joihin on ryhdyttävä ihmisten terveyden suojelemiseksi. WHO:n toimenkuvaan koronan suhteen kuuluu siis ennaltaehkäisy, valvonta, eristäminen, koordinointi sekä hoito. (YK, [viitattu 23.2.2021].)

Koronatoimiin on ryhdytty myös Euroopan tasolla. Euroopan Unionin neuvosto on listannut kymmenen erilaista keinoa, joiden avulla se pyrkii yhteistyössä jäsenmaidensa kanssa torjumaan koronapandemiaa sekä varmistamaan siitä elpyminen. Näihin keinoihin sisältyy taloudellisen tuen tarjoamista ja rahoittamista, terveydenhuoltojärjestelmien tukemista ja Covid-19-rokotteen saatavuuden turvaamista ja edistämistä sekä matkustamisen koordinoitua ja viruksen leviämisen rajoittamista rajoittamalla muuta kuin välttämätöntä matkustelua EU:hun. (Eurooppa-neuvosto 15.6.2021.)

2.3 Koronatoimet Suomessa

Myös Suomessa on ryhdytty toimiin koronaa vastaan. Voimassa on niin koko Suomea koskevia rajoituksia ja suosituksia kuin alueellisiakin. Niiden tavoitteena on hidastaa ja estää koronaviruksen leviämistä Suomessa, turvata terveydenhuollon kantokyky sekä suojata erityisesti riskiryhmiin kuuluvia henkilöitä. (Rajoitukset ja suositukset koronaepidemian aikana 10.9.2021.)

Yleisiä suosituksia Suomessa, kuten muuallakin maailmassa, ovat hyvästä käsi- ja yskimishygieniasta huolehtiminen, kahden metrin turvavälien pitäminen muihin ihmisiin julkisilla paikoilla, kasvomaskin käyttö julkisilla paikoilla, Koronavilkku-sovelluksen lataaminen ja käyttö, koronatesteissä käyminen, jos ilmenee pieniäkin koronavirukseen liittyviä oireita sekä rokotteen ottaminen heti, kun se vain on mahdollista. (Rajoitukset ja suositukset koronaepidemian aikana 10.9.2021.)

Monista rajoituksista ja suosituksista päätetään kuitenkin myös alueellisella tasolla. Jokaisella alueella kyseisen alueen toimivaltaiset viranomaiset päättävät kulloinkin alueella voimassa olevista suosituksista sekä rajoituksista. Näiden päätösten on nojaututtava tartuntatautilakiin ja oltava sen mukaisia, joten mitään mielivaltaisia päätöksiä ei voida tehdä. Alueellisista rajoituksista voivat vastata muun muassa THL, AVI ja kunnat itse. (Rajoitukset ja suositukset koronaepidemian aikana 10.9.2021.)

Alueelliset suositukset riippuvat hyvin pitkälti siitä, missä vaiheessa alueen epidemia on. Näitä vaiheita on määritelty yhteensä kolme ja ne ovat perustaso, kiihtymisvaihe sekä leviämisvaihe. Perustasossa epidemia ei kasva. Kiihtymisvaiheessa epidemian kasvu puolestaan alkaa nimensä mukaisesti kiihtyä ja alueellinen ilmaantuvuus on perustasoa korkeampi. Lisäksi tässä vaiheessa esiintyy myös useita paikallisia tartuntaketjuja. Leviämisvaiheessa epidemian kasvu nopeutuu edelleen ja tapaukset lähtevät leviämään laajemmalla mittakaavalla. Tämä puolestaan aiheuttaa sen, että tartuntaketjujen jäljittäminen vaikeutuu huomattavasti. (Koronavirusepidemian vaiheet ja torjuntatoimien tasot, [viitattu 25.2.2021].)

Vuoden 2021 alussa koronatilanne Suomessa huonontui merkittävästi. Tartuntatapauksia ilmeni huomattavasti enemmän kuin aiemmin, ja ne lisääntyivät huolestuttavan nopeasti tiukoista rajoituksista ja erilaisista suosituksista huolimatta. Tämän vuoksi Suomi ryhtyi entistä järeämpiin toimiin epidemian hillitsemiseksi. Valmiuslain nojalla valtioneuvosto yhdessä tasavallan presidentin kanssa totesi Suomen olevan poikkeusoloissa koronaepidemian vuoksi. Poikkeusolot todettiin 1.3.2021 valtioneuvoston yleisistunnossa. Päätös poikkeusoloista astui voimaan heti ja niiden määriteltiin olevan voimassa toistaiseksi. (Poikkeusolot, [viitattu 9.3.2021].)

Poikkeusolot ovat kansakuntaa vakavasti uhkaavia kriisejä. Ne ovat jaoteltu viiteen erilaiseen tyyppiin, jotka kattavat vakavimmat mahdolliset kriisit. Valmiuslain 3 §:n 5 kohdan mukaan poikkeusoloiksi määritellään laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti, jollaiseksi koronaepidemia voidaan luokitella ja tämän nojalla Suomeen poikkeusolot todettiin. Poikkeusolot voi todeta ainoastaan valtioneuvosto yhdessä presidentin kanssa, kun valmiuslain määrittämät kriteerit täyttyvät. Poikkeusolojen tärkeimmät tavoitteet ovat antaa väestölle suojaa, turvata niin ihmisten toimeentulo kuin myös koko maan talouselämä, ylläpitää niin oikeusjärjestystä kuin myös perus- ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. (Poikkeusolot, [viitattu 9.3.2021].)

Poikkeusolojen myötä Suomessa alkoi 8.3.2021 lähtien kolmen viikon mittainen ”sulkutila”, joka tarkoitti käytännössä sitä, että suurimmassa osassa Suomea siirryttiin leviämisvaiheen tiukimpiin mahdollisiin rajoituksiin. Näitä rajoituksia olivat laaja etätyösuositus, etäopetukseen siirtyminen korkeakouluissa, toisella asteella sekä perusopetuksen yläluokilla, yli 12-vuotiaiden ryhmäharrastustoiminnan keskeyttäminen sekä julkisten tilojen käytön rajoittaminen. Lisäksi suositeltiin yli 6 hengen kokoontumisrajoituksia ja neuvottiin välttämään

yli kuuden hengen yksityistilaisuuksia. (Yle Uutiset 25.2.2021.) Myös ravintolat, kahvilat sekä anniskelupaikat olivat suljettuina asiakkailta siten, että ruoan ulosmyyntiä ei kuitenkaan rajoitettu. Asiakkaat saivat siis halutessaan tilata ja noutaa ruokaa ravintoloista, vaikka ravintoloiden asiakastilat olivatkin suljettuina. (Valtioneuvosto, [viitattu 9.3.2021].)

Hallituksen 8.3.2021 toteama poikkeustila ei ollut suinkaan ensimmäinen laatuaan Covid-19-pandemian aikana Suomessa. Myös pandemian alkutaipaleella todettiin valmiuslain nojalla alkavaksi poikkeustila 16.3.2020 lähtien. Ensimmäisen poikkeustilan myötä Suomessa otettiin käyttöön todella laajamittaiset ja rajut rajoitustoimet. Käytännössä katsoen lähes koko maa suljettiin. Ensimmäisen sulkutilan aikana koulut ja oppilaitokset siirtyivät täysin etäopetukseen, etätyöskentelyyn siirryttiin mahdollisimman laajasti mahdollisuuksien mukaan ja julkiset kokoontumiset rajattiin kymmeneen henkeen. Tämän lisäksi ovensa sulkivat täysin todella monet palveluntarjoajat kuten erilaiset harrastustilat ja -paikat, uimahallit ja kuntosalit, nuoriso- ja kerhotilat, elokuvateatterit ja teatterit sekä museot ja kirjastot. (Valtioneuvosto 16.3.2020.) Tästä syystä erityisesti ensimmäisellä poikkeustilalla on ollut merkittäviä vaikutuksia kirjastojen toimintaan Suomessa, mutta toki suuresti ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen myös kaikki muut korona-ajan rajoitukset.

Huhtikuun 2021 loppupuolella koronatilanne alkoi vähitellen vaihteeksi taas rauhoittua ja koronavirustapausten määrä kääntyi tasaiseen laskuun. Tästä syystä Valtioneuvosto totesi tiistaina 27.4.2021, että valmiuslain nojalla asetetut poikkeusolot puretaan. Suositusten ja rajoitusten antaminen ja niiden kiitettävä noudattaminen kansalaisten keskuudessa oli tuottanut toivotunlaista tulosta. Lisäksi kevään aikana edenneet rokotustoimet sekä kausivaihtelu alkoivat vähitellen näkymään ja vaikuttamaan epidemiatilanteeseen ja sen kohenemiseen. (Valtioneuvosto 29.4.2021.)

Suomeen koronarokotehankinnat tulevat kaikki Euroopan Unionin kautta. Euroopan Unioni on valinnut rokotteet todennäköisen valmistusaikataulun sekä oletetun tehon ja turvallisuuden mukaan. Suomen päässä hankinnoista vastaa sosiaali- ja terveysministeriö, mutta lopullisen päätöksen tekee kuitenkin valtioneuvosto. Rahoituksesta puolestaan päättää eduskunta. Suomessa koronarokotusten aikatauluun ja edistymiseen vaikuttavat pääasiassa myyntilupien myöntäminen sekä rokotteiden saatavuus. Maan väkiluvulla on suuri merkitys siihen, miten paljon rokotteita kukin maa saa EU:n yhteishankinnoista. Suomi saa väkilukunsa mukaisesti 1,23 % hankittavista rokotteista. Rokotteiden tarve on suurin piirtein

kaksinkertainen määrä väkilukuun nähden, sillä yhden henkilön rokottamiseen tarvitaan pääasiassa kaksi rokoteannosta. (THL 27.4.2021.)

Suomessa ensimmäisen rokoteannoksen oli toukokuun 2021 alkuun mennessä saanut noin 30 % maan koko väestöstä, mutta toisen annoksen vasta 3 % (Covid-19-rokotusten edistyminen 2.5.2021). Koska rokotteet saapuvat vähitellen pienissä erissä, väestö rokotetaan tietyssä ennalta määrättyssä järjestyksessä. Rokotusjärjestyksellä pyritään vähentämään vakavia tautitapauksia, ennenaikaisia kuolemia ja elinvuosien menetyksiä sekä ylläpitää terveydenhuollon kantokykyä. Tämän vuoksi järjestykseen vaikuttavat muun muassa niin ikä kuin riskitekijät sekä vakavalle taudille altistuminen. Ensimmäisten joukossa rokotusjärjestyksessä ovat terveydenhuollon henkilökunta, iäkkäät ihmiset sekä erilaisiin riskiryhmiin kuuluvat henkilöt. (Rokotusjärjestys ja Covid-19-taudin riskiryhmät 27.4.2021.)

Syyskuuhun 2021 mennessä rokotekattavuus Suomessa on kasvanut huomattavasti. Ensimmäisen rokotteen on saanut jopa 72,9 % koko maan väestöstä ja toisenkin jo 56,2 % (Covid-19-rokotusten edistyminen 12.9.2021). Rokotusjärjestyksessä on siirrytty rokottamaan elokuun 2021 aikana jo 12–15-vuotiaitakin eli toisin sanoen kaikki yli 12-vuotiaat ovat saaneet rokotteen jo halutessaan ottaa (Yle Uutiset 14.8.2021). Yli 12 vuotta täyttäneiden rokotekattavuus syyskuuhun 2021 mennessä onkin saavuttanut jo ensimmäisen rokotteen osalta yli 80 % ja toisen annoksen osalta kattavuus on lähes 64 % (Covid-19-rokotusten edistyminen 12.9.2021).

Syyskuun aikana hallitus on hyväksynyt myös päivitetyn koronastrategian, jota kutsutaan myös nimellä hybridistrategia. Strategia kertoo ja ohjaa, miten Suomi avataan korona-ajan jälkeen ja miten koronarajoitukset puretaan vähitellen asteittain. Strategian pääajatuksena on se, että kaikista valtakunnallisista rajoituksista ja suosituksista luovuttaisiin, kun yli 12 vuotta täyttäneiden rokotekattavuus ylittää myös toisen rokotteen osalta 80 %:iin. Epidemian torjumisessa painopiste siirtyisi siis lähinnä alueellisiin rajoituksiin. Rajoituksia onkin alettu purkaa jo vähitellen, mutta edelleen ollaan valmiudessa ja mikäli tilanne jälleen huononee merkittävästi, on sen varalle suunniteltu niin sanottu ”hätäjarrumeکانismi”. Todennäköisimpänä syynä tilanteen uudelleen huonontumiselle pidetään tautimuunnoksia, joita vastaan rokotteet eivät välttämättä tehoa. (Yle Uutiset 10.9.2021.)

2.3.1 Koronarajoitukset Suomen kirjastoissa

Kirjastoille valmiuslain käyttöönottaminen Suomessa ensimmäisen poikkeusolon aikana tarkoitti käytännössä sitä, että kaikkien maamme kirjastojen, niin yleisten kuin tieteellistenkin, fyysiset tilat suljettiin asiakkailta täysin. Tämän avulla pyrittiin rajoittamaan ylimääräisiä sosiaalisia kontakteja, jotta virus ei pääsisi leviämään. Lisäksi materiaalin lainaaminen kirjastosta asiakkaille kiellettiin. Kirjaston fyysisen aineiston oli pysyttävä kirjaston seinien sisäpuolella. Tämä puolestaan johtui siitä, että on arvioitu, että virus saattaa elää pinnoilla, kuten kirjojen kansilla, jopa viidestä yhdeksään päivään. Näillä toimilla pyrittiin estämään viruksen leviäminen näiden pintojen kautta. Joissain kirjastoissa lainaustoimintaa aluksi kuitenkin tehtiin rajoitetusti, mutta aluehallintovirastojen määräyksestä sekin lakkautettiin hyvin pian. (Haasio & Kannasto 2020.)

Nämä poikkeukselliset olosuhteet kirjastoissa jatkuivat noin parin kuukauden ajan aina kesäkuun 2020 alkuun saakka. Vasta tuolloin kirjastojen fyysiset tilat avattiin jälleen asiakkaiden käytettäväksi. Ennen tätä toukokuun alussa kuitenkin siirryttiin jo hybridistrategiaan, sillä 3.-4.5.2020 Valtioneuvosto päätti koronarajoitusten purkamisesta asteittain. Tiukkoja rajoituksia alettiin vähitellen purkaa. Kirjastojen kannalta tämä tarkoitti sitä, että kirjoja sekä muuta aineistoa sai taas lainata vapaasti, mutta fyysiset tilat pysyivät edelleen suljettuina. (Haasio & Kannasto 2020.)

Aineiston lainaamisen kirjastot mahdollistivat asiakkailleen kirjakassi-palvelun avulla. Palvelun ideana on se, että kirjaston henkilökunta lainaa asiakkaan varaaman aineiston tämän kortille ja asiakas saa tulla noutamaan valmiin kirjapaketin kirjastolta sovittuna ajankohtana tai kirjaston henkilökunta vastaavasti kuljettaa aineiston asiakkaalle. Tämän kaltaisen toiminnan järjestämistä on jatkettu tämän sulkutilan jälkeenkin, sillä tiukat rajoitukset ovat varjostaneet kirjastojen toimintaa koko koronaepidemian ajan. Esimerkiksi Nurmijärvellä aloitettiin joulukuussa 2020 kirjastokassi-palvelun nimellä toimittamaan kirjakasseja riskiryhmäläisille sekä myöhemmin helmikuussa 2021 myös lapsiperheille. Näin kirjasto on pyrkinyt rajoitusten puitteissa mahdollistamaan kirjaston tarjonnan hyödyntämisen mahdollisimman hyvin. (Nurmijärven Uutiset 10.2.2021.)

Ensimmäisen poikkeusolojen täydellisen sulkutilan jälkeen kirjastot ovat voineet siis pitää tilojaan auki sekä tarjota palvelujaan kulloistenkin viranomaisohjeiden mukaisesti (Korona ja kirjastot 1.12.2020). Kirjastoja koskevista rajoituksista voidaan päättää hyvin pitkälti

kuntatasolla. Esimerkiksi tiettyjen tilojen, kuten koulujen ja kirjastojen, sulkeminen on ensisijaisesti kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaavan toimielimen vastuulla. Rajoituksista ja sulkemisista päätetään kuitenkin aluehallintoviraston tasolla silloin, kun ne koskevat saman aikaisesti useampaa kuntaa. (AVI, [viitattu 13.3.2021].) Tämä tarkoittaa sitä, että rajoitukset saattavat vaihdella alueittain merkittävästikin.

Kirjastojen aukioloajoista ja palvelurajoituksista parhaiten ajankohtaista tietoa löytyy kirjastojen omilta sivuilta. Havaittavissa on ollut kuitenkin suurta yhtenäisyyttä rajoituksissa eri kirjastojen sivuja tutkiessa. Pääsääntöisesti ne ovatkin olleet kevään 2020 sulkutilan jälkeen auki siten, että ainoastaan lainaus- ja palautustoiminnot ovat sallittuja. Asiakkaita on suositeltu asioimaan mahdollisimman nopeasti ja ylimääräistä oleskelua on kehoitettu välttämään. Tästä syystä monet kirjastot ovat sulkeneet oleskelutilansa kokonaan.

Esimerkiksi Rauman kirjasto on tiedottanut asiakkailleen keväällä 2021, että Rauman kirjaston toimipisteet ovat avoinna, mutta ainoastaan lainaustoimintaa varten. Näin ollen lehtilukusali oli suljettuna ja kaikki ylimääräinen oleskelu kirjastossa oli kiellettyä. Lasten- ja nuortenosastolle asiakkaita saatiin päästää hyvin rajattu määrä kerrallaan, kun taas aikuisten puolen lainaustoiminta järjestettiin siten, että kirjaston henkilökunta haki asiakkaiden toiveiden mukaista luettavaa hyllyistä. (Rauman kaupunki 2021.)

Koska koronatilanne on hieman hellittänyt syksyyn 2021 tultaessa, on myös koronarajoitukset kirjastoissa vähentyneet ja monet kirjastot ovat päivittäneet sivuilleen ohjeistusta koronarajoituksia koskien. Muun muassa Keravan kirjasto on ilmoittanut asiakkailleen kirjaston palveluissa olevan vain lieviä rajoituksia toistaiseksi. Toisin sanoen kirjastotiloissa saa vieraila ilman kiirettä ja aikarajoitteita, myös tilavarauksia voi jälleen tehdä, omatoimikirjasto on käytettävissä ja tapahtumiakin on alettu järjestää pienimuotoisesti. (Keravan kaupunki 2021.) Myös monien muiden kirjastojen viestintä on ollut hyvin saman kaltaista. Normaaliin toimintaan aletaan palalla vähitellen edelleen kuitenkin kiinnittäen huomiota asiakkaiden turvallisuuteen. Toistaiseksi ainakin vielä maskien käyttöä kirjastotiloissa suositellaan hyvin vahvasti sekä turvaväleihin edelleen kehoitetaan kiinnittämään huomiota.

2.3.2 Koronarajoitusten vaikutukset Suomen yleisissä kirjastoissa

Erilaiset hyvin laajat koronaepidemian hillitsemiseksi laaditut ja asetetut rajoitustoimet, jotka ovat myös kirjastoja vahvasti koskettaneet, ovat vaikuttaneet kirjastojen toimintaan sekä normaaliin arkeen todella merkittävästi. Tässä tutkimuksessa keskitytään tarkastelemaan sitä, millaisia vaikutuksia näillä kyseisillä rajoituksilla on nimenomaan Suomen yleisissä kirjastoissa havaittavissa.

Suurimmat ja selkeimmät vaikutukset liittyvät vahvasti kevääseen 2020, jolloin kaikki Suomen kirjastot sulki ovensa asiakkailta pakon edessä. Tilanne oli ennennäkemätön ja se aiheutti monenlaisia tuntemuksia niin asiakkaiden kuin henkilökunnankin keskuudessa. Haasion ja Kannaston (2020) mukaan kirjastojen sulkemiseen suhtauduttiin asiakkaiden puolesta pääasiassa ymmärtäväisesti, mutta joissain tapauksissa se kuitenkin aiheutti myös paheksuntaa ja jopa vihaisiakin vastareaktioita. Haasio ja Kannasto selventävät vielä, että tämä johtui pääasiassa viestinnän ja tiedottamisen puutteista ja katkoksista asiakkaille.

Suomen kirjastoseuran teettämän tutkimuksen mukaan puolestaan asiakkaat kokivat kirjastojen täyssulun hyvin pitkälti negatiivisena ja jopa puolet suomalaisista kokivat tämän täyssulun vaikuttaneen kielteisesti heidän elämäänsä. Tutkimuksessa selvisi, että erityisesti ihmisiä harmitti se, ettei kirjastoon päässyt lainaamaan ja selailemaan aineistoja, eikä heillä ollut mahdollisuutta enää hyödyntää kirjastojen tarjoamia tiloja oleskeluun, opiskeluun tai työn tekoon. (STT Info 26.11.2020.)

Kirjastojen sulkeminen on aiheuttanut ihmisissä myös paljon harmitusta ja jopa surua, tuskaa, epätoivoa sekä masennusta. Tästä huolimatta ratkaisua koskien kirjastojen sulkemista on pidetty hyväksyttävänä. Toisaalta taas jotkut ovat olleet sitä mieltä, että kirjastoa koskeva täyssulku keväällä 2020 oli liiallinen. Kirjastopalvelut olisi heidän mielestään pitänyt järjestää jollain muulla tavoin poikkeusolojen aikana. (Oulun kaupunginkirjasto 2020.) Myös Suomen kirjastoseuran toiminnanjohtaja Rauha Maarno ottaa kantaa aiheeseen ja toteaa, että vastaavanlaista täyssulkua ei pitäisi enää toteuttaa (STT Info 26.11.2020). Yksi kirjaston tärkeimmistä tehtävistä koronakriisin keskellä on vähentää tämän kriisin epätasa-arvoistavia vaikutuksia yhteiskunnassamme. Lisäksi kirjaston tehtävä on myös auttaa jaksamaan pitkittyneen poikkeustilan keskellä sekä tarjota pääsy tietoon ja kulttuuriin kriisin keskellä. (Korona-ajan asiointi kirjastoissa halutaan turvata 1.3.2021.)

Kirjastojen täyssulku osoitti erittäin hyvin kirjastojen merkityksen ihmisille, etenkin aktiivisille käyttäjille. Sulku korosti toki lainattavien aineistojen kaipuuta, mutta myös itse kirjastotilan merkitystä sen käyttäjien arjessa. Vierailu kirjastotilassa on siis asiakkaalle tärkeä kokemus. Aineistoja pystyttiin kyllä tarjoamaan sulkutilan aikana digitaalisessakin muodossa verkkokirjaston kautta, mutta itse kirjastotilaa ei kuitenkaan pystynyt mitenkään korvaamaan. (Kummala-Mustonen 2.11.2020.) Lisäksi on tärkeä ottaa huomioon Haasion ja Kannaston (2020) esiin tuoma huomio, että kirjasto saattaa usein olla jopa ainut kunnan kulttuurilaitos ja näin ollen hyvin keskeisessä asemassa kulttuuripalvelujen tarjoajana.

Sen lisäksi, että ihmiset jäivät kaipaamaan kirjaston tarjoamia palveluita, oli kirjastojen sulkemisella kansalaisten elämään myös monenlaisia muita vaikutuksia, joista erityisen monet liittyivät lukemiseen. Luettavaa ei ollut saatavilla enää niin helposti ja tästä syystä ihmisten lukuinto kärsi. Etenkin lasten ja nuorten keskuudessa mielenkiinto kirjoja ja lukemista kohtaan koki kovan kolauksen, kun luettavaa ei ollut saatavilla kirjastosta muuta kuin e-muodossa. (Oulun kaupunginkirjasto 2020.) Vaikka e-aineistojen käyttö onkin vuosien varrella lisääntynyt, koetaan myös fyysinen kirja edelleen tärkeäksi. Tästä kieli vahvasti se, että monien kirjastojen lainausluvut nousivat ennenäkemättömiin lukemiin sen jälkeen, kun ilmoitus kirjastojen sulkemisesta oli annettu. Monissa kaupungeissa kirjastojen lainaustilastot olivat jopa historiallisen korkeita 17.3.2020. Tähän jyrkkään lainalukujen nousuun vaikutti vahvasti myös se, että alkavan sulkutilan pituudesta ei ollut vielä tietoa. (Haasio & Kannasto 2020.)

Kevään 2020 sulku vaikutti todella merkittävästi kirjastojen kävijämäärätilastoihin, mutta elpymisen merkkejä on jo havaittavissa ilmassa, sillä Suomen kirjastoverkko on toipunut kävijämäärien laskusta yllättävänkin hyvin. Kirjastoasiakkaat eivät ole siis hylänneet kirjastoja, vaikka pääsy kirjastoihin estyikin useammaksi kuukaudeksi. Erityisesti pienemmät lähikirjastot ovat kirineet kävijämäärien laskua kiinni ja onnistuneet jopa kasvattamaan lainalukujaan huomattavasti. Pienemmissä kirjastoissa laina- ja kävijämäärien heittälyt eivät toki näy samalla tavalla kuin isoissa, mutta osa syynä tähän saattaa olla myös se, että ihmiset edelleen välttävät kokoontumasta isoihin tiloihin, minkä vuoksi lähikirjastojen käyttö ja suosio on kasvanut. (Mikkonen 22.11.2020.)

Toisaalta kirjastojen sulkeutumisen sekä erilaisten rajoitusten myötä kirjastot ovat onnistuneet myös kehittämään omaa toimintaansa ja keskittymään uudenlaisten palveluiden tarjoamiseen asiakkailleen. Haasio ja Kannasto (2020) toteavatkin, että koska kirjastojen

fyysiset tilat olivat kiinni, siirryttiin etenkin suuremmissa kirjastoissa tuottamaan ja kehittämään erilaisia uusia verkkopalveluja ja -sisältöjä. Esimerkkeinä tällaisista uudenlaisista palveluista he esittelevät virtuaalisen digiopastajan, opastusvideot YouTubessa, kirjastojen toimittamat Spotify-listat, verkkoon siirretyt lukupiirit, kirjailija- ja taiteilijahaastattelut sekä lukuhetket ja striimatut verkkotapahtumat. Muun muassa Turun kaupunginkirjasto perusti instaliven, jossa kirjastonhoitaja vastaa asiakkaiden esittämiin kysymyksiin sekä lisäksi vinkkaa kirjoja (Turun seutusanomat 19.3.2020). Kirjastot mukautuivatkin uuteen tilanteeseen nopeasti ja ottivat varsin nopeasti digitaalisten välineiden käytön haltuunsa myös tapahtumien välittämisessä verkkoon ja näillä tapahtumilla olikin suuri kysyntä (AVI 1.4.2021).

Poikkeuksellinen sulkutila siis sysäsi kirjastoja kohti digiloikkaa. Liukkonen (2020) arvioi, että kirjastoilla on periaatteessa jo vuosia ollut tähän digitaaliseen kehitykseen vaadittavat työkalut, mutta vanhat rutiinit ovat estäneet siirtymisen uudennlaisiin toimintatapoihin ja palveluiden kehittämisen. Toisin sanoen ilmeisesti vaadittiin suurempi kirjastoista riippumaton tekijä, jotta kehitys oli mahdollinen. Valitettavaa on kuitenkin se, että pienillä maaseudun kirjastoilla ei läheskään aina resurssit riitä toteuttamaan yhtä laajaa kehitystoimintaa kuin millaiseen isommilla kirjastoilla on mahdollisuus ja tämä aiheutti korona-aikanakin selkeästi eriarvoisuutta pienten ja isojen kirjastojen välille (Haasio & Kannasto 2020).

Tähän digiloikkaan eivät kuitenkaan osallistuneet pelkästään kirjasto ja kirjaston henkilökunta, vaan myös asiakkailla on ollut tässä suuri rooli korona-aikana. Nousiainen-Hiiri (23.2.2021) kertookin, että koronavuosi on lisännyt huomattavasti ihmisten kiinnostusta kirjastojen tarjoamia e-aineistoja kohtaan, vaikka toki vastaavanlaista kehitystä on ollut havaittavissa useiden vuosien ajan. Esimerkiksi Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen e-aineistojen käytössä on ollut kasvua jopa 124 % edellisvuoteen verrattuna (Heikkonen 4.2.2021). Koko maassa e-aineistojen lainaus koronavuonna kasvoi keskimäärin noin 40 % (AVI 1.4.2021). Eniten suosiotaan kirjaston tarjoamista digitaalisista palveluista koronasulun aikana kasvattivat e-kirjapalvelut (STT Info 26.11.2020).

Kaikki kirjastot eivät kuitenkaan kyenneet kehittämään toimintaansa tai ottamaan suurta digitaalista harppausta. Kun kirjastot sulkeutuivat, kunnan tehtäväksi jäi päättää kirjastojen toiminnasta sekä sen henkilöstöpolitiikasta sulun aikana. Henkilöstöpoliittiseksi linjaukseksi valikoitu pääasiassa joko töiden uudelleenorganisointi ilman lomautuksia, osan henkilöstön lomauttaminen, koko henkilökunnan lomautus tai palkanmaksun keskeytys. Linjaukset

vaihtelivat laajasti eri kuntien välillä ja resursseilla oli merkittävä vaikutus päätöksentekoon. Selkeimmin erot olivat havaittavissa siis suurten ja pienten kirjastojen välillä. Kuntien päätöksentekotasolla kirjasto nähtiin usein pelkkänä kirjojen lainauspaikkana, mikä vaikutti merkittävästi päätöksentekoon. (Haasio & Kannasto 2020.)

Korona-aikana kirjastojen henkilökunnan työtilanne muuttui siis kertaheitolla todella radikaalisti. Opetus- ja kulttuuriministeriön teettämä kysely koronan vaikutuksista kulttuurialalla kertookin, että ainoastaan 13 % yleisten kirjastojen osalta vastanneista koki, että työtehtävät pystyttiin hoitamaan normaalisti vuonna 2020. Puolestaan 66 % kertoi, että toimintaan oli tullut merkittäviä muutoksia ja jopa viidennes arvioi, että tehtävien toteutuminen vaarantui merkittävästi. 43 % ilmoitti, että henkilöstöä oli lomautettu ja saman verran raportoi palkanmaksun keskeytyksistä. (Koronapandemian vaikutuksia kulttuurialalla 2020–2021 2021, 65.)

Tämä onkin hyvin valitettavaa, että kirjastot nähdään edelleen pelkkinä lainaamoina ja kirjavarastoina, joiden ylläpitäminen ei vaadi työtä, mikäli fyysisiä asiakkaita ei ole. Kuten Liukkonenkin (2020) kirjoittaa, että kirjastojen sulkeutuessa keväällä 2020, ei työt missään nimessä loppuneet siihen. Hän kertoo, että sulun aikana henkilökunnalle jäi aikaa perinteiselle kirjastotyölle, joka ei asiakkaalle ehkä niin selvästi näy kuten kokoelma- ja tietoverkkotyölle sekä sisällöntuotannolle. Myös Turun kirjastopalvelujohtaja Pilppulan mukaan töitä on riittänyt koko henkilökunnalle kirjastojen sulkeuduttua. Hän kertoo, että töiden uudelleen organisointia ruvettiin suunnittelemaan välittömästi ja sulkuaika hyödynnettiin rästihommien, kokoelmatyön ja aineistohankinnan tekemiseen. (Turun seutusanomat 19.3.2020.)

On selvää, että kirjastoissa, joissa tehtiin lomautuksia ja palkanmaksun keskeytyksiä, ei ollut mitenkään mahdollista samanlaiselle kehitystyölle kuin kirjastoissa, joissa henkilökunta sai jäädä töihin ja heidän työnsä uudelleen organisoitiin. Haasion ja Kannaston (2020) mukaan töiden uudelleen organisointi tarkoitti käytännössä sitä, että työntekijät sijoitettiin uusiin työtehtäviin joko kirjaston sisäisesti tai kunnan sisällä täysin eri tehtäviin. Kun siirto tapahtui kunnan sisällä, saatettiin esimerkiksi aikaisemmin myös sairaanhoitaja koulutuksen saanut kirjastotyöntekijä siirtää väliaikaisesti tätä koulutusta vastaaviin työtehtäviin. Jos työntekijä sai kuitenkin jäädä omaan organisaatioonsa, keskittyivät hänen työnkuvansa joko tilojen ja kokoemien uudelleen organisointiin tai uusien palvelumuotojen kehittämiseen ja innovointiin

ja juuri tämä mahdollisti ennennäkemättömän toiminnan kehittämisen ja digiloikan osassa Suomen yleisissä kirjastoissa.

2.3.3 Aiempi tutkimus

Covid-19-virus levisi äärimmäisen nopeasti ympäri maapalloa aiheuttaen pandemia- ja kriisitilan lähes koko maailmaan. Tämä koronapandemian aiheuttama tilanne oli täysin ennennäkemätön sekä uusi aivan kaikille, myös kirjastoille. Tästä syystä ei siihen myöskään osattu varautua mitenkään etukäteen. Ei ollut olemassa minkäänlaisia valmiita toimintamalleja, joita olisi voitu noudattaa tai hyödyntää. Lisäksi koska kyseessä on uudenlainen ja uniikki tapahtumaketju on aiempaa tutkimusta myös rajallisesti. Pääsääntöisesti tehdyt koronatutkimukset keskittyvät muun muassa lääketieteen sekä mikrobiologian aloihin. (Haasio & Kannasto 2020.)

Kuitenkin niin maailmalla kuin myös Suomessa on tähän mennessä ehditty jo tutkia koronapandemiaa eri näkökulmista kuten sen vaikutuksia kirjastoihin ja niiden toimintaan. Lisäksi erilaisia epidemioita, luonnonkatastrofeja sekä muita vastaavia on ollut maailmassa ennenkin ja näiden yhteydessä on myös tutkittu kirjaston roolia kriisin keskellä. Monissa tutkimuksissa nousee vahvasti esiin kirjaston rooli luotettavana ja tärkeänä tiedontarjoajana. Se, miten kirjastot ovat koronapandemian aiheuttaneeseen poikkeustilaan vastanneet ja reagoineet riippuu kuitenkin hyvin pitkälti siitä, miten he ovat tällaisiin kriisitilanteisiin varautuneet.

Tutkimuksia Covid-19-pandemian vaikutuksista kirjastoihin on koottu QQML-lehteen (Qualitative and Quantitative Methods in Libraries), joka on kansainvälinen tieteellinen verkkolehti, joka julkaisee tieteellisiä tutkimuksia kirjasto- ja informaatiotieteen tutkimuksen eri aiheista (QQML, [viitattu 3.5.2021]). Kyseinen lehti on julkaissut vuoden 2020 loppupuolella erikoisnumeron "Covid-19 and the Libraries: the impact of", joka esittelee erilaisia tutkimuksia, joita on tehty ympäri maailmaa korona-aiheeseen liittyen. Tutkimuksissa näkökulmina ovat, miten kirjastot ovat toimineet koronapandemian aikana, miten ne ovat palvelleet käyttäjiään, miten henkilökunnan toiminta on järjestetty sekä miten korona on vaikuttanut uusien e-palveluiden käyttöönottoon. (QQML 16.3.2020.)

Mansourianin (2020) mukaan yleisillä kirjastoilla ympäri maailmaa on ollut hyvin erilaisia lähestymistapoja kriisinhallintaan ja siihen, miten he reagoivat ja toimivat kriisitilanteen

kohdatessa. Hän jaotteleekin yleisten kirjastojen omaksumat yhteiset toimintatavat erilaisten kriisitilanteiden kohdatessa kolmeen pääluokkaan. Näitä luokkia ovat passiivinen, aktiivinen ja ennakoiva toiminta. Passiivisella toiminnalla hän tarkoittaa sitä, että kirjastoilla ei ole ennalta määriteltyä suunnitelmaa tai strategiaa, miten mukauttaa toimintansa kriisitilanteeseen ja tästä syystä he eivät kykene tehokkaaseen toimintaan. Puolestaan kirjastot, jotka luokitellaan aktiivisiksi, ovat varautuneet kriisitilanteeseen ja heillä on valmiit toimintamallit, joita he poikkeuksellisessa tilanteessa noudattavat ja pystyvät näin ollen tarjoamaan vaihtoehtoja toimintaa ja palveluita. Ennakoivaan luokkaan kuuluvilla kirjastoilla on myös valmiina strateginen suunnitelma kriisitilanteen varalta. He pitävät sitä oppimismahdollisuutena ja kehittävät omaa toimintaansa vaikeuksien myötä vastaisuuden varalle.

Zach (2011) puolestaan nostaa esiin kirjaston tiedonvälittäjän roolia ja toteaaakin, että aina kun tapahtuu jotain suurta, joka koskettaa koko yhteiskuntaa kuten vaarallinen virusepidemia, terroristihyökkäys tai luonnonkatastrofi, herää ihmisissä tiedontarve. Tämän tiedontarpeen tyydyttämiseksi hänen mukaansa kirjastolla on hyvät edellytykset, sillä kirjastoa on pidetty jo pitkään luotettavana tiedontarjoajana. Näissä aikaisemmissa tutkimuksissa korostuukin erityisesti kirjaston merkittävä asema ajankohtaisen sekä olennaisen tiedon tarjoajana kriisitilanteen aikana.

Maaialmalta löytyy monia esimerkkejä todistamaan, miten kirjastot ovat omaksuneet uuden roolin tiedonvälittäjinä yhteistyössä esimerkiksi paikallisten virastojen kanssa jonkin hätätilanteen kohdatessa. Esimerkiksi SARS-epidemian aikaan vuonna 2003 Kanadan Ontariossa kirjastot vastasivat lukuisiin epidemiaa koskeviin tiedusteluihin. Loppujen lopuksi jopa 69 kirjastoa aloitti puhelin- ja verkkopalvelun, joiden tarkoituksena oli tiedottaa ihmisille SARSista. (Haasio & Kannasto 2020.)

Tämä kirjaston merkittävä tiedonvälittäjän rooli on noussut esiin myös koronapandemian aikana tehdyissä tutkimuksissa. Muun muassa Yhdysvaltojen yleisiä kirjastoja koskevassa tutkimuksessa havaittiin, että sen lisäksi, että suurin osa kirjastoista tiedottivat omaa toimintaansa, palveluitaan ja aukioloaikojaan koskevia asioita, tiedotti noin puolet kirjastoista myös koronaviruksesta ja hygieniakäytänteistä sekä antoivat ohjeita luotettavien tietolähteiden löytämiseksi. Tämä reaktio vaihteli kirjastoittain, mutta tutkimus osoitti kuitenkin sen, että yleinen suuntaus oli se, että monet kirjastot ryhtyivät merkittäviin varotoimiin parantaakseen kansakunnan näkyviä taudin leviämisen suhteen. (Lund & Wang 2020.)

Tammaron (2020) mukaan Italian kirjastoissa puolestaan koronapandemian myötä painottui selkeästi kaksi seikkaa. Ensinnäkin se, että koska kirjastojen fyysiset tilat olivat suljettuina keväällä 2020, oli erityisen tärkeä pyrkiä kaikkiin keinoihin turvaamaan se, että kirjastojen peruspalvelut olivat tästä huolimatta kaikkien ihmisten saavutettavissa ja käytettävissä. Tämä tarkoittaa sitä, että palveluita pyrittiin siirtämään verkkoon mahdollisuuksien mukaan. Rinnalle kehiteltiin myös uusia palveluja, sillä kaikkia vanhoja palveluita ei ollut mahdollista toteuttaa digitaalisessa muodossa. Kirjastot ottivat suuria kehitysaskaleita digitalisaation puolella, vaikka haasteita Tammaron mukaan aiheuttikin se, että henkilökunnan digitaidoissa oli selkeitä puutteita.

Toinen seikka, joka Tammaron (2020) mukaan painottui Italian kirjastoissa, oli se, että asiakkaat pyrittiin tavoittamaan mahdollisimman tehokkaasti eri kanavia hyödyntäen. Viestintään ja mainontaan panostettiin paljon, sillä ihmiset haluttiin saada tietoisiksi siitä, että vaikka kirjaston fyysiset tilat ovatkin suljettuina, on kirjaston palvelut ja henkilökunta silti heitä varten sekä heidän käytettävissään. Tässä apuna oli sosiaalinen media, jonka kautta pyrittiin edistämään yhteisöllisyyttä. Tämän lisäksi turvauduttiin perinteisempiinkin kanaviin kuten puhelimeen. Kirjaston henkilökunta soitti jopa 16 000 puhelua rekisteröityneille asiakkailleen kertoakseen heille verkossa toimivista palveluistaan.

Alin ja Gatitin (2020) mukaan kirjastonhoitajien ja tietopalvelualan ammattilaisten tärkeimmiksi tehtäviksi Pakistanissa on koronapandemian aikana muovautunut kansanterveystietoisuuden edistäminen jakamalla tärkeää tietoa liittyen pandemiaan. Lisäksi merkittävässä asemassa on tutkimusryhmien, tutkijoiden sekä muiden vastaavien tukeminen tarjoamalla tietoa uusimmasta tutkimuksesta ja kirjallisuudesta. Tärkeänä nähtiin kuitenkin myös kirjastojen peruspalveluiden ylläpitäminen.

Pääasiassa kirjastoja ei ole näiden tutkimusten valossa harkittu suljettaviksi täysin, vaan kirjastoilla on nähty olevan tärkeä rooli myös poikkeusoloissa. Kuitenkin muun muassa Australiassa kirjastot suljettiin aivan täysin. Sen nähtiin vaikuttavan positiivisesti taudin leviämisen hallitsemiseen sekä taloustilanteeseen, mutta toisaalta tämän täydellisen kirjastojen sulkeisen havaittiin lisäävän toisenlaisia terveyshaittoja kuten sosiaalista eristäytymistä sekä syrjäytyneiden yksinäisyyttä. Tämän vuoksi todettiin, että aiheellista olisi ollut harkita kirjastojen auki pitämistä edes jollain tasolla, jotta näiltä haittavaikutuksilta olisi mahdollisesti säästyty. (Dollery & Wallace 2020.)

Vaikka monissa tutkimuksissa onkin havaittu, miten arvokasta ja tärkeää työtä kirjastot voivat tehdä kriisien aikana luotettavan tiedonvälittäjän ja -tarjoajana, on niissä havaittu myös se, että kirjastotyöntekijät näkevät kuitenkin ensisijaisen roolinsa näinä aikoina suojella kirjaston kokoelmia sekä normaalien palveluidensa ylläpitoa. Tutkimuksissa onkin todettu, että kirjastohenkilökunnalla ei välttämättä ole edellytyksiä toimia kriisitilanteissa, sillä heillä ei ole minkäänlaista koulutusta siitä, miten kriisitilanteissa toimitaan. He tarvitsisivat tukea ja ohjausta ulkopuoliselta taholta, jotta he voisivat toimia ja palvella laajemmin yhteisöä koskevassa hätätilassa. (Zach 2011.)

Suomen yleisiä kirjastoja koskevassa tutkimuksessa koronapandemian aikana puolestaan havaittiin se, että se mahdollisti kirjastoille merkittävän kehitystyön, joka johti lopulta suuren digitaaliseen harppaukseen Suomen kirjastoissa. Myös Suomessa kirjastojen ovet sulkeutuivat täysin keväällä 2020, mikä puolestaan aiheutti mittavia lomautuksia henkilökunnalle. Niissä kirjastoissa, joissa ei lomautuksia otettu käyttöön keskityttiin kokoelmien sekä tilojen uudelleenjärjestelyyn sekä uusien palvelumuotojen innovointiin, joiden avulla voitiin tarjota asiakkaille mahdollisimman hyvät palvelut, vaikka kirjastot olivatkin suljettuina. (Haasio & Kannasto 2020.)

Kaufmann ja Miller (2020) nostavat myös esiin sen, miten Covid-19-pandemia osaltaan työnsi Floridan Orlandossa sijaitsevan collegen (The Seminole State College of Florida) kirjastot kohti digitaalista kehitystä keväällä 2020. He kertovat, että pandemian alettua korkeakoulukirjastot siirtyivät hyvin nopeasti virtuaaliseen opetukseen sekä kirjastopalveluiden tuottamiseen etänä. Kaufmannin ja Millerin mukaan kirjastohenkilöstö muovautui kuitenkin hyvin tilanteen vaatimalla tavalla hyödyntäen innovatiivisuutta sekä luovuutta hakiessaan ratkaisua tähän odottamattomaan tilanteeseen. He kertovat myös, että kirjastoilla oli valmiiksi hallussaan tarvittavat työkalut ja sovellukset, joten siirtymisessä verkkoon pystyttiin hyödyntämään tuttuja ja jo käytössä olevia välineitä ja alustoja kuten Teamsiä, mikä osaltaan helpotti tätä siirtymää. Tämän tuloksena muovautui ”Kirjaston virtuaalitila”, joka oli opiskelijoille ja opettajille avoin palvelu, joka pyrki tuomaan kirjaston palvelut kokonaisvaltaisesti heidän saatavilleen. Kaufmannin ja Millerin mukaan kirjastoissa omaksuttiin uusi tapa käyttää teknologiaa, jonka myötä omaksuttiin myös uusia toimintatapoja, joiden kehittämistä jatkettiin ja otettiin osaksi normaaleja palveluja. He korostavat myös sitä, miten tärkeä rooli viestinnällä oli palvelujen tehokkaassa siirtämisessä verkkoympäristöön.

Myös Campbell, Dumond ja Fink (2020) korostavat viestinnän merkitystä siinä, että Covid-19-pandemian aiheuttamasta sulkutilasta selvittiin kohtuullisen hyvin. He kertovat, että Pohjois-Ontarion lääketieteellisen korkeakoulun kirjastoissa ylläpidetään vuosittaista PR-suunnitelmaa, johon tehdään säännöllisesti päivityksiä sekä valmiita viestipohjia kirjastojen toimintaan olennaisesti liittyvistä asioista. Näitä valmiita viestejä toimitetaan tarvittaessa sosiaalisen median avulla käyttäjille ja asiakkaille. Tällä vakiintuneella käytänteellä oli heidän mukaansa suuri vaikutus siihen, miten onnistuneesti siirtyminen virtuaaliympäristöön tapahtui, sillä kirjastot ryhtyivät välittömästi pandemian alettua kehittämään ja tuottamaan viestintää tukeakseen asiakkaidensa siirtymistä verkkopalveluiden puolelle.

Sulkuaikana huomioitiin kuitenkin myös se, että henkilökunnan siirtyminen etätyöskentelyyn ja tätä kautta myös tiiviimmin verkkoympäristöön pyrittiin tekemään mahdollisimman helpoksi ja joustavaksi. Tarvittavat välineet, työkalut, ohjelmat ja sovellukset olivat pääasiassa valmiina. Mikäli näin ei ollut, puuttuvat laitteet kuten tietokone saatettiin lähettää kotiin. Myös uutta tekniikkaa jouduttiin ottaa käyttöön, mutta niiden käyttöön sopeuduttiin nopeasti. Työntekijöiden kotona työskentelyn tueksi laadittiin myös ohjeistusta ja opastusta liittyen työergonomiaan sekä venyttelyyn ja muuhun liikuntaan. (Campbell & kumppanit 2020). Kirjaston henkilökunta sai siis selkeästi tukea ja kannustusta, joka varmasti vaikutti myönteisesti heidän asenteisiinsa etätyöhön ja verkkoympäristöön siirtymistä koskien.

Kehitysmaissa tilanne on ollut huomattavasti haastavampi. Chigwada (2020) toteaaakin, että Zimbabwessa kuten monissa muissakin kehitysmaissa on tuottanut haasteita tarjota kirjastojen palveluita fyysisten tilojen ollessa suljettuina. Kehitysmaissa kirjastojen resurssit ovat pienet, eivätkä ne Chigwadan mukaan riitä siihen, että työntekijät siirtyisivät etätyöskentelyyn. Yhtenä suurimpana ongelmana oli hänen mukaansa se, ettei läheskään kaikilla henkilökunnan jäsenillä ollut kotonaan internetiä käytettävissään. Chigwada kertoo kuitenkin, että työntekijöiltä löytyi kyllä halua ja valmiudet toimia ja työskennellä myös koronan aiheuttaman sulun aikana, mutta he eivät kyenneet olosuhteiden vuoksi panostamaan siihen niin paljon kuin olisivat halunneet. Monet olivat hänen mukaansa kuitenkin käyttäneet jonkin verran jopa omaa vapaa-aikaansa ja varojaan etätyöskentelyyn neuvomalla ja opastamalla ihmisiä WhatsAppin, sähköpostin ja live-chatin välityksellä.

Monissa tutkimuksissa korostuu digitaalisuuden tuleminen vahvemmin osaksi kirjastotyötä, sillä kirjastojen sulkeuduttua ympäri maata, oli ainut mahdollisuus palvelujen tarjoamiseen viedä ne verkkoon. Vielä ei kuitenkaan ole tehty tutkimusta, joka tarkastelisi tarkemmin sitä,

millainen vaikutus sillä on ollut laajemmin e-kirjaston toimintaan Suomessa. Tilastoja ja lainauslukuja tutkimalla voidaan päätellä, että korona on vaikuttanut positiivisesti e-aineistojen lainalukuihin. Kirjastojen sulkeuduttua e-aineistojen suosio lähtikin jyrkkään nousuun, sillä se oli ainut väylä, jota kautta kirjasto pystyi tarjoamaan aineistoja. Kuitenkaan vielä ei ole tutkittu sitä, miten ja millaisin toimin kirjastot vastasivat tähän kysynnän hurjaan kasvuun e-aineistojen osalta.

3 E-AINEISTOT SUOMEN YLEISISSÄ KIRJASTOISSA

3.1 Verkkokirjasto ja e-aineistot osana kirjaston palveluja

Digitalisaatio ja teknologian kehitys ovat muovanneet ja vaikuttaneet merkittävästi yhteiskuntaan monin eri tavoin. Näiden myötä kirjaston palveluita on alettu vähitellen siirtämään verkkoympäristöön 1990-luvulta lähtien. Tämän seurauksena alkoi kehittymään vähitellen digitaalinen kirjasto, josta voidaan käyttää myös nimityksiä elektroninen kirjasto, virtuaalinen kirjasto, virtuaalikirjasto, digikirjasto, verkkokirjasto sekä sähköinen kirjasto. Sen pääpaino nimensä mukaisesti on digitaalisessa aineistossa sekä niiden tarjoamisessa asiakkaille. Tämä kehitys lähti liikkeelle yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kirjastojen puolelta ja se oli vielä pitkään 2000-luvulle melko vieras yleisten kirjastojen puolella niin asiakkaille kuin henkilökunnallekin. (Stenvall 2002.)

Vaikka digitaalisesta kirjastosta on puhuttu jo melko pitkään, on kehitys ollut suhteellisen hidasta. Se lähti yleisten kirjastojen puolella kunnolla vauhtiin vasta vuonna 2008, kun Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen. Hanke oli todella mittava ja vaati laaja-alaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Se päättyikin vasta vuonna 2017 ja tuloksena oli Kansalliskirjaston ylläpitämä Finna.fi-hakupalvelu, joka kokosi yhteen niin museoiden, kirjastojen kuin arkistojenkin aineistot. (OKM 2018.) Tästä Kansalliskirjaston ylläpitämästä hakupalvelusta on mahdollista löytää niin kuvia, kirjallisuutta, esineitä, videoita kuin taideteoksiakin (Finna.fi, [viitattu 1.4.2021]).

Finna koostuu siis kaikki aineistot yhteen kokoavasta Finna.fi-hakupalvelusta, mutta siihen sisältyy myös satoja muita Finna-hakupalveluita, jotka tarjoavat huomattavasti pienempiä aineistokokonaisuuksia. Nämä muut Finna-hakupalvelut keskittyvät aina tiettyihin aineiston tarjoajien aineistoihin kuten yleisten kirjastojen kokoelmiin. Yleisillä kirjastoilla on siis myös omat Finna-hakupalvelunsa, joiden kautta pystyy selailemaan kunkin kirjaston tai kirjastokimpan kokoelmia ja aineistoja. (Finna – hakupalvelujen kokonaisuus, [viitattu 7.4.2021].) Tästä Finna-hakupalvelusta puhutaan yleensä myös verkkokirjastona. Verkkokirjaston kautta asiakkaat pystyvät varata aineistoja, uusia lainoja sekä maksaa kertyneitä sakkoja. (Eepos-Finna, [viitattu 7.4.2021].) Verkkokirjaston kautta asiakas löytää myös kirjastonsa e-aineistot. Näihin e-aineistoihin lukeutuu kirjastosta riippuen e-kirjoja, e-

äänikirjoja, lehtiä, elokuvia, musiikkia sekä erilaisia kursseja. (E-aineistot Eepos-kirjastoissa, [viitattu 5.4.2021].)

Digitaalisuuden myötä kirjastoille on tullut mahdollisuus tarjota palveluitaan myös verkossa e-aineistojen muodossa. Itse asiassa kirjastoilla on siihen jopa velvoite. Kirjastolain (L 29.12.2016/1492) mukaan kirjastojen tehtäviin kuuluu nimittäin tarjota pääsy erilaisiin aineistoihin ja tietoon sekä myös kulttuurisisältöihin. Lisäksi kirjastojen on ylläpidettävä monipuolista ja uudistuvaa kokoelmaa sekä edistää lukemista ja kirjallisuutta. Nämä kaikki koskevat myös e-aineistoja ja itse asiassa juuri e-aineistot mahdollistavat näiden laissa asetettujen tehtävien toteutumisen entistä paremmin.

Hyvin olennaisesti tähän liittyy myös 1.4.2019 voimaan astunut laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta, jonka tarkoitus on edistää tasavertaisuutta sekä digitaalista asiointia (L 306/2019). Tämän lain myötä myös kirjastot ovat velvollisia kehittämään digitaalisten palvelujen tarjoamista sekä kiinnittämään huomiota näiden digitaalisten sisältöjen saavutettavuuteen, jotta ne olisivat tasapuolisesti kaikkien kansalaisten saatavilla.

Tällä hetkellä Suomessa on yli 30 eri e-aineistokokoelmaa, sillä eri kirjastoilla ja kirjastokimpoilla on jokaisella omansa. Ne ovat käytettävissä paikallisesti, minkä vuoksi kansalaiset ovat hyvin epätasa-arvoisessa asemassa e-aineistojen saatavuuden suhteen. (Aromaa 5.1.2019.) E-aineistoille on kuitenkin luotu yhteinen kansallinen eKirjasto-palvelu, joka on Suomen yleisten kirjastojen yhteinen palvelu sekä osa Kirjastot.fi-palvelua. Sen kautta löytyvät kaikki yleisten kirjastojen tarjoamat e-aineistot. Aineistojen lainaaminen onnistuu kuitenkin vain oman kirjaston kokoelmassa tarjolla olevista aineistoista, sillä lainaamiseen vaaditaan kirjastokortti sekä siihen liittyvä PIN-koodi. (eKirjasto, [viitattu 5.4.2021].)

Sähköisten aineistojen saatavuus vaihtelee siis merkittävästi ympäri Suomen. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoilla on e-aineistoja tarjolla koko ajan enenevässä määrin, mutta pienemmillä kirjastoilla ja kirjastokimpoilla ei kuitenkaan ole tasavertaisia mahdollisuuksia kasvattaa kokoelmiaan. Tämä puolestaan aiheuttaa epätasa-arvoa saatavuuden suhteen kansalaisten välille. Tästä syystä Yleisten kirjastojen konsortio on tehnyt töitä viime vuosina pyrkimyksensä saada yksi yhteinen e-kirjasto, joka olisi kaikille avoin. (Suomen kirjastoseura 2019.)

Kun e-aineistojen käyttö lisääntyy ja yleistyy kirjastoissa, on tarvetta kansallisen tason yhteistyölle, sillä elektronisten aineistojen käyttöoikeuksiin sekä tekniikoihin liittyy hyvin paljon erityiskysymyksiä. Tästä syystä Yleisten kirjastojen konsortio on Suomeen alun perin perustettu. Se on vuonna 2014 perustettu yhteistyöelin, joka toiminnassaan keskittyy pääasiassa kirjastojen e-aineistoihin. Konsortion jäseneksi voi liittyä mikä tahansa kunta yleisine kirjastoineen ja tällä hetkellä jäseniä onkin yli 270. Konsortioon liittyminen tapahtuu vapaaehtoisen konsortiosopimuksen kautta. Konsortio tekee laaja-alaista kirjastoyhteistyötä luetteloinnin, markkinoinnin, koulutuksen, tiedotuksen sekä hankinnan tiimoilta. Sen tavoitteena on kehittää yleisten kirjastojen digitaaliselle medialle yhtenäisiä valtakunnallisia ratkaisuja sekä luoda pohjaa kehitteillä olevalle valtakunnalliselle e-kirjastolle. (Yleisten kirjastojen konsortio, [viitattu 12.5.2021].)

Yleisten kirjastojen konsortion lisäksi e-aineistojen hankinta voi tapahtua yksittäisten kirjastojen kautta, mutta usein ne tehdään myös FinELib-konsortion kautta. FinELib on kansallinen elektroninen kirjasto, joka toimii osana Kansalliskirjastoa. Konsortion jäseniä ovat suomalaiset yliopistot, ammattikorkeakoulut, tutkimuslaitokset sekä yleiset kirjastot, joille se neuvottelee e-aineistojen lisensoinnista. Jäsenille itselleen jää kuitenkin päätettäväksi, mitä he haluavat hankkia tästä tarjonnasta omaan kokoelmaansa. (FinELib-konsortio 2021.) Jonkin verran kirjastot pääsevät siis myös itse vaikuttamaan, mitä heidän kokoelmiinsa otetaan, mutta valikoima on kuitenkin melko rajallinen.

FinELib-konsortio on perustettu alun perin tiede- ja tutkimustarpeisiin, joten neuvotteluissaan ja hankinnoissaan se keskittyy hyvin pitkälti tieteellisiin aineistoihin. Se ei siis täysin vastaa yleisten kirjastojen tarpeisiin. Suurimpina ongelmina yhteistyössä ovat e-aineistojen tarjonnan puute sekä se, että yleisille kirjastoille sopiva aineisto ei aina vastaa FinELib:n yleisiä lisensointiperiaatteita, minkä vuoksi aineisto jää hankkimatta. Lisäksi FinELib:n nykyinen toimintaprosessi on suhteellisen hidas ja kankea, kun taas yleisten kirjastojen puolella prosessin tulisi olla nopea ja joustava, jotta pystytään vastaamaan tehokkaasti asiakkaiden kysyntään ja sen muutoksiin. (Yleisten kirjastojen e-aineistostrategian pohja 2012, 9–10.)

Lisäksi yleisten kirjastojen e-aineistot ovat jakautuneet monille eri alustoille, jotka eivät ole kirjastojen omassa hallinnassa. Kirjastot tarjoavat vain pääsyn näille erilaisille e-aineistojen palvelualustoille, mutta eivät kuitenkaan itse ylläpidä kyseisiä palveluja. Valitettavasti näiden alustojen käyttöliittymät ovat usein melko vaikeakäyttöisiä ja niihin pääsy riippuu täysin asuinkunnasta. Kaiken kaikkiaan lainausprosessi on asiakkaalle haasteellinen ja saattaa

vaikuttaa käyttöön. Näiden haasteiden vuoksi Opetus- ja kulttuuriministeriö on rahoittanut Yleisten kirjastojen digitaalisen median palvelukonsepti -hankkeen, jonka tuloksena saadaan keväällä 2021 erilaisia suosituksia sekä malleja, joiden pohjalta voidaan lähteä rakentamaan kuntien yhteistä valtakunnallisesti toimivaa e-kirjastoa. (Kirjastot.fi, [viitattu 7.4.2021].)

Kirjastojen e-aineistopalveluissa on siis paljon kehitettävää ja parantamisen varaa, jotta se olisi käytettävyydeltään hyvä sekä kaikille kansalaisille tasapuolisesti saatavilla. Tästä syystä onkin jo pitkään kaavailtu koko Suomen kattavaa valtakunnallista e-kirjastoa, jota voisi käyttää ja josta voisi lainata materiaalia kuka tahansa mistäpäin tahansa. Kyseinen projekti on ollut työn alla jo pitkään, mutta rahoituksen puuttumisen vuoksi seissyt paikoillaan. Nyt kuitenkin on alkanut tapahtumaan edistystä ja rahoitusta onkin järjestynyt Opetus- ja kulttuuriministeriön taholta. (Heimolehto 2.12.2020.)

Valtakunnallisen e-kirjaston hyödyt tulevat olemaan mittavat. Sen myötä jokaisella Suomen kansalaisella on tasavertaiset mahdollisuudet käyttää e-kirjastoa, mikä tarkoittaa sitä, että myös tasavertainen mahdollisuus kulttuuriin ja sivistykseen vahvistuvat. Samalla ihmisten digitaidot kasvavat ja heillä on huomattavasti paremmat lukemismahdollisuudet. Tämä voi puolestaan näkyä positiivisena vaikutuksena kaupallisiinkin kirjamarkkinoihin. Kirjastojen e-kokoelmat laajenevat ja monipuolistuvat, mikä tekee siitä houkuttelevamman ja lisää näin mahdollisesti käyttöä. Yhteinen e-kirjasto lisäisi mahdollisesti myös sukupuolten välistä tasa-arvoa lukemisen suhteen, sillä naiset ja miehet käyttävät digiaineistoja suunnilleen yhtä paljon. Kunnille tämä yhteistyö toisi puolestaan kustannussäästöjä. (Suomen kirjastoseura 2018.)

E-aineistot ovat selkeästi tulleet jäädäkseen, ja ne ovat vakiinnuttanut paikkansa osana kirjastojen palveluja. Onkin aiheellista pohtia, mikä on kirjaston rooli ja paikka digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Kun aineistot ja palvelut siirtyvät yhä enenevässä määrin verkkoon, uhkaa se perinteisen fyysisen kirjastotilan olemassaoloa. Kirjastot ovatkin vastanneet tähän haasteeseen muovautumalla kansalaisten tarpeiden mukaan ja varsin onnistuneesti. Kirjastojen rooli kirjakokoelman säilytyspaikasta on viime vuosina muuttunut merkittävästi, ja ne ovat nykyään ennemminkin tiloja vapaa-ajan viettoon, työn tekoon sekä opiskeluun.

Vuonna 2019 tehty peruspalvelujen arviointi koskien kuntien kirjastotiloja osoittaa selkeästi sen, että vaikka e-aineistot ovat lisääntymässä ja yleistymässä, on kansalaisilla edelleen

suuri tarve myös fyysisille kirjastotiloille. Esimerkiksi vuonna 2019 Suomen yleisissä kirjastoissa vieraili noin 54 miljoonaa ihmistä ja erilaisia tapahtumia järjestettiin yli 90 000, mikä itsessään osoittaa jo kirjastotilojen tarpeellisuuden. Läheskään kaikki eivät vieraile kirjastossa aineistoa lainatakseen, vaan tiloja hyödynnetään opiskeluun, työntekoon, kansalaistoimintaan, harrastamiseen sekä vapaa-ajan viettoon. Aineiston lainaamisen lisäksi siis myös itse kirjastotila on osa kirjastojen tarjoamaa palvelua, mitä ei useinkaan osata ottaa huomioon. Kirjaston tarjoamien tilojen onkin taivuttava hyvin moneen ja tilojen muunneltavuus on erityisen tärkeää ottaa huomioon uusia tiloja suunniteltaessa. (Kuntalehti 16.6.2020.)

3.2 E-kirjapalvelut

E-kirjasta voidaan käyttää montaa eri nimitystä kuten sähkökirja, sähköinen kirja, digitaalinen kirja tai elektroninen kirja. Se on tiedosto, joka pitää sisällään fyysisen kirjan sisällön digitaalisessa muodossa. (Sähkökirjat.fi 2021.) Koskimaan, Joensuun ja Saarisen (2001, 26) määritelmään mukaan sähkökirjat ovat ”digitaalisessa muodossa julkaistuja tekstejä, jotka eivät olennaisesti muutu, vaikka ne julkaistaisiin painettuna kirjana”. Tässä määritelmässä he ovat ottaneet huomioon myös sen seikan, että kirjaa ei välttämättä edes julkaista fyysisenä versiona, vaan uusia kirjoja voidaan julkaista suoraan pelkästään e-kirjana. Paavonheimo (2006, 54) lisää vielä tähän määritelmään, että e-kirjoihin voi tämän lisäksi liittyä myös muita lisäominaisuuksia, jotka eivät painetussa kirjassa ole mahdollisia. Hän toteaaakin vielä, että tekstejä voidaan esimerkiksi käsitellä eri tavoin painetussa ja digitaalisessa muodossa.

Tästä syystä e-kirjan lukemiseen tarvitaan aina jokin apuväline kuten tietokone, tabletti tai älypuhelin. Lisäksi on olemassa nimenomaan e-kirjojen lukemiseen tarkoitettuja lukulaitteita, joita käyttämällä saa miellyttävimmän kokemuksen, sillä niiden suunnittelussa on otettu huomioon monia seikkoja, jotka parantavat lukukokemusta. E-kirjojen käyttö kasvattaa suosiotaan koko ajan ja ne ovat yleistyneet viime vuosina huomattavasti. (Mikä on e-kirja?, [viitattu 6.4.2021].)

E-kirjojen lisäksi saatavilla on myös e-äänikirjoja, jotka toimivat muuten samalla periaatteella kuin e-kirjat, mutta lukemisen sijaan niitä kuunnellaan äänitiedostolta. Niiden käyttöön ei siis tarvitse kuin äänitiedoston ja soittimen. Äänikirjojen alkuperää ovat muun muassa lapsuuden satukasetit. Lisäksi ne olivat alun perin tarkoitettu palvelemaan lähinnä henkilöitä, jotka eivät

kykene itse lukemaan kuten näkövammaisia. Nykyään ne ovat kuitenkin yleistyneet huomattavasti ja levinneet yleiseen käyttöön. Ne ovat erittäin käteviä ja käytännöllisiä esimerkiksi tilanteissa, joissa itse kirjan lukeminen on haastavaa tai jopa mahdotonta kuten autolla ajaessa. Yleisin tiedostomuoto äänikirjoille on MP3 eli ne ovat kuunneltavissa kaikilla laitteilla, joissa on MP3-soitin. MP3:n rinnalle on noussut myös yleiseksi vma-formaatti, joka on jo valmiina useissa laitteissa. Tiedostot ovat kuitenkin tarvittaessa helppo muuttaa toiseen muotoon erillisen ohjelman avulla, joten se ei koidu äänikirjojen kuuntelemisen esteeksi. (Sähkökirjat.fi 2021.)

E-kirjojen lukeminen vaatii puolestaan aina, jonkin laitteen, jolle se ladataan ja jolta se luetaan. Vaikka e-kirjojen lukemisessa on mahdollista hyödyntää vaikkapa tablettia, on varsinaisissa e-kirjojen lukemiseen tarkoitetuissa lukulaitteissa otettu huomioon lukuisia asioita, joiden vuoksi ne soveltuvat tähän käyttöön huomattavasti paremmin. Ne ovat esimerkiksi erityisen helppokäyttöisiä, luettavuus näytöltä on hyvä ja niissä on tavallisia yleislaitteita parempi akunkesto. Erilaisia lukulaitteita on jo monia ja e-kirjojen suosion kasvaessa uusia kehitellään jatkuvasti. Tällä hetkellä suosituimpia ovat kuitenkin Amazon Kindle ja Sony Reader. Tärkeimpiä ominaispiirteitä näille laitteille ovat ohuus ja näytön suuri koko, joiden vuoksi niiden kuljettaminen mukana on helppoa ja lukeminen suurelta näytöltä vaivatonta. Nämä laitteet tukevat monia eri tiedostomuotoja, joista tärkeimpiä ovat PDF sekä ePub. (Sähkökirjat.fi 2021a.)

E-kirjoja on saatavilla monissa eri formaateissa eli tiedostomuodoissa. Kaikki tiedostomuodot eivät ole käytettävissä kaikilla lukulaitteilla. Lukulaitetta valitessa on hyvä ottaa tämä seikka huomioon, vaikka nykyään e-kirjoja on saatavilla niin monissa eri formaateissa, että yhteensopivuusongelmia ei pitäisi juurikaan tulla vastaan. Yleisimmät tiedostomuodot ovat ePub sekä PDF ja kummankin tuki löytyy lähes jokaisesta lukulaitteesta. Toisinaan on myös mahdollista muuttaa tiedostomuotoa erillisillä ohjelmistoilla. EPub on avoin tiedostomuoto ja se on tarkoitettu ohjelmisto- ja laitteistoriippumattomiksi. Se on noussut suosioon siitä syystä, että siinä pystyy muunnella esimerkiksi tekstikokoa. PDF-formaatteja tukevat lähes kaikki laitteet, sillä se on ehdottomasti yleisin muoto e-kirjoille. PDF-tiedosto on mahdollista avata monilla eri ohjelmilla, joista yleisin kuitenkin on Abode Reader. (Sähkökirjat.fi 2021b.)

Tällä hetkellä e-kirjojen lainaus kirjastoissa on järjestetty pääasiassa kaupallisten palvelujen avulla. Kirjastot sopivat palveluntarjoajan kanssa kirjaston käyttäjien pääsystä e-kirjoja tarjoavalle alustalle. Kirjastojen e-kokoelmat riippuvat hyvin pitkälti kirjaston hankkimista

lainauslisensseistä sekä kustantajien tarjonnasta ja hinnoittelusta. Yleensä e-kirjakokoelmat ovatkin huomattavasti suppeampia kuin fyysisten kirjojen, sillä kirjan oikeudenhaltijalla on oikeus joko kieltää kirjansa myynti sähköisessä muodossa tai hinnoitella se tavallista myyntihintaa kalliimmaksi. Tämä on noussut yhdeksi esteeksi kansallisen e-kirjaston perustamiseksi. (Suomen kirjastoseura 2019.)

Käytetyimpiä kirjastojen tarjoamia e-kirjapalveluita, jotka tarjoavat niin e-kirjoja kuin äänikirjojakin, ovat Ellibs, OverDrive, Biblio sekä Naxos Spoken Word. Ellibs-kirjasto on palvelu, jonka kautta kotimaisia e-kirjoja voi lainata verkossa. Palvelu on hyvin kokonaisvaltainen ja kirjastoille helppo, sillä Ellibs huolehtii kaikesta tarvittavasta kuten aineiston hankinnasta ja säilytyksestä, kokoelman ylläpidosta, lainaustapahtumasta ja siihen liittyvästä teknologiasta, laina-aikojen seuraamisesta sekä tilastoinnista. Ellibs-palvelu on kytkettynä suoraan kirjastojärjestelmään ja se on linkitettyinä yleensä verkkokirjaston puolelle, jota kautta lainaaja pääsee kirjautumaan palveluun ja selailemaan valikoimaa. (Ellibs, [viitattu 6.4.2021].) Ellibs-palvelu on käytössä noin 25 eri kirjastokimpalla ja lisäksi muutamalla yksittäisellä kirjastolla (Ellibsin kirjastoasiakkaat, [viitattu 6.4.2021]).

OverDrive puolestaan tarjoaa ulkomaista kirjallisuutta ja se on käytettävissä puhelimella tai tabletilla helposti ja kätevästi Libby-sovelluksen avulla (OverDrive 2021). Axiell Median kehittämässä Biblio-sovelluksessa tarjolla on lähinnä ruotsinkielisiä e-kirjoja ja -äänikirjoja. Sovelluksessa voi hakea, tarkastella, lainata, kuunnella sekä lukea kirjoja niin verkossa kuin offline-tilassa. Kirjasto hallinnoi aineistovalikoimaa ja kirjojen saatavuutta, joten asiakas pääsee käsiksi ainoastaan niihin aineistoihin, jotka kirjasto on omaan valikoimaansa valinnut. (Axiell Media, [viitattu 19.5.2021].) Naxos Spoken Word -palvelu sisältää yli 6000 äänikirjaa neljällä eri kielellä: englanniksi, saksaksi, ranskaksi ja portugaliksi (E-aineistot Eepos-kirjastoissa, [viitattu 5.4.2021]). Tässä palvelussa kirjallisuus painottuu klassikoihin, näytelmiin ja runouteen (Naxos Spoken Word Library 2021).

Nämä kirjaston tarjoamat e-kirjapalvelut pärjäävät yllättävän hyvin tunnettavuudessaan maksullisille palveluntarjoajille, sillä Yleisten kirjastojen konsortion vuonna 2017 tilaamassa kuluttajatutkimuksessa kävi ilmi, että kirjaston tarjoama e-kirjapalvelu oli toinen Suomen tunnetuimmista e-kirjapalvelubrändeistä Elisa Kirjan ohella (Aromaa 5.1.2019).

E-kirjojen käyttö yleisissä kirjastoissa ei ollut aluksi kovinkaan aktiivista. Niiden suosio on lähtenyt kuitenkin vähitellen nousuun 2010-luvulta lähtien, kun niiden lainaamisen

yleistymistä on pyritty erityisesti edistämään. (Suomenkirjastoseura 2019.) Vuonna 2014 e-kirjojen lainamäärät olivat koko maassa noin 150 000, kun taas vuonna 2019 vastaava määrä ylitti reilusti miljoonan. Määrät ovat olleet vahvassa nousussa myös tuon jälkeen, sillä vuonna 2020 lainamäärät ylittivät jo 1,5 miljoonan rajan. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 5.4.2021].) Suosion ennennäkemättömään kasvuun on viimeisen kuluneen vuoden aikana vaikuttanut merkittävästi koronapandemia. Lainamäärät kasvoivat nimittäin koronarajoitusten aikana valtakunnallisesti jopa 250 %. (Heimolehto 2.12.2020.)

Helsingissä kirjastojen e-kirjakokoelma sisälsi vuonna 2019 yhteensä 10 198 kirjaa, kun taas koronavuonna 2020 vastaava luku oli noussut lähes kolmanneksella lukemaan 14 879. Kaikilla kirjastoilla ei kuitenkaan ole läheskään yhtä kattavaa e-kirjapalvelua ja vastaava lukema Kajaanissa vuonna 2019 olikin vain 273, mutta määrä jopa kaksinkertaistui vuonna 2020, jolloin sama lukema oli jo 524. Seinäjoen e-kirjakokoelma puolestaan käsitti vuonna 2019 yhteensä 479 kirjaa ja kasvoi todella huimasti korona-aikana ja vuonna 2020 Seinäjoen e-kirjakokoelma sisälsikin lähes viisi tuhatta kirjaa. Kokoelman kasvun myötä selkeää nousua on havaittavissa myös e-kirjojen lainaluvuissa. Helsingissä vuonna 2019 e-kirjoja lainattiin lähes 225 000 kertaa, kun taas vuonna 2020 vastaava luku oli melkein 290 000. Kajaanissa e-kirjojen lainaus nousi noin seitsemästä ja puolesta tuhannesta lainasta reiluun kymmeneen tuhanteen ja Seinäjoella reilusta yhdeksästä tuhannesta reiluun yhteentoista tuhanteen lainaan. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 16.9.2021].)

3.3 E-kirjapalveluiden ongelmallisuus ja mahdollisuudet

Sähköisistä kirjoista sekä niiden hyödyistä ja haitoista on kiistelty jo pitkään ja painetun kirjan on pelätty katoavan kokonaan e-kirjan syrjäyttämänä. Ekholm ja Repo (2010, 18) kertovat, että jo 1980-luvun alkupuolella oli havaittavissa huolta siitä, että sähköiset tallenteet horjuttavat painetun kirjan asemaa. Kuitenkaan vielä tänäkään päivänä 2020-luvulla ei e-kirja ole fyysistä kirjaa syrjäyttänyt kuten on pelätty.

Vaikka e-kirjat ovatkin kasvattaneet viime vuosina hurjasti suosiotaan, koetaan myös tavallinen painettu kirja edelleen tärkeäksi. Tämän osoittaa hyvin se, että kirjastojen avauduttua koronasulun jälkeen keväällä 2020, ihmiset saapuivat kirjastoihin sankoin joukoin. Painettua kirjaa oli ikävöity, vaikka sulun aikana e-kirjojen ja muiden e-aineistojen käyttö oli lisääntynyt merkittävästi. (Nykänen 3.6.2020.) Ekholm ja Repo (2010, 101) muistuttavatkin,

että painetun kirjan historia on todella pitkä ja sillä on vuosisatojen takaiset yhteiskunnalliset käytänteet ja arvostus, joiden vuoksi sähköinen kirja ei hetkessä tule painettua kirjaa syrjäyttämään. He esittävätkin, että ne pikemminkin toimivat rinnakkain täydentäen toinen toistaan kuin sulkien toisensa pois.

Paavonheimo (2006, 56–57) puolestaan toteaa, että kirjaa ja digitaalista tekstiä ei olisi hyvä samaistaa ollenkaan, sillä se ei tee välttämättä oikeutta kummallekaan. Hän ehdottaakin, että e-kirjoja ei pitäisi ehkä kutsua lainkaan kirjoiksi, vaan ne olisi mielletävä uudenlaisina mediuksina, joissa painetun kirjan sisältöä ei vain muunnettaisi sellaisenaan digitaaliseen muotoon, vaan rakenteen uudelleen määrittelyssä otettaisiin enemmän huomioon uuden toimintaympäristön luomat mahdollisuudet. Toisin sanoen kirjalle voitaisiin antaa uusi muoto digitaalisessa ympäristössä, jos sitä ei kategorisoitaisi suoraan kirjaksi. Paavonheimo (2006, 67) luetteleekin e-kirjojen etuihin kuuluvaksi sen, että niihin voi yhdistää erilaisia multimediaominaisuuksia kuten ääntä, kuvia sekä videoita.

Yksi e-kirjan suuria etuja onkin se, että tekstiä on mahdollista muokata ja räätälöidä lukijan omien tarpeiden mukaan. Esimerkiksi näytön kirkkautta voidaan säädellä, vaihdella fontin kokoa tai tyyliä sekä lisäillä omia merkintöjä ja huomautuksia. (Paavonheimo 2006, 67.) Toisaalta taas Koskimaa, Joensuu ja Saarinen (2001, 35) nostavat esiin kirjan fyysisyyden ja materiaalisuuden merkityksen ja tärkeyden lukijalle. Heidän mukaansa lukijat pitävät yleensä paperille painetun tekstin lukuominaisuuksia ylivoimaisesti parempina kuin sähköisten näyttöjen. He jatkavat vielä, että tästä syystä lukulaitteiden valmistajat pyrkivätkin luomaan sellaisen lopputuloksen, joka muistuttaisi mahdollisimman paljon tavallista paperia ja kirjaa. Myös Paavonheimo (2006, 160) pohtii sitä, että nimenomaan kirjan esineellisyys ja materiaalisuus pitää sen elinvoimaisena vielä sen jälkeenkin, kun lukulaitteet ovat saavuttaneet mukavuudeltaan paperisen kirjan kanssa saman tason.

Kajander (2018) puolestaan kertoo, että usein lukijoille tärkeää lukuhetkessä on subjektiiviset, vaikeammin määriteltävät kokemukset kuten tuntu, tunne ja tuoksu. Hän myös toteaa, että monet pitävät tärkeänä sitä, että saavat pitää kirjaa kädessään. Sitä kautta ihmiset hakevat hänen mukaansa vastapainoa digitalisoituvalla arjella. Monet nuoret ja opiskelijat ovatkin kertoneet valitsevansa mieluummin painetun kirjan juuri siitä syystä, että arjessa tietokoneen ruutua tuijotetaan jo muutenkin tarpeeksi ja e-kirjan lukeminen tuo mieleen työn (Nykänen 9.3.2020). Paavonheimo (2006, 90) esittää puolestaan, että hiljaisuudesta ja irrallaan olosta olisi tulossa digitalisoituvassa yhteiskunnassa entistä

arvostetumpaa ja nimenomaan kirja olisi tähän elämäntyyliin soveltuva teknologia. Hänen mukaansa niin sanottu offline-elämä olisi tulevaisuudessa yleisyyttä. Tätä kautta kirjaa voisi pitää jonkinlaisena tulevaisuuden luksustuotteena. Kirjastolehden päätoimittaja Vaarne ([viitattu 23.9.2021]) ei kuitenkaan usko tähän, sillä hänen mukaansa teknisesti olisi jo täysin mahdollista, että kaikki olisivat jo siirtyneet lukemaan e-kirjoja, mutta näin ei kuitenkaan ole. Tämä on siis osoitus siitä, että painettu kirja pitää pintansa.

Kirjastojen e-kirjakokoelmat luonnollisesti parantavat myös saavutettavuutta. Se mahdollistaa sen, että kirjat ovat kaikkien saavutettavissa milloin tahansa. Paavonheimo (2006, 57) toteaaakin, että perinteisen kirjaston ja kirjojen ongelmana on se, että niiden liikuttelu ei ole läheskään yhtä nopeaa kuin digitaalisen aineiston. Toisaalta on otettava huomioon myös se, että läheskään kaikilla ihmisillä ei ole tarvittavia taitoja ja osaamista, jota e-kirjojen sekä myös muiden e-aineistojen käyttö vaatii, eikä edes siihen vaadittavia laitteita. Näin ollen e-kirjat eivät kuitenkaan ole kaikkien saavutettavissa. Kirjasto toki osaltaan tarjoaa ihmisille mahdollisuuden neuvontaan ja opastukseen e-kirjojen käytössä, mutta ongelmallista on se, että aina edes kirjaston henkilökunta ei edes itse hallitse niiden käyttöä.

Toisaalta on myös havaittavissa, että e-kirjat ovat etenkin nuorison sekä nuorten aikuisten suosiossa (E-kirjat 2.12.2020). Nuoremmalle sukupolvelle teknologia onkin tutumpaa ja digitaalisten aineistojen käyttö ehkä luonnollisempaa kuin fyysisten. Erityisesti nuorten kirjastonkäyttö on vähentynyt huomattavasti 2000-luvun aikana ja osa syynä pidetäänkin juuri internetin käytön lisääntymistä (Tilastokeskus 25.4.2019). E-aineistojen avulla voidaankin tavoittaa juuri näitä ihmisryhmiä, jotka eivät saavu kirjastoon lainaamaan fyysisiä kirjoja, vaan kokevat luontevammaksi asioida ja hyödyntää kirjaston palveluja sähköisesti. Tästäkin syystä on tärkeää, että e-aineistokokoelmista pidetään huolta ja niitä kehitetään yhä edelleen.

Laitteisiin ja teknologiaan puolestaan liittyy myös muitakin ongelmia kuin vain se, että niiden käyttö on osalle ihmisistä haastavaa. Laitteet voivat olla esimerkiksi melko kalliitakin, niiden särkymävaara on suurempi kuin kirjoissa ja tekniikka saattaa vanhentua (Paavonheimo 2006, 68). Toisaalta lukulaitteilla mahdollistetaan se, että lukija voi kantaa mukanaan jopa satoja kirjoja e-muodossa. Pienen laitteen avulla voidaan päästä käsiksi laajoihinkin e-kirjakokoelmiin helposti, eikä painavia kirjalapioita tarvitse kuljettaa enää mukanaan.

Tällä hetkellä Suomessa on yli 30 e-kirjakokoelmaa ja kokoelmien laatu, monipuolisuus ja laajuus vaihtelevat suurestikin kimpoittain (Aromaa 5.1.2019). Asiakkailta on siis todella

epätasa-arvoinen asema aineistojen saatavuuteen nähden. Tällä hetkellä esimerkiksi Helsingin e-kirjakokoelma käsittää lähes 15 000 kirjaa, kun taas vastaavasti Enontekiöllä e-kirjakokoelmaan kuuluu ainoastaan vajaa 20 kirjaa (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 26.9.2021]). Ongelmia tuottaa myös se, että kun kirjastolla ei ole riittävää tarjontaa, saattavat asiakkaat siirtyä maksullisten palveluntarjoajien pariin. Toisaalta kuitenkin e-kokoelmat karttuvat ja kehittyvät koko ajan ja parhaillaan onkin kehitteillä valtakunnallinen koko kansan yhteinen e-kirjasto, jonka on arvioitu avautuvan käyttäjille vuosien 2022–2023 vaihteessa. Tämän uuden valtakunnallisen e-kirjaston tärkeimpiä tehtäviä onkin tarjota kaikille suomalaisille pääsy yhtä kattavaan ja monipuoliseen e-aineistojen tarjontaan sekä tehdä e-aineistojen käytöstä helpompaa ja yksinkertaisempaa. (Puukka 3.4.2021.)

Kirjastoille haasteita teettää myös saada laaja ja monipuolinen e-kirjakokoelma. E-kirjojen tarjonta ei pysy millään kysynnän perässä ja tämä aiheuttaa ihmetystä asiakkaiden keskuudessa. Keskeinen puheenaihe kirjastojen arjessa onkin kirjaston tarjoamien elektronisten aineistojen riittämätön tarjonta verrattuna kaupallisiin e-kirjapalveluihin. Syynä tähän on kuitenkin se, ettei tarjonta kirjastoille yksinkertaisesti ole läheskään yhtä kattava kuin näille kaupallisille palveluntarjoajille. (Heimolehto 2.12.2020). Tämä johtuu siitä, että Suomessa kustantajilla on valta päättää, missä heidän julkaisemiaan e-kirjoja tarjotaan ja valitettavasti jopa 25 % e-kirjoista päätyy jonnekin muualle kuin kirjaston kokoelmiin (Aromaa 5.1.2019). Yksi syy siihen, että kustantajat eivät tarjoa e-kirjoja kirjaston saataville on se, että niiden käytön pelätään laajenevan niin paljon, että se vaikuttaisi negatiivisesti kuluttajamyyntiin (Heimolehto 2.12.2020).

Toisaalta tarjonnan puutteeseen vaikuttaa osittain myös se, etteivät e-kirjat kerrytä kirjailijoille korvausta niin kuin fyysisten kirjojen lainaaminen. Esimerkiksi keväällä 2019 Otava-konserni, joka julkaisee Otavan, Liken, Nemon, Moreenin sekä Kariston kirjoja, veti äänikirjansa kirjastojakelumarkkinoilta Otavan kirjailijoiden pyynnöstä. Näin haluttiin turvata nimenomaan kirjailijoiden elinkeinoa, sillä e-kirjojen lainaamisesta ei makseta kirjailijoille korvausta. (Yle Uutiset 30.1.2020.) Suomessa kirjailijoille maksetaan lainauskorvausta jokaisesta fyysisen teoksen lainakerrasta. Tämä lainauskorvaus perustuu EU:n vuokraus- ja lainausdirektiiviin sekä Suomen tekijänoikeuslakiin. (E-kirjat lainauskorvausjärjestelmän ulkopuolella 7.6.2021.) Suomessa kirjallisten teosten lainauskorvauksesta vastaa Sanasto ja vuonna 2020 lainauskorvauksen määrä oli 26 senttiä yhtä lainaa kohden. Oikeuden lainauskorvaukseen kirjailija saa kirjautumalla Sanasto-palveluun ja lisäämällä omat teoksensa teosluetteloon.

Kaikista teosluettelossa olevista kirjoista kirjailija on oikeutettu saamaan lainauskorvausta. (Sanasto, [viitattu 26.9.2021].)

E-kirjoja tämä lainauskorvaus ei kuitenkaan ainakaan vielä kosketa, sillä tekijänoikeuslaissa ei ole määritelty tämän lainauskorvauksen koskevan sähköisiä julkaisuja. E-kirjojen kirjastokäytöstä on sovittava aina erikseen tekijän ja kustantajan kanssa. Päätöksentekovalta on aina tekijällä, mutta usein oikeus lisensoida e-kirjaa siirtyy kustantajalle kustannussopimuksen kautta. Kirjastot puolestaan hankkivat kustantajilta e-kirjoihin lisenssejä, jotka oikeuttavat tiettyyn määrään lukukertoja. (E-kirjat ja lainauskorvaus 20.4.2018.) Korvauksen e-kirjojen lukemisesta kirjailijat saavatkin kustantajan ja kirjaston välisen lisenssisopimuksen sekä kustannussopimuksessa sovitun määrän mukaisesti (Sanasto, [viitattu 26.9.2021]).

Lisenssien vuoksi kirjastojen tarjoamilla e-kirjoilla on myös suuri vaihtuvuus. Lisenssit ovat yleensä voimassa vuoden verran, jonka jälkeen kirja poistuu automaattisesti valikoimasta. Suosittuihin kirjoihin voidaan kuitenkin ostaa uusi lisenssi, jolloin se pysyy valikoimassa pidempään. Toisinaan lisenssin kesto määräytyy myös lukukertojen mukaan. Kirja voi siis pysyä valikoimassa esimerkiksi niin kauan, kunnes sille tulee täyteen 100 lukukertaa. (Kirjastot.fi 19.8.2017.) Tämä vaikuttaakin osaltaan vahvasti kokoelmien monipuolisuuteen.

Myös painettujen kirjojen ja e-kirjojen ympäristöystävällisyydestä on kiistelty. E-kirja kuitenkin mielletään usein ympäristöystävällisemmäksi valinnaksi, sillä kirjaa ei tarvitse painaa paperille, eikä kuljettaa lukijoiden saataville (Miksi valita e-kirja?, [viitattu 27.9.2021]). Paavonheimonkin (2006, 67) mukaan e-kirjat ovat ympäristöystävällisempi valinta, sillä ne kuluttavat hänen mukaansa luontoa pitkällä aikavälillä vähemmän kuin painetut kirjat. Toisaalta on otettava huomioon, että nämä e-kirjojen lukemiseen valmistettavat laitteet kuluttavat myös luontoa, mutta näiden ympäristövaikutusten on arvioitu jäävän pienemmiksi kuin painetusta kirjasta aiheutuvat (Miksi valita e-kirja?, [viitattu 27.9.2021]).

Karimaan (19.10.2018) mukaan painetun ja sähköisen kirjan ympäristövaikutusten vertailu on kuitenkin haastavaa, sillä ensinnäkin arviot lukulaitteiden valmistuksen ympäristövaikutuksista vaihtelevat huomattavasti. Hän toteaa myös, että lukulaitteen käyttäjän toiminnalla on suuri merkitys siinä, millaisiksi laitteen valmistuksen vaikutukset ympäristöön muovautuvat. Hän esittääkin, että mitä enemmän painettuja kirjoja jää lukulaitteiden vuoksi valmistamatta ja hankkimatta, sitä suurempi sen hyöty luonnolle on. Hän

arvioi myös, että yhdellä lukulaitteella tulisi lukea noin 20–35 kirjaa, jotta sen hankkiminen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseksi olisi kannattavampaa kuin painetun kirjan.

E-kirjat luovat myös kustantajille monia erilaisia etuja ja hyötyjä. Ensinnäkin koska e-kirja on digitaalisessa muodossa oleva kirja, jää kirjojen painamisesta ja jakelusta aiheutuvat kustannukset pois. Lisäksi e-kirjojen kohdalla vältetään tilanteelta, että painokset loppuisivat kesken. Sähköisiä kirjoja pystytään nimittäin varastoimaan suuriakin määriä suhteellisen edullisesti. E-kirjoja ja niiden sisältämää tietoa on myös huomattavasti helpompi päivittää, mikäli kirjojen tiedot vanhenevat tai ovat jollain tapaa virheellisiä. (Koskimaa & kumppanit 2001, 26.)

3.4 Muut e-aineistot

E-kirjapalvelun lisäksi yleisillä kirjastoilla on tarjolla monia muitakin e-aineistoja kuten lehtiä, elokuvia ja videoita, musiikkia sekä erilaisia kursseja. Myös näitä e-aineistoja on vaihtelevasti saatavilla eri kirjastoilla ja kirjastokimpoilla. Nämäkin aineistot ovat löydettävissä joko kirjaston oman verkkokirjaston kautta tai eKirjasto-palvelun kautta. Pääasiassa palveluiden käyttö vaatii kirjastokortin sekä PIN-koodin sisäänkirjautumiseen ja käyttöön, mutta eKirjaston puolelta löytyy paljon vinkkejä myös aineistoista, jotka ovat verkossa täysin vapaasti saatavilla. (eKirjasto, [viitattu 5.4.2021].)

Yleisten kirjastojen tarjoamiin verkossa toimiviin lehtipalveluihin kuuluvat eMagz, ePress sekä PressReader (eKirjasto, [viitattu 5.4.2021]). EMagz tarjoaa luettavaksi kotimaisia iltapäivä- ja aikakauslehtiä. Palvelu on käytettävissä kirjaston verkossa ja lehtivalikoima vaihtelee kirjastoittain. Jotkin kirjastot mahdollistavat myös etäkäytön eli palvelu on käytettävissä vaikkapa suoraan kotoa käsin. (Kirjastot.fi, [viitattu 5.4.2021].) EMagz-palvelu on hyvin yleinen kirjastoissa ja jopa noin 80 kirjastolla ja kirjastokimpalla on se käytössään (eMagz-lehtipalvelu, [viitattu 5.4.2021]). Sama palveluntarjoaja tuottaa myös ePress-palvelun, joka puolestaan tarjoaa luettavaksi kotimaisia paikallis- ja maakuntalehtiä, joiden näköisversiot ovat luettavissa välittömästi, kun lehdet ilmestyvät painosta (ePress, [viitattu 30.4.2021]). EPress-palvelu on myös erittäin suosittu ja käytössä yli sadalla yleisellä kirjastolla ja kirjastokimpalla (ePress-lehtipalvelu, [viitattu 5.4.2021]). PressReader-palvelu puolestaan sisältää yli 5000 sanoma- ja aikakauslehteä yli 100 eri maasta. Lisäksi lehtiä on tarjolla yli 60 eri kielellä. Palvelussa lehdet ovat luettavissa ainoastaan noin 2–3 kuukauden ajan

ilmestymisestään. (PressReader 2021.) PressReader on käytössä noin 50 kirjastolla ja kirjastokimpalla (PressReader-lehtipalvelu, [viitattu 5.4.2021].)

Lisäksi kirjastoilla on saatavilla e-lehtipalveluiden osalta myös Flipster, OverDrive, Journal.fi ja Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot (eKirjasto, [viitattu 5.4.2021]). Flipster on melko uusi ulkomainen digilehtipalveluiden tarjoaja. Sieltä löytyy monipuolisesti eri aihepiirejä ja teemoja käsitteleviä aikakauslehtiä, joita voi selailla ja valikoida oman mielenkiinnon mukaan. Suurin osa lehdistä löytyy englanninkielisenä, mutta lisäksi se sisältää myös pari espanjankielistä sekä jopa yhden suomenkielisen lehden. (Flipsterin aikakauslehdet 2020.) Myös OverDriven kautta löytyy aikakauslehtiä ympäri maailmaa. Kokoelmaan lukeutuu jopa 3000 erilaista aikakauslehteä, joita voi lukea tuoreeltaan tai selailla halutessaan vanhoja painoksia arkistosta. (OverDrive 2021.)

Journal.fi on Tieteellisten seurain valtakunnan ylläpitämä tiedelehtien toimittamiseen ja julkaisemiseen keskittynyt palvelu. Se on suunniteltu erityisesti vastaamaan lukijoiden, kirjoittajien, julkaisijoiden sekä rahoittajien tarpeita, joita nykyaikainen verkkojulkaiseminen herättää. Tällä hetkellä kyseinen palvelu sisältää noin 100 kotimaista tieteellistä lehteä ja vuosikirjaa. (Journal.fi, [viitattu 12.5.2021].) Kansalliskirjaston digitoitujen aineistojen puolelta löytyy puolestaan historiallisia sanoma- ja aikakauslehtiä. Lisäksi sieltä löytyy pienpainatteita, karttoja, kirjoja, käsikirjoituksia sekä nuotteja. Palvelussa digitoituja aineistoja on miltei 20 miljoonaa sivua, joista osa aineistoista on vapaasti verkossa saatavilla, kun taas osa on tekijänoikeussyistä käytettävissä ainoastaan vapaakappalekirjastoissa asiakaspäätteillä. (Kansalliskirjasto, [viitattu 12.5.2021].)

E-lehtien suosio on ollut jo pitkään nousussa ja etenkin viime vuosina niiden käyttö on lisääntynyt merkittävästi. E-lehtien käyttökerrat ovat nimittäin tuplaantuneet koko maassa vuodesta 2018 vuoteen 2020 mennessä. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 5.4.2021].) Helsingin kirjastoissa tuplaantuminen on puolestaan tapahtunut yhden vuoden aikana. E-lehtien käyttökerrat olivat Helsingissä vuonna 2019 vielä vajaa puoli miljoonaa, kun vuonna 2020 määrä lähenteli jo miljoonaa. Sama ilmiö on havaittavissa myös muissa kirjastoissa kuten Alavieskassa, jossa e-lehtien käyttökerrat kasvoivat vuoden 2019 puolentoistatuhannen lukemasta yli kolmeen ja puoleen tuhanteen vuonna 2020. Läheskään kaikissa kirjastoissa kehitys ei ole ollut näin selkeää ja esimerkiksi Seinäjoella ei ole e-lehtien lainauksessa tapahtunut suurtakaan muutosta vuosien 2019 ja 2020 välillä. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 16.9.2021].)

Kirjastojen verkossa tarjomiin elokuvapalveluihin kuuluvat Kirjastokino sekä Viddla (eKirjasto, [viitattu 5.4.2021]). Kirjastokino on valtakunnallinen suoratoistopalvelu, joka on pilotoitu vuonna 2019. Nykyään se kuuluu hyvin monien kirjastojen vakituisen palveluiden kirjoon. Palvelun koko ajan kasvava tarjonta sisältää niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin elokuvia sekä lastenelokuvia, dokumentteja ja sarjoja, joiden katselu on täysin ilmaista ja katselukertoja rajattomasti käytettävissä kirjastokortilla. Osa elokuvista ja sarjoista ovat palvelussa pysyvästi. Toiset puolestaan vaihtuvat säännöllisin väliajoin. (Hyytiäinen 15.10.2019.)

Viddla on myös elokuvien suoratoistopalvelu, jonka avulla kirjastot tarjoavat asiakkailleen elokuvia digitaalisesti. Jatkuvasti täydentyvästä elokuvatarjonnasta vastaavat Kirjastopalvelu Oy:n informaattikot. Palvelun elokuvavalikoimassa painottuvat suomalaiset sekä eurooppalaiset laatuelokuvat, joiden valinnassa tähdätään laatuun, monipuolisuuteen sekä siihen, että jokaiselle löytyisi jotain katsottavaa. Kaikista tyyilajeista pyritään valitsemaan ainoastaan parhaat elokuvat, minkä vuoksi palveluun ei ole tarkoitus saada läheskään kaikkia elokuvia. Tarkoituksenaan palvelulla on muodostaa ainutlaatuinen ja huolellisesti valikoitu kokoelma, jollaista ei muualta ole löydettävissä. Tämän kokoelman on tarkoitus täydentää kaupallisten tilausohjelmopalveluiden tarjontaa. (Viddla 2021.)

Elokuva-palveluiden käyttökerrat ovat nousseet huimasti ja suosio kasvanut räjähdysmäisesti. Vuonna 2018 lainauskerrat olivat koko maassa nimittäin vain hieman vajaa 10 000, kun taas vuonna 2020 vastaava määrä oli reilu 190 000. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 5.4.2021].) Kuitenkaan myöskään tämän palvelun käytön kasvu ei ole tapahtunut tasaisesti Suomen kirjastoissa. Suomen yleisten kirjastojen tilastojen ([viitattu 16.9.2021]) mukaan esimerkiksi Järvenpäässä tämä palvelu on todella löydetty asiakkaiden keskuudessa, nimittäin vuonna 2019 e-kuvatallenteiden käyttökertoja oli ainoastaan 41, kun taas seuraavana vuonna sama luku oli jopa yli 1600. Edes Helsingissä ei ylletty samana vuonna moisiin lukemiin, vaikka selkeää kasvua sielläkin tapahtui. Seinäjoella puolestaan noustiin kahdestakymmenestäyhdestä käyttökerrasta yli 3 300, mikä on huikea saavutus. Tilastot osoittavat kuitenkin myös sen, että monien kuntien kohdalla lainamäärät näyttävät edelleen pyöreää nollaa.

Elektroninen musiikkipalvelu koostuu pääosin Naxos Music Library:sta, jonka yhteydessä toimii eriteltynä vielä Naxos Music Library Jazz sekä Naxos Music Library World (eKirjasto, [viitattu 7.10.2021]). Naxos Music Library on maailman suurin klassisen musiikin online-

palvelu ja se sisältää jopa yli 2,3 miljoonaa klassisen musiikin kappaletta. Lisäksi palvelusta löytyy laaja valikoima nuotteja, levyjen kansivihkoja, kansitaidetta, artikkeleita sekä kustannustietoja. (Naxos Music Library 2020.)

Naxos Music Library Jazzin puolella nimensä mukaisesti on laaja valikoima jazz-musiikkia. Kokoelmaan kuuluu yli 200 000 jazz-kappaletta niin suurten kuin pienempienkin levy-yhtiöiden tuotannosta. (Naxos Music Library Jazz 2020.) Naxos Music Library World puolestaan tarjoaa musiikkia ympäri maailmaa. Se sisältääkin musiikkia yli 150 maasta yli 100 000 kappaleen verran yli 32 000 eri artistilta. Tarjolla on myös artikkeleita ja uutisia niin etno- kuin maailmanmusiikistakin. Lisäksi palvelussa voi luoda omia soittolistojaan. (Naxos Music Library World 2020.) E-musiikin käyttökerrat eivät ole kokeneet yhtä suuria muutoksia kuin e-lehdet ja elokuvat. Käyttökerroissa on kuitenkin havaittavissa pientä heittelyä puolelle ja toiselle. (Suomen yleisten kirjastojen tilastot, [viitattu 5.4.2021].)

Kirjastojen e-aineisto tarjonnasta löytyy myös vaihtelevasti erilaisia kursseja kuten kieli- ja musiikkikursseja (eKirjasto, [viitattu 5.4.2021]). Esimerkiksi Rockway-verkkokursseilla voi opiskella soittamista, laulamista sekä äänittämistä. Kursseja löytyy niin aloittelijoille kuin edistyneemmillekin soittajille. Palvelu tarjoaa jopa 85 videokurssia eri aihepiireistä kuten kitara, koskettimet, laulu ja äänitys. (Rockway-musiikkikurssit 2020.) Lingonet on puolestaan kielikurssipalvelu, jonka avulla voi helposti opetella suomen kieltä kuuntelemalla sekä tekemällä tehtäviä (Lingonet-kielikurssit, [viitattu 6.4.2021]). Myös Promentor sisältää kielikursseja. Se tarjoaa perus- ja erikoiskursseja kielten opiskeluun. Kurssit ovat interaktiivisia, joten niillä on mahdollista opetella myös puhetta ja ääntämistä sekä saada palautetta suoriutumisestaan. (Promentor-kielikurssit 2020.) Lisäksi joillain kirjastoilla on tarjolla RedFox-sanakirjapalvelu, joka sisältää yli 40 perussanakirjaa sekä myös kieltenopetusvideoita (RedFox-sanakirjat 2020).

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

4.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Opinnäytetyössä tutkitaan, miten Suomen yleiset kirjastot ovat vastanneet koronapandemian aiheuttamaan e-aineistojen lisääntyneeseen kysyntään. Kun Covid-19-viruksen aiheuttama pandemia sulki kirjastojen fyysiset tilat keväällä 2020, ei asiakkailta ollut mahdollisuutta päästä käsiksi muuhun kuin e-aineistoihin. Vielä tänäkin päivänä syksyllä 2021 tiukat rajoitukset varjostavat kirjastojen arkea edelleen vahvasti vaikeuttaen sekä rajoittaen kirjaston fyysisten kokoelmien ja aineistojen äärelle pääsyä.

Asiakkaat ovat siis pakonkin edessä joutuneet korona-aikana siirtymään elektronisiin aineistoihin verkkokirjaston puolelle. Tästä syystä e-aineistojen käyttö onkin noussut huimasti ja e-kirjastojen tarjoamien palveluiden ja mahdollisuuksien merkitys on kasvanut kertaheitolla moninkertaiseksi. Tämä tutkimus pyrkiikin selvittämään sitä, millaisiin toimiin tämä e-aineistojen lisääntynyt kysyntä kirjastoissa johti, jotta kirjastot kykenivät e-kirjaston kautta takamaan asiakkailleen mahdollisimman hyvän palvelun.

Tutkimuksessa tarkoituksena on huomioida kaikki yleisten kirjastojen tarjoamat e-aineistot. Yleisten kirjastojen e-aineistojen tarjontaan kuuluu vaihtelevasti kirjastosta riippuen niin e-kirjoja, e-äänikirjoja, lehtiä, elokuvia, musiikkipalveluita sekä elokuvia. Tutkimus kohdistuu kaikkiin Suomen yleisiin kirjastoihin. Vuonna 2019 Suomessa oli pääkirjastoja yhteensä 282 ja sivukirjastoja puolestaan 436, mikä on yhteensä hieman reilu 700 kirjastoa (OKM, [viitattu 16.3.2021]).

Tutkimusongelmaa lähdetään lähestymään neljän erilaisen teeman kautta. Näitä teemoja ovat e-aineistojen hankinta, e-aineistojen markkinointi ja niistä tiedottaminen, henkilökunnan osaaminen ja ammattitaito e-aineistojen suhteen sekä myös asiakkaiden osaaminen e-aineistojen käytön suhteen. Näiden teemojen pohjalta on laadittu tarkemmat tutkimuskysymykset, joita ovat:

1. Miten koronan aiheuttama e-aineistojen lisääntynyt kysyntä on vaikuttanut e-aineistojen hankintaan Suomen yleisissä kirjastoissa?

2. Onko koronalla ollut vaikutuksia e-aineistojen markkinointiin ja tiedottamiseen niin henkilökunnalle kuin asiakkaillekin? Jos on, millaisia?
3. Miten, jos mitenkään, kirjastot ovat pyrkineet varmistamaan sen, että e-aineistojen kysynnän kasvaessa merkittävästi korona-aikana, on kirjaston koko henkilökunnalla siihen liittyvä osaaminen hallussa?
4. Miten, jos mitenkään, kirjastot ovat pyrkineet varmistamaan korona-aikana sen, että myös asiakkailta on e-aineistojen käyttöön liittyvä osaaminen hallussa?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tiimoilta on tarkoituksena selvittää sitä, miten korona on mahdollisesti vaikuttanut e-aineistojen tarjontaan kirjastoille ja miten se mahdollisesti näkyy e-aineistoihin varatussa budjetissa sekä hankitun aineiston määrässä. Lisäksi pyritään selvittämään sitä, onko koronalla ollut vaikutusta siihen, millaisia e-aineistoja hankitaan sekä onko asiakkaita pyritty ottamaan entistä enemmän huomioon hankinnassa.

Toisen tutkimuskysymyksen kautta puolestaan pyritään selvittämään sitä, millaisia vaikutuksia koronalla on ollut siihen, mitä markkinointikanavia kirjastot käyttävät e-aineistojen markkinointiin sekä tiedottamiseen. Lisäksi tarkoituksena on selvittää, onko markkinointi ja tiedottaminen aiempaa aktiivisempaa ja suunnitelmallisempaa koronan myötä. Tutkimuskysymyksen tiimoilta selvitetään myös muutoksia sisäisessä markkinoinnissa eli toisin sanoen siinä, onko e-aineistoista koronan myötä alettu puhua enemmän myös kirjaston sisällä sekä tiedottaa niistä itse henkilökunnalle niin, että heillä olisi paremmat valmiudet mainostaa niitä asiakkaille sekä opastaa heitä niiden käytössä.

Kolmannen tutkimuskysymyksen pohjalta keskitytään puolestaan selvittämään, ovatko kirjastot erityisesti korona-aikana pyrkineet varmistamaan sen, että jokaisella henkilökunnan jäsenellä on e-aineistoihin liittyvä osaaminen hallussa ja millaisin keinoin tämä on mahdollisesti pyritty varmistamaan. Lisäksi selvitetään sitä, kokevatko kirjaston henkilökunnan jäsenet nämä toimet riittäviksi vai kaipaivatko he kirjastolta enemmän tukea osaamisensa kehittämiseen ja millaista mahdollisesti.

Viimeisessä tutkimuskysymyksessä keskitytään vuorostaan asiakkaiden osaamiseen e-aineistojen käytön suhteen. Tutkimuskysymyksen pohjalta on tarkoitus selvittää, millaisiin toimiin kirjastot korona-aikana mahdollisesti ryhtyivät tukeakseen myös asiakkaiden e-aineisto osaamista. Erityisesti huomiota kiinnitetään siihen, millaisia uusia innovaatioita

kirjastot mahdollisesti kehittivät korona-aikana e-aineistojen käytön opastukseen niin, että se voidaan toteuttaa myös poikkeusolojen vallitessa.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Heikkilän (2014, 12) mukaan tieteellisen tutkimuksen avulla pyritään ratkaisemaan ongelmia sekä lisäksi selvittämään tutkittavana olevien asioiden ja ilmiöiden lainalaisuuksia ja toimintaperiaatteita. Sen avulla pyritään myös saamaan lisää tietoa ja ymmärrystä niin luonnosta, ihmisestä kuin yhteiskunnastakin. Se toimii välineenä niin elämämme kuin maailmammekin kehittämiseen kestäväällä tavalla. Tieteellisen tutkimuksen vahvuuksiin kuuluu olennaisesti systemaattinen aineiston keruu sekä analysointi. (Broberg, Laakkonen & Tähtinen 2020, 11.) Tässä opinnäytetyössä sovelletaan siis tieteellisen tutkimuksen periaatteita.

Tieteelliset tutkimukset voidaan jaotella kahteen eri ryhmään: teoreettiseen ja empiiriseen tutkimukseen. Teoreettinen tutkimus pohjautuu valmiina olevaan tietomateriaaliin. (Heikkilä 2014, 12.) Holopainen ja Pulkkinen (2015, 20) esittävät, että teoreettinen tutkimus on pääasiassa perustutkimusta, jonka avulla pyritään löytämään uutta tieteellistä tietoa sekä kehittelemään tätä kautta uusia toimintatapoja. He kuitenkin korostavat, että nimenomaisena tavoitteena ei kuitenkaan ole käytännön sovellukset. Empiiriset tutkimukset puolestaan ovat heidän mukaansa soveltavia tutkimuksia. Niiden perusideana on selvittää teoreettisen tutkimuksen avulla esimerkiksi jonkin ilmiön syitä sekä seurauksia. Empiirisestä tutkimuksesta voidaan käyttää myös nimitystä havainnoiva tutkimus (Heikkilä 2014, 12). Tämän perusteella tutkimus liittyen e-aineistoihin Suomen yleisissä kirjastoissa korona-aikana voidaan luokitella empiiriseksi tutkimukseksi, sillä siinä nimenomaan pyritään selvittämään, miten koronapandemia on kirjastojen e-aineistoihin vaikuttaneet eri näkökulmat huomioiden.

Lisäksi tutkimus siitä, miten Suomen yleiset kirjastot ovat e-aineistojen lisääntyneeseen kysyntään vastanneet, on luonteeltaan kuvaileva eli deskriptiivinen tutkimus. Se on yksi empiirisen tutkimuksen perusmuoto ja vastaa kysymyksiin mikä, kuka, millainen, missä ja milloin. Tällainen tutkimus vaatii laajan aineiston, sillä siinä on erityisen tärkeää tulosten luotettavuus, tarkkuus sekä yleistettävyyys. (Heikkilä 2014, 13–14.) Toisin sanoen sen avulla pyritään esittämään jokin tietty asiointi jonain nimenomaisena hetkenä (Holopainen &

Pulkkinen 2015, 21). Tässä opinnäytetyössä tämä ilmenee siten, että sen avulla selvitetään e-aineistojen tila kirjastoissa nimenomaan korona-aikana. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2013, 138–139) määrittelevät, että kuvailevan tutkimuksen tarkoitus on nimenomaan esittää kuvauksia tilanteista ja henkilöistä sekä dokumentoida näistä ilmiöistä keskeisimpiä ja mielenkiintoisimpia seikkoja.

Empiiriset tutkimukset voidaan jakaa aikaperspektiivin suhteen kahdenlaiseen kategoriaan: poikkileikkaustutkimuksiin sekä pitkittäistutkimuksiin. Pitkittäistutkimuksessa olennaista on, että mitataan saman kohderyhmän ominaisuuksia eri ajankohtina. Poikkileikkaustutkimus puolestaan keskittyy selvittämään kertaluontoisesti kohderyhmän ominaisuuksia jonkin tietyn ajankohdan aikana. (Heikkilä 2014, 14.) Tässä opinnäytetyössä keskitytään selvittämään, miten kirjastot vastasivat koronapandemian aiheuttamaan e-aineistojen kysynnän kasvuun. Toisin sanoen työssä keskitytään tutkimaan tietyn ajankohdan vaikutuksia kohderyhmään, joten kyseessä on poikkileikkaustutkimus.

Empiirinen tutkimus voidaan jaotella myös kvalitatiiviseen eli laadulliseen sekä kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen. Näiden kahden tutkimussuuntauksen eroista on keskusteltu paljon ja niitä on pyritty erottelemaan toisistaan korostamalla niiden eroja tutkimuskäytänteissä. Näiden menetelmien erottelu ja tätä kautta tapahtuva vastakkainasettelu on kuitenkin ongelmallista, sillä käytännössä niitä on hyvin vaikea erottaa toisistaan kovinkaan tarkkarajaisesti. Ne nähdäänkin ennemminkin toisiaan täydentävinä kuin poissulkevinä lähestymistapoina ja niiden käyttö rinnakkain on täysin mahdollista. (Hirsjärvi, & kumppanit 2013, 135–136.)

Heikkilän (2014, 15) mukaan kvalitatiivinen tutkimus pyrkii luomaan ymmärrystä tutkimuskohteestaan sekä selittämään käyttäytymisen syitä. Hirsjärvi ja kumppanit (2013, 160–161) puolestaan esittävät, että laadullinen tutkimus pohjautuu todellisen elämän kuvaamiseen ja siinä pyritään huomioimaan tutkittava kohde mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus vastaa kysymyksiin ”miksi?”, ”miten?” ja ”millainen?” ja siinä käytettävät tutkimusaineistot saattavat olla hyvinkin suppeita (Holopainen & Pulkkinen 2015, 20–21).

Kvantitatiivinen tutkimus puolestaan pyrkii selvittämään lukumääriin ja prosenttiosuuksiin liittyviä kysymyksiä vastaamalla kysymyksiin ”mikä?”, ”missä?”, ”paljonko?” ja ”kuinka usein?”. Se soveltuu käytettäväksi etenkin silloin, kun tutkittavien joukko on suuri. (Heikkilä

2014, 15.) Yksi keskeinen piirre kvantitatiivisessa tutkimuksessa on tutkimusaineiston saattaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon, jonka pohjalta ja johon perustuen erilaisia analysointimenetelmiä apuna käyttäen kuvaillaan tuloksia ja tehdään niistä erilaisia päätelmiä (Hirsjärvi & kumppanit 2013, 140). Tässä opinnäytetyössä tutkittavien joukkona toimii kaikki Suomen yleiset kirjastot, joka on kooltaan suhteellisen suuri. Tästä syystä siinä on sovellettu kvantitatiivista tutkimusotetta.

Heikkilän (2014, 15) mukaan kvantitatiivista tutkimusta voidaan nimittää myös tilastolliseksi tutkimukseksi. Nimensä mukaisesti se perustuu tilastotieteen käyttöön. Yksinkertaistettuna se on numerojen hyväksikäyttöä ja hyödyntämistä tutkimuksessa. Tilastollisen tutkimuksen ideana on hyödyntää numeroita ja erilaisia matemaattisia toimenpiteitä nimenomaan tutkimusaineiston käsittelyssä sekä analysoinnissa. (Valli 2015, 15–16.) Tutkimuksissa, joissa käytetään tilastollisia menetelmiä, pyritään selvittämään eri ryhmien ja tekijöiden välisiä yhteyksiä ja riippuvuuksia, niihin liittyviä mekanismeja tai yleisesti eri ilmiöiden esiintymistä sekä niihin liittyviä erilaisia tekijöitä (Broberg & kumppanit 2020, 11).

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkimukseen tarvittavat tiedot voidaan hankkia esimerkiksi erilaisista valmiista rekistereistä ja tietokannoista tai kerätä itse (Heikkilä 2014, 15–17). Tässä opinnäytetyössä tarvittavaa tietoa ja aineistoa ei ole saatavilla valmiina missään rekistereissä tai tietokannoissa, joten tutkimusaineisto oli kerättävä itse nimenomaan tätä tutkimusta varten.

Kun tietoa lähdetään keräämään itse, on päätettävä tiedonkeruumenetelmä, jota käytetään. Sen valintaan vaikuttavat tutkimusongelma, tutkittavan asian luonne, tutkimuksen tavoite, aikataulu sekä budjetti. (Heikkilä 2014, 15–17.) Hirsjärvi ja kumppanit (2013, 184–192) toteavatkin, että tutkimusongelma on hyvin tiiviisti kytköksissä tutkimusmenetelmiin ja näiden menetelmien valintaa ohjaa hyvin pitkälti se, minkälaista tietoa ollaan etsimässä sekä keneltä tai mistä sitä pyritään löytämään. Heidän mukaansa tunnetuimpia ja käytetyimpiä kvantitatiivisia tiedonkeruumenetelmiä ovat erilaiset kyselyt, haastattelut, havainnointi sekä dokumenttien käyttö ja ne käyttävätkin näistä nimitystä ”perusmenetelmät”.

Aineiston kerääminen kyselylomakkeen avulla soveltuu tutkimuksen tiedonkeruumenetelmäksi etenkin, jos tutkittava joukko on suuri ja hajallaan oleva tai jos tutkimus käsittelee arkoja aiheita (Vilka 2021, 94). Opinnäytetyössä tutkittavana joukkona toimii kaikki Suomen yleiset kirjastot. Suomessa on yhteensä hieman yli 700 pää- ja

sivukirjastoa, joten tutkittavien joukko on melko suuri (OKM, [viitattu 16.3.2021]). Lisäksi kirjastot ovat levittäytyneet pitkin Suomea, joten se on myös hyvin laajalle levittäytynyt. Tästä syystä opinnäytetyössä käytetään tiedonkeruumenetelmänä kyselytutkimusta. Lisäksi sen toteuttaminen sopii parhaiten myös aikatauluun sekä budjettiin.

4.2.1 Kyselytutkimus

Kyselytutkimus on oivallinen tapa kerätä ja tarkastella tietoa esimerkiksi ihmisten mielipiteistä, arvoista ja asenteista sekä yhteiskunnallisista ilmiöistä (Vehkalahti 2008, 11). Karjalainen (2010, 11) toteaaakin, että tällaisissa kyselytutkimuksissa yleensä pyritäänkin juuri selvittämään ihmisten mielipiteitä, asenteita sekä tottumuksia. Hän selventää vielä, että tarkoitus ei ole välttämättä selvittää reaali maailman todellisuutta, vaan pikemminkin sitä, miten ihmiset itse jonkin asian kokevat tai mitä he siitä ajattelevat. Holopainen ja Pulkkinen (2015, 42) puolestaan luonnehtivat kyselytutkimusta määrämuotoiseksi kysymyspatteristoksi, jonka avulla kerätään tutkimuksessa tarvittavaa informaatiota.

Vilkan (2021, 94) mukaan kyselylomake on yksi tavallisimmista aineistonkeruumenetelmistä määrällisessä tutkimuksessa. Siinä kysymysten muoto on aina vakioitu eli standardoitu. Tällä tarkoitetaan sitä, että jokaiselta vastaajalta kysytään täysin samat asiat, samalla tavalla sekä täysin samassa järjestyksessä. (Vilka 2007, 28.) Hirsjärven ja kumppaneiden (2013, 193) mukaan kysely onkin yksi survey-tutkimuksen olennaisimpia menetelmiä. Survey-tutkimuksessa aineisto kerätään suunnitelmallisesti laadittua tutkimuslomaketta käyttäen. Se on erittäin tehokas tapa kerätä tietoa varsinkin silloin, kun tutkittavia on paljon. (Heikkilä 2014, 17.) Kyselylomakkeessa on yleensä valmiit vastausvaihtoehdot, joiden ansiosta vastauksista tulee yhdenmukaiset, mikä puolestaan nopeuttaa huomattavasti aineiston analysointia. Lisäksi näin pyritään minimoimaan vastausvirheet, joita saattaa syntyä esimerkiksi haastattelutilanteissa, kun haastattelija yrittää tulkita vastaajan epämääräisempiä vastauksia. (Holopainen & Pulkkinen 2015, 42.)

Kyselytutkimukseen liittyy kuitenkin myös omat ongelmansa. Esimerkiksi siitä saatua aineistoa pidetään usein melko pinnallisena. Tutkija ei voi millään keinoin varmistaa, että jokainen vastaaja pyrkii huolellisuuteen ja rehellisyyteen vastauksissaan, eikä esimerkiksi kyselylomakkeen ja vastausvaihtoehtojen onnistumisesta ole takuita. Lisäksi ongelmaksi

nousee usein myös kato. Toisin sanoen kysely ei saa vastaajia halutulla tai odotetulla tavalla. (Hirsjärvi & kumppanit 2013, 195.)

Kyselytutkimus toteutetaan käytännössä niin, että vastaaja lukee kirjallisesti laaditulta lomakkeelta kysymykset itse ja vastaa niihin kirjallisesti (Vilka 2021, 94). Kyselylomakkeen on siis oltava erittäin huolellisesti suunniteltu, jotta se toimii omillaan, ilman esimerkiksi haastattelijan apua (Vehkalahti 2008, 11). Lomakkeen avulla tarvittava informaatio jää talteen ja nämä tiedot voidaan säilyttää myös tulevia tarpeita varten (Holopainen & Pulkkinen 2015, 42). Saatujen vastausten pohjalta pyritään tekemään johtopäätöksiä sekä yleistyksiä, joiden tekeminen on kuitenkin mahdollista ainoastaan silloin, kun vastaajajoukko on ikään kuin pienoismalli tutkittavasta perusjoukosta, ellei kyseessä ole kokonaistutkimus (Karjalainen 2010, 11).

Karjalaisen (2010, 11) mukaan tämä voidaan varmistaa siten, että vastaajien valinnassa käytetään jotain otantamenetelmää. Kyselytutkimukset voidaan toteuttaa joko kokonaistutkimuksena tai otantatutkimuksena. Kokonaistutkimuksessa tutkitaan kaikki perusjoukkoon kuuluvat jäsenet, kun taas otantatutkimukseen päädytään, mikäli esimerkiksi perusjoukko on hyvin suuri, tiedot halutaan nopeasti, koko perusjoukon tutkiminen tulisi liian kalliiksi tai tutkiminen on muuten jollain tapaa monimutkaista. (Heikkilä 2014, 31.) Perusjoukolla eli populaatiolla tarkoitetaan tutkimuksen taustalla oleva kohdejoukko, kuten ihmisryhmä, johon tutkimus kohdistuu (Broberg & kumppanit 2020, 16). Kokonaistutkimus kannattaa tehdä silloin, kun tutkittava populaatio on pieni. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa se kannattaa yleensä tehdä, jos tutkittavien lukumäärä on alle sata, mutta kyselytutkimusta tehdessä sitä saatetaan kuitenkin käyttää, vaikka perusjoukko kattaisi suuremmankin joukon. (Heikkilä 2014, 31.)

Otannalla tarkoitetaan menetelmää, jonka avulla otos poimitaan populaatiosta (Vilka 2007, 52). Otoksen täytyy olla edustava pienoiskuva perusjoukosta, jotta tutkimuksen tulokset olisivat luotettavia sekä yleistettävissä. Otannan eri vaiheita ovat perusjoukon määrittely, perusjoukkoa kuvaavan rekisterin selvittäminen, otosyksikön määrittely, otantamenetelmän valinta, otoskoon määrittely, toteutuksen suunnittelu sekä lopuksi otannan suorittaminen. Itse otantamenetelmän valintaan vaikuttavat tutkimuksen tavoitteet, perusjoukon maantieteellinen sijainti, perusjoukon jäsenten samankaltaisuus tai erilaisuus tutkittavien ominaisuuksien suhteen, käytettävissä olevat rekisterit tai luettelot sekä budjetti. (Heikkilä 2014, 31–33.)

Kanasen (2011, 69) mukaan otantamenetelmät voidaan jakaa kahteen eri ryhmään: todennäköisyysotantoihin sekä ei-todennäköisyysotantoihin. Todennäköisyysotannassa jokaisella perusjoukon yksilöllä tulee olla yhtäläinen mahdollisuus tulla valituksi osaksi otosta. Tämä edellyttää kuitenkin Kanasen mukaan sen, että kaikista perusjoukon yksiköistä on oltava olemassa jonkinlainen rekisteri tai luettelo. Usein kuitenkin eri syistä vastaajat joudutaan valitsemaan enemmän tai vähemmän harkinnanvaraisesti, jolloin kyseessä on ei-todennäköisyysotanta eli näyte. (Heikkilä 2014, 31–34.)

Kyselytutkimusten avulla tietoa voidaan kerätä joko posti- tai verkkokyselyllä tai kontrolloidulla kyselyllä. Posti- ja verkkokyselyt toteutetaan siten, että lomake lähetetään vastaajille joko fyysisenä kirjeenä tai verkon välityksellä. (Hirsjärvi & kumppanit 2013, 196.) Vehkalahden (2008, 48) mukaan verkkokyselyt ovat yleistyneet huomattavasti, sillä ne säästävät merkittävästi aikaa ja resursseja, kun vastaukset tallentuvat automaattisesti sähköiseen muotoon. Heikkilä (2014, 17) kuitenkin toteaa, että verkkokyselyihin liittyy myös ongelmia esimerkiksi siinä suhteessa, että kyselyyn vastaaminen vaatii pääsyn internettiin sekä kyselyn kohdentaminen oikealle kohderyhmälle on melko haastavaa.

Kontrolloituja kyselyitä on puolestaan olemassa kahdenlaisia: informoituja sekä henkilökohtaisesti tarkistettuja kyselyitä (Hirsjärvi & kumppanit 2013, 196–197). Informoidussa kyselyssä tutkija vie tai noutaa kyselylomakkeet henkilökohtaisesti vastaajille. Näin hän voi tarvittaessa tarkentaa kysymyksiä sekä esittää myös mahdollisesti lisäkysymyksiä. (Heikkilä 2014, 17.) Henkilökohtaisesti tarkistetussa kyselyssä haastattelija lähettää kyselyn postitse, mutta noutaa itse tietyn ajan kuluttua. Tämä puolestaan mahdollistaa sen, että tutkija voi tarkastaa, onko lomake täytetty oikein sekä keskustella tutkimukseen liittyvistä kysymyksistä ja asioista. (Hirsjärvi & kumppanit 2013, 197.)

Vilkan (2021, 95) mukaan kysely voidaan lähettää myös sähköpostiin, mutta tällöin on hänen mukaansa huomioitava se, että jokaisella vastaajalla on sekä mahdollisuus että osaaminen käyttää niin sähköpostia kuin myös internettiä. Vilka toteaaakin, että perusjoukkoon kuuluvilla tulisi jokaisella olla samat tietotekniset resurssit käytettävissään. Parhaiten tällainen sähköposti- tai internetkysely hänen mukaansa soveltuu, kun perusjoukko koostuu esimerkiksi yritysten tai organisaatioiden toimijoista, sillä näin on helpompaa varmistaa, että jokaisella on yhtäläiset mahdollisuudet vastata kyselyyn.

Kyselytutkimus sisältää yleensä kyselylomakkeen lisäksi myös saatekirjeen. Se on ikään kuin tutkimuksen julkisivu, joka esittelee vastaajille tutkimuksen perustiedot eli mistä siinä on kyse, kuka sitä tekee, miten vastaajat ovat valikoituneet ja mihin siitä saamia tuloksia tullaan käyttämään. (Vehkalahti 2008, 47.) Saatekirjeen avulla vastaajia pyritään myös motivoimaan korostamalla esimerkiksi tutkimuksen tärkeyttä (Kananen 2011, 46).

Kyselytutkimuksessa onnistuneen lomakkeen laadinta on avainasemassa, sillä lomakkeen laadinnalla sekä huolellisesti ja tarkkaan asetelluilla kysymyksillä varmistetaan tutkimuksen onnistumismahdollisuuksia (Hirsjärvi & kumppanit 2013, 198). Kananen (2011, 44) mukaan kyselylomake voi pahimmassa tapauksessa jopa estää tutkimusaineiston hankinnan, mikäli sen suunnitteluvaiheessa ei ole huomioitu vastaajia millään tapaa. Heikkilä (2014, 45) puolestaan nostaa esiin kysymysten muodon tärkeyden. Hän esittääkin, että juuri kysymysten muoto on yksi suurin syy virheille. Huonosti laadittu kyselylomake voi hänen mielestään näin ollen pilata kalliimmankin tutkimuksen. Holopainen ja Pulkkinen (2015, 43) puolestaan korostavat, että lomakkeen laatiminen on jatkuva prosessi. Sitä korjaillaan ja parannellaan jatkuvasti kerta toisensa jälkeen niin kauan, kunnes mitään paranneltavaa ei enää löydy.

Kun kyselylomaketta lähetään laatimaan, on tehtävä ensin taustatyötä, sillä tutkimuksen tavoitteen on oltava täysin selvillä ennen kuin laadintaa voidaan aloittaa. Tärkeää on selvittää ne taustatekijät, jotka voivat vaikuttaa tutkittaviin asioihin, ellei niistä ole etukäteen teorian tietoa. Tällä pyritään varmistamaan se, että tutkittava asia voidaan varmasti selvittää tutkimuslomakkeen kysymysten avulla. (Heikkilä 2014, 45–46.) Tärkeää on myös huomioida se, että tutkimuksen pää- ja alakysymykset on suhteutettu tutkimusongelmaan siten, että ne varmasti vastaavat siihen, mitä halutaan tutkia (Broberg & kumppanit 2020, 26). Tähän vaiheeseen on hyvä kiinnittää erityistä huomiota, sillä kysymyksiä ei ole mahdollista muokata tai parannella enää tiedonkeruun jälkeen (Heikkilä 2014, 46).

Kananen (2011, 44) painottaa, että lomakkeen ulkonäköön ja kysymysten aseteluun on hyvä kiinnittää erityisesti huomiota, sillä näillä keinoin voidaan houkutella ihmisiä vastaamaan. Myös Heikkilä (2014, 46–47) on todennut, että hyvälle kyselylomakkeelle ominaisia piirteitä ovat visuaalisesti miellyttävä ulkonäkö, kysymykset ja teksti ovat aseteltu selkeästi, ohjeistus on yksiselitteinen, kysymykset etenevät loogisessa järjestyksessä juoksevasti numeroituna sekä yhdessä kysymyksessä kysytään vain yhtä asiaa ja samaan teemaan liittyvät kysymykset ovat ryhmiteltyinä omiksi kokonaisuuksiksi. Lisäksi hän toteaa, että lomakkeen

alkuun on yleensä hyvä sijoittaa helpompia kysymyksiä. Näin pyritään hänen mukaansa motivoimaan vastaajia ensinnäkin aloittamaan, mutta myös jatkamaan eteenpäin kohti haastavampia kysymyksiä. Lomakkeesta ei myöskään Heikkilän mukaan kannata tehdä liian pitkää, jotta siihen jaksetaan vastata. Hän lisää vielä, että se on myös hyvä testata etukäteen ja huomioida se, että sen syöttäminen ja käsittely tilasto-ohjelmalla on helppoa.

Kyselylomakkeessa voidaan käyttää erilaisia kysymystyyppejä. Näitä tyyppisiä ovat avoimet kysymykset, suljetut kysymykset, sekamuotoiset kysymykset sekä erilaiset asenneasteikot. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään hyvin paljon avoimia kysymyksiä. Avoimissa kysymyksissä vastaajan valintamahdollisuuksia ei rajoiteta mitenkään. Niitä on hyvin vaivaton laatia, mutta toisaalta erittäin työläs käsitellä. Niistä voidaan kuitenkin saada vastauksia, joita ei etukäteen osattu edes huomioida. Usein ne eivät kuitenkaan houkuttele työläisyytensä vuoksi vastaamaan etenkin kirjallisessa muodossa. Avoimia kysymyksiä käytetään myös kyselytutkimuksissa, mutta niissä pyritään yleensä jollain tapaa rajaamaan tai suuntamaan vastaajan ajattelua. Avoimia kysymyksiä on hyvä käyttää esimerkiksi silloin, kun vaihtoehtoja ei tunneta tarkasti etukäteen. Kyselylomakkeessa ne sijoitetaan usein lomakkeen loppupuolelle. (Heikkilä 2014, 47–48.)

Suljetuissa eli strukturoiduissa kysymyksissä puolestaan on aina määriteltynä valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja valitsee itselleen yhden tai useamman sopivimman vaihtoehdon riippuen kysymyksen asettelusta. Niitä on puolestaan hyvä käyttää silloin, kun mahdolliset vastausvaihtoehdot tiedetään etukäteen ja niitä on rajallisesti. Vaihtoehtojen lukumäärä ei saa olla suuri, mutta niiden joukosta on kuitenkin löydettävä jokaiselle vastaajalle sopiva vaihtoehto. Tällaisiin kysymyksiin vastaaminen on nopeaa ja tulosten käsittely puolestaan melko vaivatonta. Kuitenkin haittapuolena on se, että vastauksia voidaan antaa huolimattomasti sekä se, että kysymykset ja vaihtoehdot voivat johdatella vastaajaa. (Heikkilä 2014, 49.)

Sekakysymyksissä on hyödynnetty niin avoimia kuin suljettujakin kysymyksiä. Osa vastausvaihtoehdoista on valmiiksi määriteltynä ja osa avoimia. Yleensä sekakysymyksissä on yksi avoin kohta, ”muu, mikä?”, joka on hyvä lisätä silloin, kun ei ole täyttä varmuutta, onko kaikki mahdolliset vastausvaihtoehdot onnistuttu määrittelemään. (Heikkilä 2014, 50.)

Asenneasteikoilla eli toisin sanoen skaaloilla tarkoitetaan kysymyksiä, joissa esitellään erilaisia väittämiä, joihin vastaaja ottaa kantaa erilaisilla asteikoilla kuten, miten voimakkaasti

hän on esimerkiksi jonkin väittämän kanssa samaa tai eri mieltä (Hirsjärvi & kumppanit 2013, 200). Asteikon väittämät koskevat yleensä siis mielipiteitä. Niiden avulla saadaan paljon tietoa pieneen tilaan, mutta huonona puolena on se, että vastaajat usein pyrkivät vastauksissaan loogisuuteen, joten aiemmat vastaukset saattavat vaikuttaa vahvasti jälkimmäisiin vastauksiin. (Heikkilä 2014, 51.)

4.2.2 Kyselytutkimus tässä opinnäytetyössä

Tässä opinnäytetyössä tutkimusaineisto kerättiin kyselylomaketta apuna käyttäen, sillä sen avulla saavutettiin tehokkaimmin laajalle alueelle levittäytynyt kohderyhmä, joka käsittää kaikkien Suomen yleisten kirjastojen henkilöstön. Tämä kyseinen kohderyhmä toimii siis tutkimuksen perusjoukkona. Tutkimuksen perusjoukko onkin melko suuri, sillä se sisältää hieman yli seitsemänsadan kirjaston henkilöstön. Tästä syystä olisi ollut perusteltua harkita käytettäväksi jotain otantamenetelmää, mutta tutkimus päädyttiin toteuttamaan kokonaistutkimuksena, jotta vastauksia kyselyyn saataisiin mahdollisimman paljon. Näin tulokset olisivat luotettavampia ja mahdollisesti paremmin yleistettävissä. Lisäksi kaikki kohderyhmään kuuluvat olivat helposti saavutettavissa, sillä yhteystiedot olivat saatavilla netistä.

Kyselylomake laadittiin kysely- ja analyysityökalu Webropolia apuna käyttäen. Sen tavoitteena oli selvittää, miten Suomen yleiset kirjastot reagoivat Covid-19-pandemian aiheuttamaan e-aineistojen lisääntyneeseen kysyntään, kun fyysisten kokoelmien äärelle pääsy vaikeutui merkittävästi keväällä 2020 koronan aiheuttaman täydellisen sulkutilan sekä myös sen jälkeen vallitsevien erilaisten koronarajoitusten myötä. Tarkemmin määriteltynä kyselyllä haluttiin selvittää, miten koronapandemia mahdollisesti vaikutti kirjastoissa e-aineistojen hankintaan, niiden markkinointiin ja niistä tiedottamiseen asiakkaille sekä myös henkilökunnalle, henkilökunnan ammattitaitoon ja osaamiseen e-aineistojen suhteen sekä asiakkaiden osaamiseen e-aineistojen käytön suhteen. Kyselylomake jaoteltiin selkeyden vuoksi eri osioihin näiden kyseisten teemojen pohjalta.

Kokonaisuudessaan kyselylomake koostui viidestä eri osiosta, joita olivat taustatiedot, e-aineistojen hankinta, e-aineistojen markkinointi ja tiedottaminen, henkilökunnan ammattitaito ja osaaminen e-aineistojen suhteen sekä asiakkaiden osaaminen e-aineistojen käytön suhteen. Tällä jaottelulla haluttiin tuoda selkeyttä kyselyn rakenteeseen. Lisäksi haluttiin ottaa

huomioon se seikka, että jokainen kirjaston henkilökunnan jäsen ei välttämättä osallistu esimerkiksi hankintapuoleen, eikä näin ollen ole kykenevä vastaamaan e-aineistojen hankintaan liittyviin kysymyksiin. Mikäli osio käsitteli sellaista aihetta, johon oletettavasti jokainen ei ollut kykenevä vastaamaan, annettiin mahdollisuus ohittaa kyseinen osio ja siirtyä seuraavaan osioon. Tästä syystä on havaittavissa selvää vaihtelua vastaajamäärissä eri osioiden kohdalla.

Kyselylomakkeessa pyrittiin käyttämään monipuolisesti erilaisia kysymystyyppejä kuten avoimia ja suljettuja kysymyksiä sekä myös erilaisia arvoasteikkoja. Osa kysymyksistä oli pakollisia ja osa vapaaehtoisia. Näin vastaamisesta pyrittiin tekemään mahdollisimman helppoa ja vaivatonta. Esimerkiksi taustakysymykset olivat kaikille pakollisia, mutta avoimet kysymykset jätettiin vapaaehtoisiksi, jotta vastaaminen ei jäisi siitä kiinni, että ei jakseta keksiä ja kirjoittaa vastausta. Monet kysymykset olivat puolistrukturoituja eli ennalta määrättyjen vaihtoehtojen lisäksi oli lisätty vaihtoehto ”muu, mikä?”. Näin pyrittiin varmistamaan se, että kaikki vaihtoehdot tulevat huomioitua.

Kyselylomake lähetettiin jokaiseen Suomen yleiseen kirjastoon nettilinkkinä sähköpostin välityksellä. Sähköpostin käyttäminen nettilinkin lähettämässä oli mahdollista, sillä voitiin olettaa, että jokaisella vastaajalla on mahdollisuus niin sähköpostin kuin internetinkin käyttöön työpaikallaan. Nettilinkkiä päädyttiin käyttämään myös siksi, että se oli helposti jaettavissa kohderyhmälle niin, että vastaajat kuitenkin pysyivät anonyymeinä. Lisäksi sen avulla pystyttiin säästämään aika- ja raharesursseja.

Kirjastojen sähköpostiosoitteet koottiin Kirjastot.fi-sivuston avulla kirjastohakemiston kautta. Yhteensä se lähetettiin 728 kirjastoon. Nettilinkki olisi voitu vaihtoehtoisesti linkittää Kirjastot.fi-sivustolle sähköpostin kautta välittämisen sijaan, mutta näin vastausprosentti olisi saattanut jäädä alhaisemmaksi. Sähköpostin kautta kohderyhmään kuuluvat saavutettiin tehokkaammin ja varmemmin sekä neuvominen ja yhteydenpito kyselyn tiimoilta onnistui helpommin. Suoraan kirjastojen sähköpostiin nettilinkin lähettämällä tavoiteltiin siis enemmän vastaajia.

Sähköpostin yhteydessä lähetettiin myös saatekirje, joka avasi vastaajille kyselyn tarkoitusta ja tavoitetta sekä ohjeisti, miten vastaaminen tapahtuu. Saatekirjeen alussa oli niin tutkijan kuin opinnäytetyön esittely lyhyesti. Alussa mainittiin myös, mikä on kyselyn tarkoitus ja tavoite ja mihin siitä saatuja vastauksia tullaan käyttämään. Saatekirjeessä myös ohjeistettiin

vastaamiseen ilmoittamalla millä aikavälillä kyselyyn on mahdollista vastata, miten kauan se suunnilleen vie, miten kyselyyn ylipäättään pääsee ja millä laitteella vastaaminen on suositeltavaa tehdä. Lisäksi lopussa vielä painotettiin vastaamisen tärkeyttä ja vastausten arvokkuutta sekä kiitettiin jo etukäteen. Näin pyrittiin motivoimaan vastaajia. Sähköpostin lopusta löytyi vielä linkki itse kyselyyn sekä yhteystiedot, mikäli ilmenee jotain kysyttävää tai ongelmia kyselyn suhteen.

Kysely oli avoinna 10.-24.5.2021 eli tasan kaksi viikkoa ja vastauksia siihen tuli yhteensä 317. Vastaamisen aloitti yhteensä 385 henkilöä, mikä tarkoittaa sitä, että vastaamisen jätti kesken 68 henkilöä. Syitä vastaamisen keskeyttämiselle on vaikea arvioida. Syy saattaa piillä työkiireissä tai ongelmassa kyselylomakkeen kanssa. Vaikka lomake käytiin ennen julkaisemista moneen kertaan läpi ja testattiin, ei aina kaikkia virheitä tai ongelmakohtia pystytä löytämään. Lisäksi jos vastaajia on monta yhtäaikaaisesti, voi ilmetä myös teknisiä ongelmia, joihin ei voida juurikaan vaikuttaa.

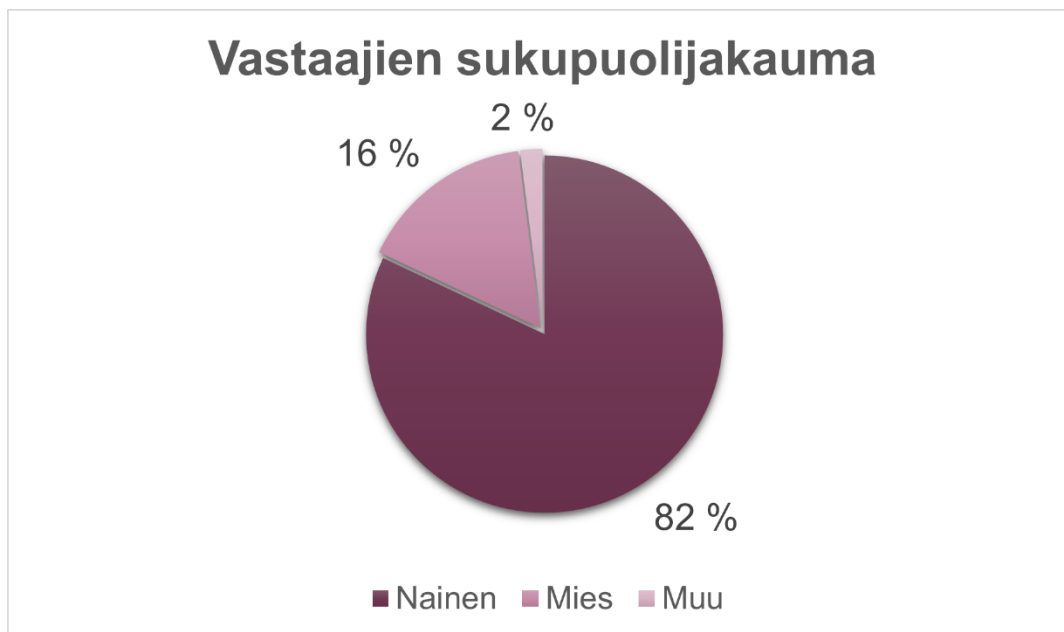
Ensimmäisenä päivänä vastauksia tuli runsaasti, noin kolmannes kaikista vastauksista. Parin päivän päästä eräästä kirjastosta tuli tiedustelu, voiko kyselyn jakaa henkilökunnan omiin sähköposteihin, johon ohjeistettiin yhteisesti kaikkia, että se olisi erittäin toivottavaa, että linkkiä jaetaan, jonka jälkeen vastauksia tuli jälleen melko kiitettävästi. Paria päivää ennen kyselyn sulkemista laitettiin vielä muistutussähköposti kaikille yhteisesti, että kysely sulkeutuu pian. Myös tällöin vastauksia tuli huomattava määrä. Muulloin vastaaminen oli hieman rauhallisempaa, mutta vähitellen niitä karttui kuitenkin hyvä määrä. Havaittavissa kuitenkin oli, että aina kun laitettiin sähköpostia, vastauksia alkoi tulla aktiivisemmin.

Vastausten analysoinnissa on hyödynnetty Webropolin omaa analysointi- ja raportointiominaisuutta. Lisäksi kuitenkin on käytetty Excel-taulukkolaskentaohjelmaa apuna lähinnä visualisoinneissa ja taulukoissa.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä 317 henkilöä, joista jokainen vastasi ensimmäisen osion kysymyksiin, joissa käsiteltiin vastaajien taustatietoja. Vastaajista huomattavan suuri osa oli naisia. Kuten kuviosta 1 näkyy, vastaajista naisia oli kokonaisuudessaan 82 % eli 259 henkilöä ja miehiä puolestaan 16 % eli 51 henkilöä. Muun sukupuolisia ilmoitti olevansa kaksi prosenttia eli seitsemän henkilöä. Tulos ei ole sinänsä yllättävä, sillä on havaittavissa, että kirjastoala on hyvin naisvoittoinen. Jopa 82 % kirjastojen työntekijöistä on nimittäin naisia (Kirjastoalanopas [Viitattu 16.9.2021], 8). Tämä heijastuu suoraan hyvin selkeästi myös kyselyn vastaajatilastoihin.

Kuvio 1. Vastaajien sukupuolijakauma.

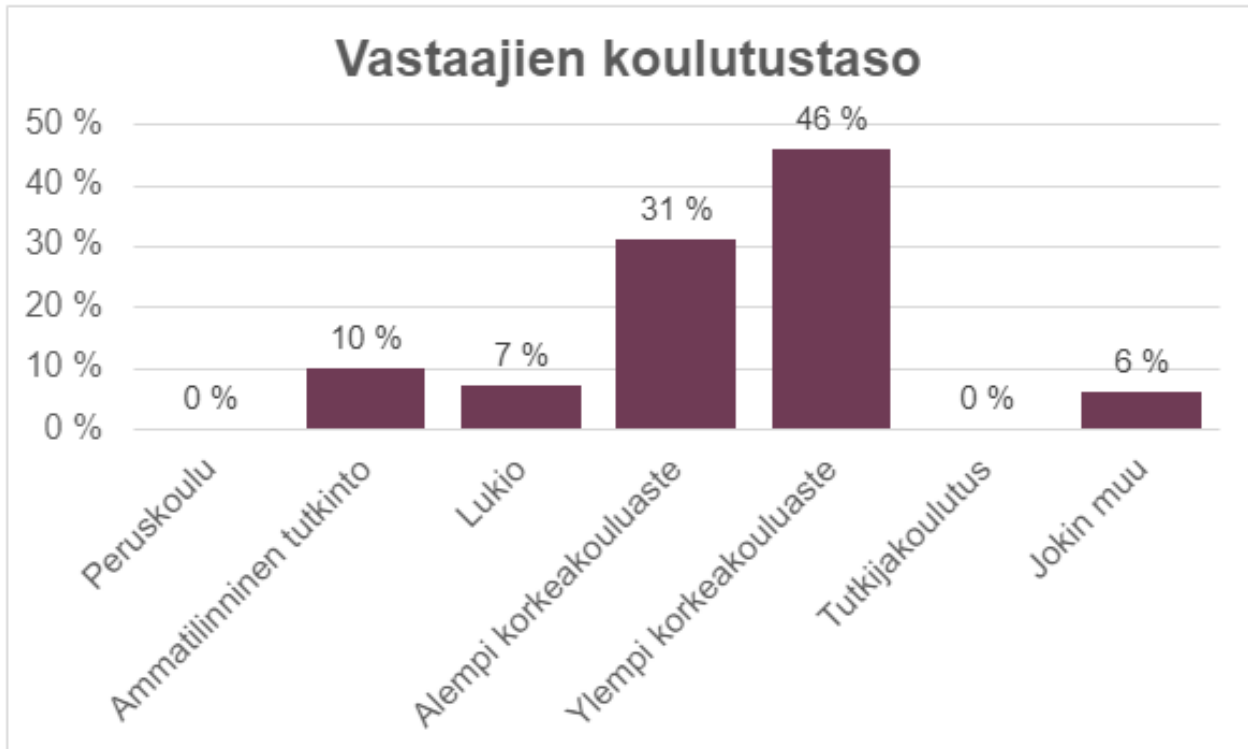
Vastaajien ikäjakaumaa puolestaan kuvaa Taulukko 1. Vastaajista ainoastaan yksi prosentti eli viisi henkilöä ilmoitti olevansa 18–24-vuotiaita. 25–34-vuotiaita ilmoitti puolestaan olevansa 18 % vastaajista eli 57 henkilöä ja 31 % eli 97 henkilöä 35–44-vuotiaita. Neljäsnes eli 79 henkilöä oli 45–54-vuotiaita. Myös yli 54-vuotiaita vastaajia oli neljäsnes. Vastaajien ikäjakauma on siis pääosin melko tasainen ja vastaajia löytyy jokaisesta ikäryhmästä, mikä on tutkimuksen kannalta hyvä asia. Ainoastaan nuorin ikäluokka eli 18–24-vuotiaat ovat selkeästi hyvin suurella erolla pienin vastaajaryhmä. Tämä saattaa kuitenkin selittyä sillä, että

monet nuoret eivät vielä tuossa iässä välttämättä siirry työelämään, vaan jatkavat vielä opintojaan.

Taulukko 1. Vastaajien ikäjakauma.

Ikäjakauma	Vastaajien lkm.	% vastaajista
18-24 v.	5	1
25-34 v.	57	18
35-44 v.	97	31
45-54 v.	79	25
Yli 54 v.	79	25

Kuvio 2 havainnollistaa vastaajien koulutustasoa. Suurin osa vastaajista oli suhteellisen korkeasti koulutettuja. Eniten kyselyyn vastasikin ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä. Heitä oli yhteensä lähes puolet. Toiseksi eniten oli alemman korkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä, joita oli noin kolmannes vastaajista. Ammatillisen koulutuksen suorittaneita oli 10 % vastaajista ja lukion suorittaneita puolestaan seitsemän prosenttia. Tutkijakoulutuksen tai peruskoulutason suorittaneita vastaajia oli kumpaakin nolla prosenttia. Vaikka vastaajaprocentit jäivät nolville näiden koulutustasojen osalta, oli kumpaakin kohden kuitenkin yksi vastaaja. Prosenttiosuuksien pyöristelyiden vuoksi he eivät kuitenkaan tilastoissa näy. Kuusi prosenttia vastaajista ilmoitti koulutustasokseen jonkin muun. Pääasiassa tähän kuuteen prosenttiin ilmoitti kuuluvansa opistoasteen suorittaneita henkilöitä. Yksi vastaaja ilmoitti suorittaneensa erikoisammattitutkinnon.

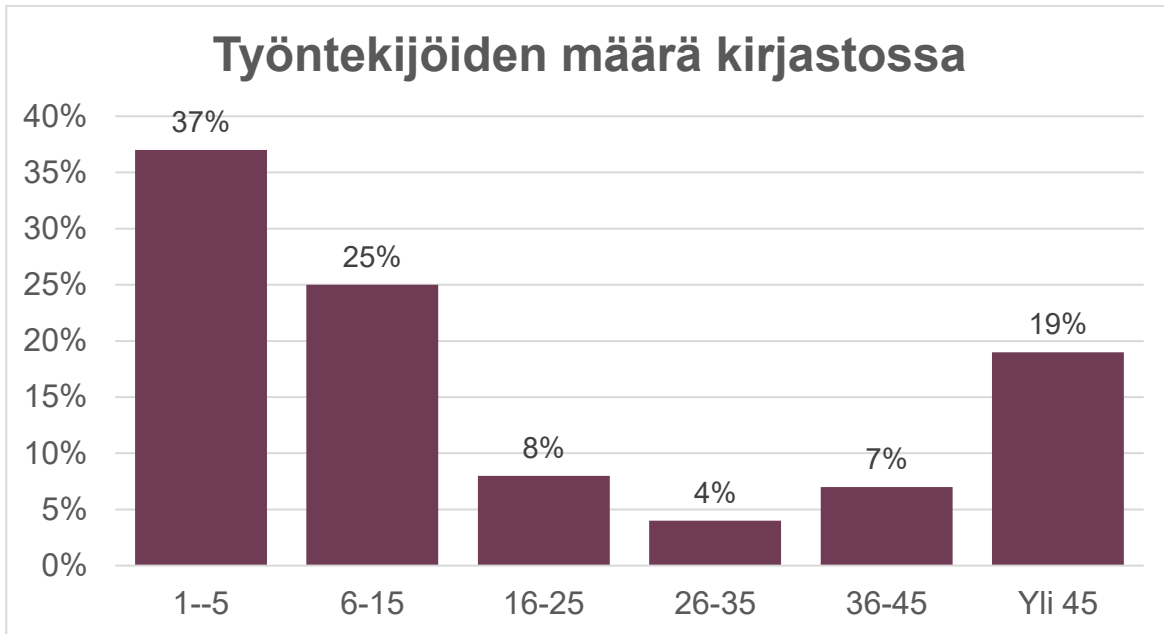
Kuvio 2. Vastaajien koulutustaso.

Kyselyyn tuli vastauksia kiitettävästi ympäri Suomea kuten taulukosta 2 näkyy. Lähes jokainen kirjastokimppa oli edustettuna edes jollain tasolla. Eniten vastauksia kuitenkin tuli Helmet- ja Piki-kirjastoista. Kummastakin kimpasta oli saman verran vastaajia ja kummankin osuus oli 10 %. Toiseksi eniten vastaajia oli Vaski-kirjastoista hyvin pienellä, prosenttien, erolla. Kolmanneksi eniten vastauksia tuli Eepos- ja satakirjastoista, joiden kummankin osuus oli kahdeksan prosenttia. Vastauksia tuli melko tasaisesti myös muista kirjastokimpoista. Nollaan prosenttiin jäivät ainoastaan Bibliotek.ax, Blanka- sekä Vanamo-kirjastot. Kolme prosenttia ilmoitti kirjastokimpakseen jonkin muun. Tähän kolmeen prosenttiin sisältyvät muun muassa kirjastot, jotka eivät kuulu mihinkään kirjastokimppaan. Vastauksista on havaittavissa, että esimerkiksi ruotsinkielisillä alueilla sijaitsevilta kirjastokimpoilta ei vastaajia ollut erityisen paljon. Tämä saattaa osittain johtua siitä, että kyselylomake oli ainoastaan suomeksi tehty.

Taulukko 2. Vastaajien määrä eri kirjastokimpoista.

Kirjastokimppa	Vastaajien lkm	% vastaajista
Anders-kirjastot	9	3 %
Bibliotek.ax	0	0 %
Blanka-kirjastot	1	0 %
Eepos-kirjastot	25	8 %
Fredrika-kirjastot	4	1 %
Heili-kirjastot	8	3 %
Helle-kirjastot	14	4 %
Helmet-kirjastot	33	10 %
Kainet-kirjastot	6	2 %
Keski-kirjastot	17	5 %
Kiri-kirjastot	2	1 %
Kirkes-kirjastot	5	2 %
Kyyti-kirjastot	12	4 %
Lapin kirjastot	15	5 %
Lastu-kirjastot	14	4 %
Louna-kirjastot	4	1 %
Lukki-kirjastot	4	1 %
Lumme-kirjastot	8	3 %
Outi-kirjastot	13	4 %
Piki-kirjastot	33	10 %
Ratamo-kirjastot	8	3 %
Rutakko-kirjastot	7	2 %
Satakirjastot	26	8 %
Tiekkö-kirjastot	2	1 %
Vaara-kirjastot	8	3 %
Vanamo-kirjastot	1	0 %
Vaski-kirjastot	27	9 %
Jokin muu	11	4 %

Kuviossa 3 on esiteltyä vakinaisten työntekijöiden määrä kirjastoissa, joissa kyselyyn vastanneet henkilöt työskentelevät. Suurin osa, 37 %, vastaajista työskenteli pienessä kirjastossa, jossa työntekijöitä oli ainoastaan 1–5 henkilöä. Neljännes vastaajista työskenteli kirjastossa, jossa työntekijöitä oli 6–15 henkilöä. Kahdeksan prosenttia puolestaan työskenteli kirjastossa, jossa työntekijöitä oli 16–25 ja vain neljä prosenttia kirjastossa, jossa oli 26–35 työntekijää. Seitsemän prosenttia työskenteli kirjastossa, jossa työntekijöitä oli 36–45. Lähes viidennes vastaajista työskenteli suuremmassa kirjastossa, jossa työntekijöitä oli yli 45.

Kuvio 3. Vakinaisten työntekijöiden määrä kirjastossa.

Kysyttäessä vastaajien työtilannetta Covid-19-pandemiasta johtuneen sulun aikana keväällä 2020, reilusti yli puolet, 57 %, ilmoittivat jatkaneensa työskentelyä kirjastossa samoissa työtehtävissä kuin ennenkin. Ainoastaan seitsemän prosenttia oli lomautettuna ja viisi prosenttia puolestaan siirretty kunnan sisällä täysin toisiin tehtäviin. Yhdeksän prosenttia ilmoitti työskennelleen kirjastossa, mutta eri työtehtävissä kuin ennen. 22 % vastaajista ilmoitti työtilanteekseen jonkin muun.

Pääasiassa työtilanteekseen jonkin muun ilmoittaneet työskentelivät kirjastoissa vain osittain samoissa työtehtävissä kuin ennenkin. Heidät oli siis osittain siirretty toisiin työtehtäviin niin kirjaston kuin kunnankin sisällä. Useat olivat osan aikaa myös lomautettuina tai etätyössä. Monet ilmoittivat pitäneensä omasta tahdostaan tai tilanteen pakottamina myös vuosilomiaan sulun aikana. Yksi mainitsi ottaneensa palkatonta vapaata. Muutama vastaaja kertoi jääneensä työttömäksi tai palkan maksu oli keskeytetty. Kirjastojen ollessa suljettuina keväällä 2020 kirjastojen henkilökunnan tilanteet työn suhteen olivat todella vaihtelevia ja toisiinsa nähden erilaisia.

5.2 Muutokset suhtautumisessa e-aineistojä kohtaan

Koronalla oli vaikutuksia myös vastaajien omaan suhtautumiseen ja asenteisiin e-aineistojä kohtaan. Reilu viidennes vastaajista ilmoitti, että heidän oma suhtautumisensa ja asenteet olivat muuttuneet koronan myötä. 78 % puolestaan vastasi, että asenne e-aineistojä kohtaan

ei ollut muuttunut koronan myötä. Koronapandemia on siis selkeästi vaikuttanut kirjastojen henkilöstön asenteeseen ja suhtautumiseen e-aineistoja kohtaan, mutta ei kuitenkaan radikaalisti. Tämä saattaa johtua siitä, että e-aineistot ovat vuosien varrella kasvattaneet suosiotaan ja ottaneet jo asemaansa kirjaston kokoelmissa ja palveluissa.

Henkilöt, jotka kertoivat oman suhtautumisensa muuttuneen koronan myötä, saivat halutessaan vielä avata tarkemmin, miten suhtautuminen oli muuttunut. Yhteensä 70 henkilöä jätti kommenttinsa, joista on selkeästi havaittavissa se, että koronan myötä e-aineistot koettiin entistä hyödyllisemmiksi ja niiden arvostus, merkitys, tarpeellisuus sekä kätevyys korostuivat erityisesti. Todella monet olivat koronan myötä itse tutustuneet paremmin erilaisiin e-aineistoihin sekä kokeilleet niiden käyttöä. Monista kommentteista kävikin ilmi, että hyvin monet olivat e-aineistoihin tutustuttuaan innostuneet niistä ja alkanut käyttää niitä itsekin enemmän.

E-aineistojen paikkariippumattoman käytön merkitys korostui. Oma kiinnostus e-aineistoihin lisääntyi.

Olen lopullisesti tiedostanut ja hyväksynyt, että e-kirjat ovat tulevaisuutta ja merkittävässä osassa kirjaston tarjontaa, vaikka en ole ennekään niitä vastaan ollut. Myös e-äänikirjojen suosio lienee tullut jäädäkseen.

E-aineistoja on alkanut käyttää ja arvostaa enemmän, niiden markkinoinnin tärkeyden on ymmärtänyt paremmin, niistä tietää nykyisin enemmän. Ennen ne olivat minulle ikään kuin kirjaston oheistuote, koronan myötä näen niiden roolin keskeisempänä ja selkeämmin.

E-aineistot tuntuivat aluksi kirjan kilpailijoilta, mutta nyt korona-aikaan molempia tarvitaan, kun ihmisillä on ollut enemmän aikaa ja "tarvetta" lukemiseen.

E-aineistojen käytön aloittamisen myötä, moni vastaajista oli kokenut e-aineistot huomattavasti positiivisemmiksi sekä havainneet ja ymmärtäneet niin niiden hyviä ja hyödyllisiä puolia kuin myös niihin liittyviä haasteita ja huonoja puolia. E-aineistot nähtiin koronan myötä yhä enemmän mahdollisuutena, mutta samalla kuitenkin moni vastaaja ilmaisi huolensa erityisesti koskien e-aineistokokoelmien riittämättömyyttä.

Ne tuntuvat aiempaa tärkeämmiltä, kun ne ovat saatavilla kirjastojen sulkuaikanakin. Toisaalta e-aineistojen vähyyttä näyttyy asiakkaille niin, että koskaan ei ole mitään kivaa saatavana ja asiakkaita on siirtynyt sankoin joukoin kaupallisten e-äänikirjapalvelujen käyttäjiksi.

Harmitti myös aineiston rajallisuus ja suoraan sanottuna minimaalinen kotimaisen aineiston määrä - kaikki oli lainassa. Lisäksi kustantamoiden e-aineistojen kirjastokäytön estäminen on mielestäni todella vakava ongelma, johon pitäisi voida ottaa kantaa korkealla tasolla.

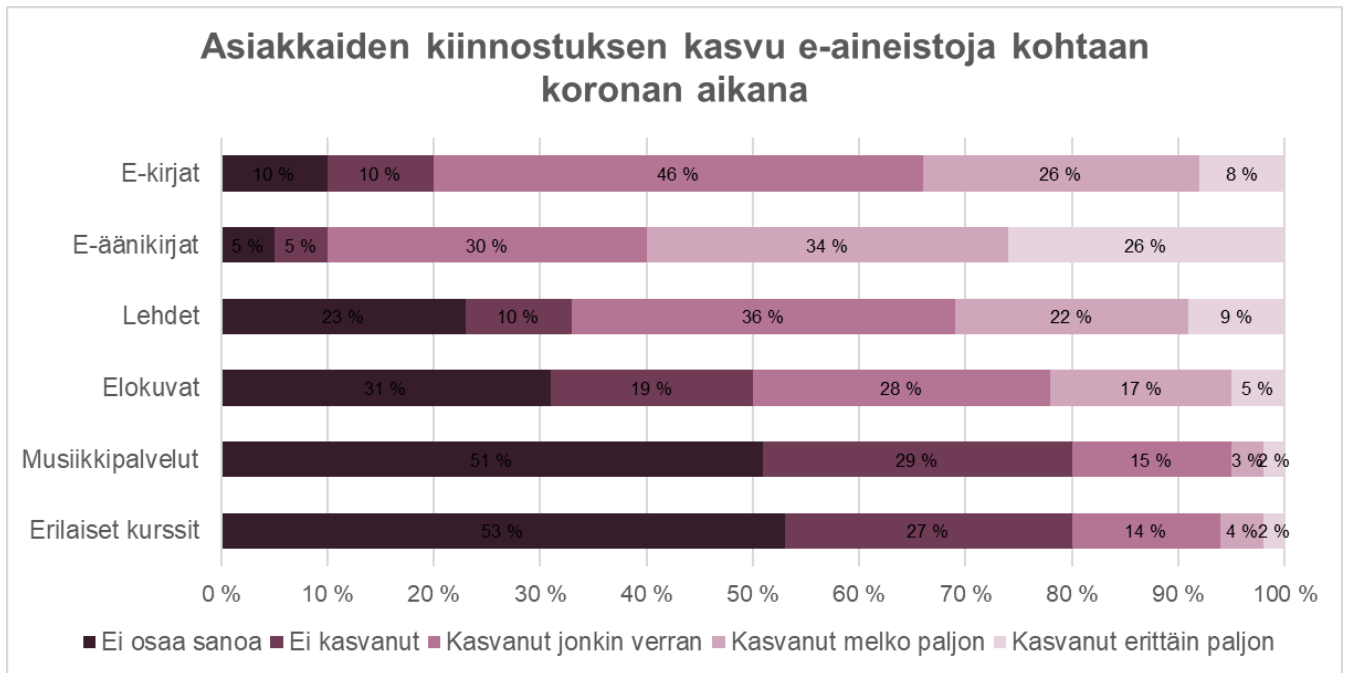
Huomasin kuinka tärkeää, entistä tärkeämpää kirjastoilla on olla valmius tarjota laadukas e-aineistokokoelma. Kaupalliset palvelut jyräävät nyt, ne ovat hyvin markkinoituja, hyvin toimivia ja helppokäyttöisiä. Kirjastoilla on kiire päästä samanlaiseen palveluntarjontaan nykyisten monimutkaisten systeemien sijaan.

[--]. Myös e-kirjojen puolella tulee huomata, ettei kirjastoille ole tarjolla samanlaista valikoimaa, kun yksityisille kuluttajille. Pelko on, että kirjastojen e-kokoelmat tulevat näivettymään e-kirjojen, äänikirjojen ja elokuvien/tv-sarjojen osalta tulevaisuudessa. [--]. Sanomalehdissä ja aikakauslehdissä tulevaisuus on valoisampi ja hyvän tarjonnan vuoksi lähivuosina lehtiaineiston kohdalla siirtymä fyysisistä kokoelmista e-kokoelmiin tulee kiihtymään, mikä voi jollain aikavälillä vaikuttaa lehtien kustannustoimintaan. Se, että kysyntä erityisesti äänikirjoilla, on kasvanut ja kirjastojen mahdollisuus hankkia äänikirjoja (mm. Otavan, Kariston, Liken ja Atenan äänikirjoja ei ole kirjastoille saatavilla) on heikentynyt tulee näkymään siten, että asiakkaat ostavat palvelun suoraan joltain palveluntarjojalta (esim. Bookbeat tai Storytel) suhteellisen edullisesti ja se voi pahimmillaan aiheuttaa kirjastoille paljonkin mietittävää tulevaisuudessa.

Kirjaston henkilökunta oli havainnut, että myös asiakkaiden kiinnostuksessa eri e-aineistolajeja kohtaan oli jonkin verran tapahtunut kasvua korona-aikana. Havainto perustuu kuitenkin täysin henkilökunnan omaan arvioon ja näkemykseen tilanteesta. Kuten kuviosta 4 näkyy erityisesti e-kirjojen, e-äänikirjojen sekä lehtien kohdalla asiakkaiden kiinnostuksen on arvioitu kasvaneen huomattavasti. Lähes puolet vastasivat huomanneensa asiakkaiden kiinnostuksen lisääntyneen e-kirjoja kohtaan jonkin verran ja reilu neljännes ilmoitti kiinnostuksen lisääntyneen melko paljon. Kahdeksan prosenttia puolestaan koki, että kiinnostus e-kirjoja kohtaan oli lisääntynyt erittäin paljon. Ainoastaan 10 % oli sitä mieltä, että kiinnostus ei ollut lisääntynyt ja 10 % puolestaan ei osannut sanoa. Myös e-äänikirjojen sekä lehtien kohdalla kehitys oli hyvin saman suuntaista.

Myös elokuvapalveluiden kohdalla oli havaittavissa selkeää kasvua kiinnostuksessa. Jopa vajaa kolmannes vastasi, että elokuvapalveluiden kohdalla kiinnostus oli kasvanut jonkin verran ja 17 % melko paljon. Viisi prosenttia oli sitä mieltä, että kiinnostus oli kasvanut erittäin paljon. Puolet vastaajista eivät kuitenkaan olleet huomanneet minkäänlaista kasvua tai eivät osanneet sanoa. Musiikkipalvelujen sekä erilaisten kurssien kohdalla monet vastaajat eivät osanneet sanoa, oliko asiakkaiden kiinnostus kasvanut tai olivat sitä mieltä, että kiinnostus ei ollut kasvanut. Ainoastaan noin viidennes vastaajista koki näiden aineistolajien kohdalta, että

kiinnostus oli lisääntynyt enemmän tai vähemmän. Toisaalta nämä aineistolajit ja palvelut saattavat olla asiakkaille ja jopa henkilökunnallekin vielä hieman vieraampia, minkä vuoksi samanlaista kehitystä näiden kohdalta ei ole havaittavissa. Toisaalta taas, vaikka asiakkaiden kiinnostus mitä tahansa e-aineistoja kohtaan olisikin lisääntynyt, se ei aina välttämättä näy kirjaston henkilökunnalle, sillä onhan monet e-aineistot käytettävissä kotoa käsin. Nämä luvut ovat siis lähinnä suuntaa antavia arvioita.

Kuvio 4. Asiakkaiden kiinnostuksen kasvu e-aineistoja kohtaan koronan aikana.

5.3 Koronan vaikutus e-aineistojen hankintaan

Kyselyn toisessa osiossa keskityttiin siihen, millaisia vaikutuksia koronalla on mahdollisesti ollut e-aineistojen hankintaan kirjastoissa. Osion alussa selvitettiin, kuinka monen työtehtäviin ylipäätään sisältyy e-aineistojen hankintaa. Ne, jotka hankintapuoleen eivät osallistu, saivat hypätä tämän osion yli ja siirtyä seuraavaan osioon. Ainoastaan ne, jotka hankintaan osallistuvat, vastasivat hankintaan liittyvään osioon. Tämän vuoksi vastaajamäärä oli huomattavasti pienempi kuin koko kyselyn vastaajamäärä yhteensä. Ainoastaan 14 % vastaajista ilmoitti osallistuvan e-aineistojen hankintaan ja 86 % puolestaan ei. Näin ollen hankintaosioon vastaajia oli vaihtelevasti kysymyksestä riippuen noin 50–60 henkilöä.

Kuten kuviosta 5 näkyy, e-aineistojen tarjonta kirjastoille oli kaikkien aineistolajien kohdalla pääasiassa joko lisääntynyt tai pysynyt ennallaan. Eniten tarjonta oli kasvanut e-kirjojen ja e-

äänikirjojen osalta. Yli puolet vastaajista arvioi, että e-kirjojen tarjonta oli lisääntynyt ja hieman alle puolet, että e-äänikirjojen tarjonta oli lisääntynyt. Myös lehtien sekä elokuvien tarjonnassa oli havaittavissa merkittävää kasvua. Musiikkipalveluiden ja erilaisten kurssien osalta puolestaan tarjonnan oli arvioitu pääasiassa pysyneen samana.

Kuvio 5. E-aineistojen tarjonta kirjastoille koronan aikana.

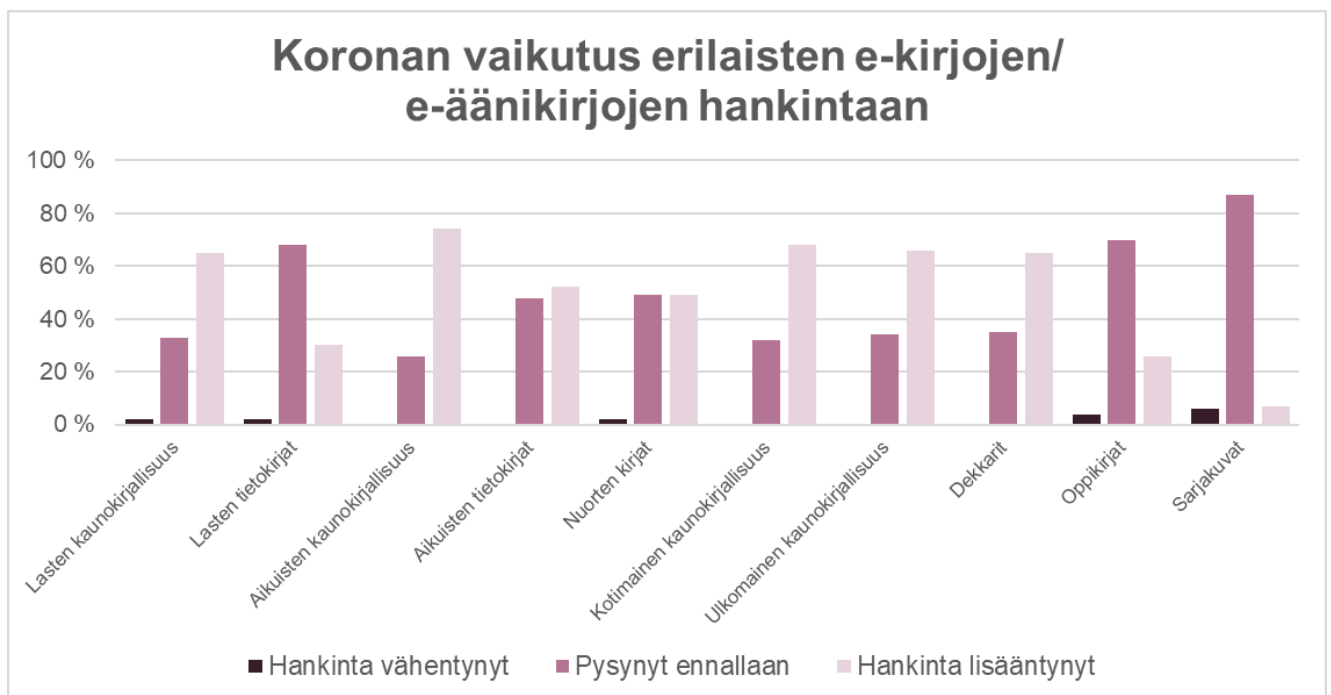
Koska e-aineistojen tarjonta kirjastoille oli selkeästi kasvanut korona-aikana, on loogista, että tällä kehityksellä oli jonkinasteisia vaikutuksia myös e-aineistoihin varattuun budjettiin. Yksikään vastaaja ei ilmoittanut, että budjetti olisi pienentynyt. Tosin 14 % kuitenkin vastasi, että se oli pysynyt ennallaan. Suurin osa, 63 %, vastaajista ilmoitti, että budjetti oli kasvanut jonkin verran ja 15 %, että se oli kasvanut melko paljon. 8 % vastasi budjetin kasvaneen erittäin paljon.

Myös eri e-aineistojen hankintamäärissä oli havaittavissa kasvua korona-aikana. Ainoastaan kaksi prosenttia vastasi hankinnan vähentyneen paljon musiikkipalvelujen osalta ja kaksi prosenttia puolestaan vastasi hankinnan vähentyneen jonkin verran e-kirjojen osalta ja neljä prosenttia elokuvien osalta. Pääasiassa hankinta oli siis pysynyt joko samana tai lisääntynyt.

E-kirjojen ja e-äänikirjojen osalta hankinta oli lisääntynyt eniten. Reilu 60 % vastaajista ilmoitti, että e-kirjojen hankinta oli lisääntynyt jonkin verran ja reilu viidennes, että hankinta oli

lisääntynyt paljon. Vastaavat lukemat e-äänikirjojen kohdalla olivat 51 % ja 33 %. Kummankin aineistolajin osalta 16 % vastasi, että vaikutusta hankintaan ei ollut. Lehtien osalta noin puolet olivat sitä mieltä, että korona ei ollut vaikuttanut hankintaan, kun taas reilu kolmannes ilmoitti hankinnan lisääntyneen jonkin verran ja 18 % puolestaan hankinnan lisääntyneen paljon. Myös elokuvien kohdalla hankinta oli neljänneksen mukaan lisääntynyt jonkin verran ja kuuden prosentin mukaan lisääntynyt paljon. Reilusti yli puolet olivat kuitenkin sitä mieltä, että mitään vaikutusta elokuvien hankintaan ei ollut. Myös erilaisten kurssien kohdalla oli havaittavissa vastaavanlaista kehitystä. Ainoastaan musiikkipalvelut olivat siinä mielessä poikkeus, että lähes kaikki, 92 %, olivat sitä mieltä, ettei koronalla ollut mitään vaikutusta hankintaan.

Kuvio 6 havainnollistaa puolestaan sitä, miten korona mahdollisesti vaikutti siihen, millaisia e-kirjoja ja e-äänikirjoja kirjastot hankkivat. Kirjat olivat ryhmiteltyinä lasten kauno- ja tietokirjallisuuteen, aikuisten kauno- ja tietokirjallisuuteen, nuorten kirjoihin, kotimaiseen ja ulkomaiseen kaunokirjallisuuteen, dekkareihin, oppikirjoihin sekä sarjakuviin. Pääasiassa kaikissa e-kirja ja e-äänikirja lajeissa hankinta oli pysynyt joko samana tai lisääntynyt. Kasvua hankinnassa oli tapahtunut erityisesti lasten ja aikuisten niin ulkomaisen kuin kotimaisenkin kaunokirjallisuuden osalta. Myös dekkareiden osuus hankinnassa oli lisääntynyt huomattavasti.

Kuvio 6. Koronan vaikutus erilaisten e-kirjojen/e-äänikirjojen hankintaan.

Vastaajat saivat halutessaan vielä tarkentaa avoimessa kommenttikentässä, mitkä syyt heidän mielestään olivat vaikuttaneet siihen, että tiettyjen e-kirjojen ja e-äänikirjojen hankinnassa oli tapahtunut muutoksia. Vastauksissa mainittiin pyrkimys vastata kysyntään sekä e-kirjakokoelman monipuolistaminen niin, että se olisi mahdollisimman kattava. Eräs vastaaja kirjoittaa näin:

En hanki kaikkia osa-alueita, joten en osaa vastata kaikkien aihealueiden puolesta. Mutu on kuitenkin se, että on pyritty hankkimaan mahdollisimman monipuolisesti aineistoja ja kasvattaa e-kirja- ja äänikirjakokoelmaa. Varsinkin silloin, kun kirjastot olivat täysin kiinni keväällä 2020, hankittiin suurempi määrä kuin normaalisti ja pyrittiin tekemään e-kokoelmasta todella kattava. Toki edelleenkin näin on mutta nyt ei olla pelkästään e-aineistojen varassa.

Monissa vastauksissa mainittiin, että e-kirjojen valikoima kirjastoille oli todella suppea ja huono, joten oli siis tyydyttävä hankkimaan sitä, mitä oli saatavilla. Monet olivat sitä mieltä, että esimerkiksi kotimaisen kirjallisuuden hankinta olisi lisääntynyt paljon enemmän, jos vain tarjontaa olisi ollut. Yksi vastaajista kommentoi muun muassa näin:

Ainakin on pyritty lisäämään, mutta tarjonta ei (välttämättä) ole lisääntynyt kotimaisilta kirjan kustantajilta. Lasten ja nuorten aineistoa muutenkin tarjolla vähemmän digitaalisena. Ulkomaalaisia (Eng. kielisiä) saatiin aivan ilmaiseksikin ja pyytämättä.

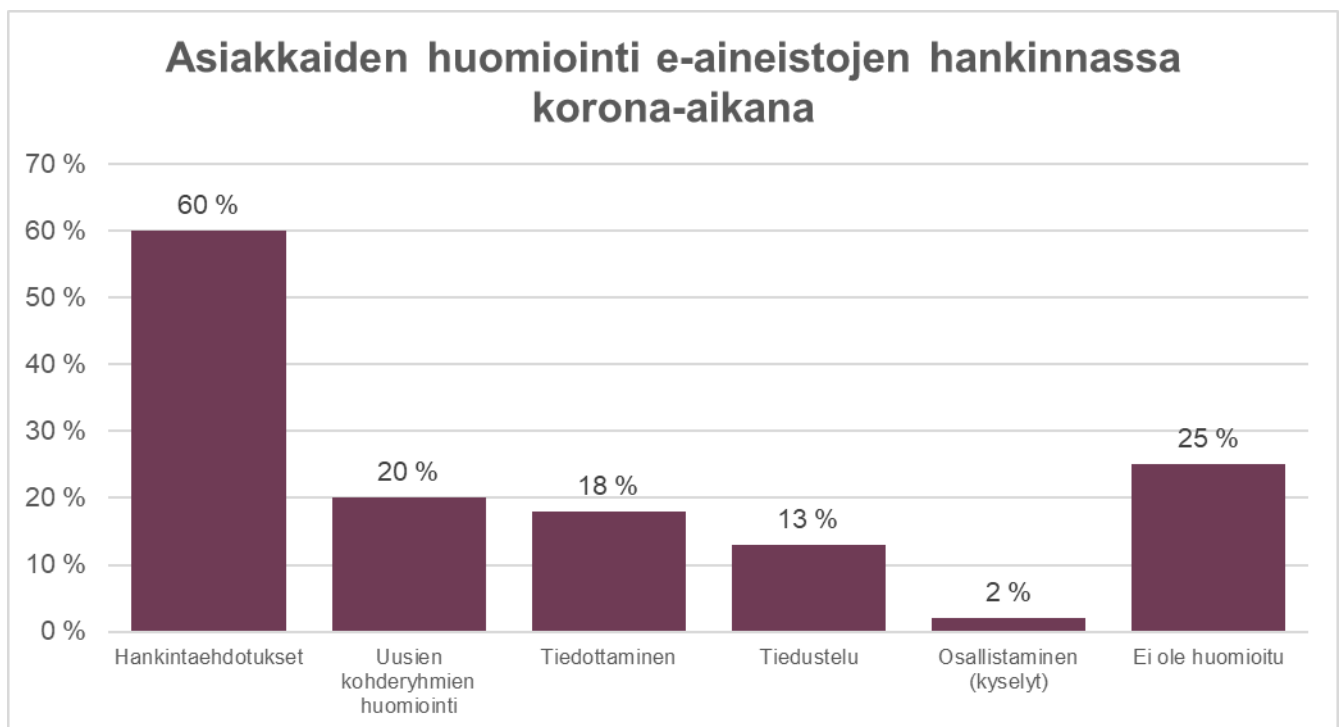
Kirjastot eivät ole siis täysin tähän kehitykseen voineet itse vaikuttaa, vaan suuri merkitys on ollut myös sillä, mitä kulloinkin on ollut tarjolla. Erityisesti uutuuskirjojen saatavuus e-kirjoina ja e-äänikirjoina on vastausten perusteella ollut valitettavan vähäistä. Tästä syystä eräs vastaaja kertoi heidän turvautuneen vanhempaankin suositukseksi todettuun aineistoon:

Koska uusien e-äänikirjojen saatavuus heikentyi merkittävästi kustantajien (Otava, Like) sulun takia, korvattiin koroa-ajan tarvetta vanhemmalla ja suositummalla e-äänikirja-aineistolla.

Korona-aikana myös asiakkaita oli pyritty huomioimaan e-aineistojen hankinnassa. Kuten kuviosta 7 näkyy, asiakkailta tulleet hankintaehdotukset olivat ylivoimaisesti yleisin tapa ottaa asiakkaita mukaan hankintaprosessiin. Viidennes ilmoitti, että he olivat huomioineet hankinnassa uusia kohderyhmiä kuten esimerkiksi koululaisia koronan myötä. E-aineistojen hankinnassa oli otettu huomioon se, että koska kirjastot olivat asiakkailta suljettuina, toi se tarvetta erilaisille uusille ryhmille käyttää e-aineistoja ja näihin tarpeisiin oli pyritty

vastaamaan. Hieman alle viidennes puolestaan vastasi tiedottaneensa asiakkailleen, että heillä on mahdollisuus vaikuttaa hankintoihin ja reilu kymmenennes ilmoitti tiedustelleensa asiakkailtaan suoraan, millaista aineistoa he kirjaston e-kokoelmiin haluaisivat. Muutamat vastaajista olivat myös osallistaneet asiakkaita hankintaan esimerkiksi kyselyillä. Jopa neljäs kuitenkin ilmoitti, ettei asiakkaita ollut huomioitu mitenkään erityisesti e-aineistojen hankinnassa korona-aikana.

Yhdeksän prosenttia vastaajista valitsivat vastausvaihtoehdon ”jollain muulla tapaa, miten?”. He saivat avoimessa kommenttikentässä esitellä niitä tapoja, joita tässä kyselyssä ei osattu ottaa huomioon. Eräs vastaajista kertoi, että aineistoa oli pyritty lisäämään aineiston kysynnän mukaan ja toinen puolestaan, että nimenomaan suosittua aineistoa oli pyritty lisäämään. Myös käyttäjätilastoja oli seurattu ja analysoitu sekä hyödynnetty sosiaalista mediaa, jonka kautta e-aineistoja oli tuotu esiin.

Kuvio 7. Asiakkaiden huomiointi e-aineistojen hankinnassa korona-aikana.

5.4 Koronan vaikutus e-aineistojen markkinointiin ja tiedottamiseen

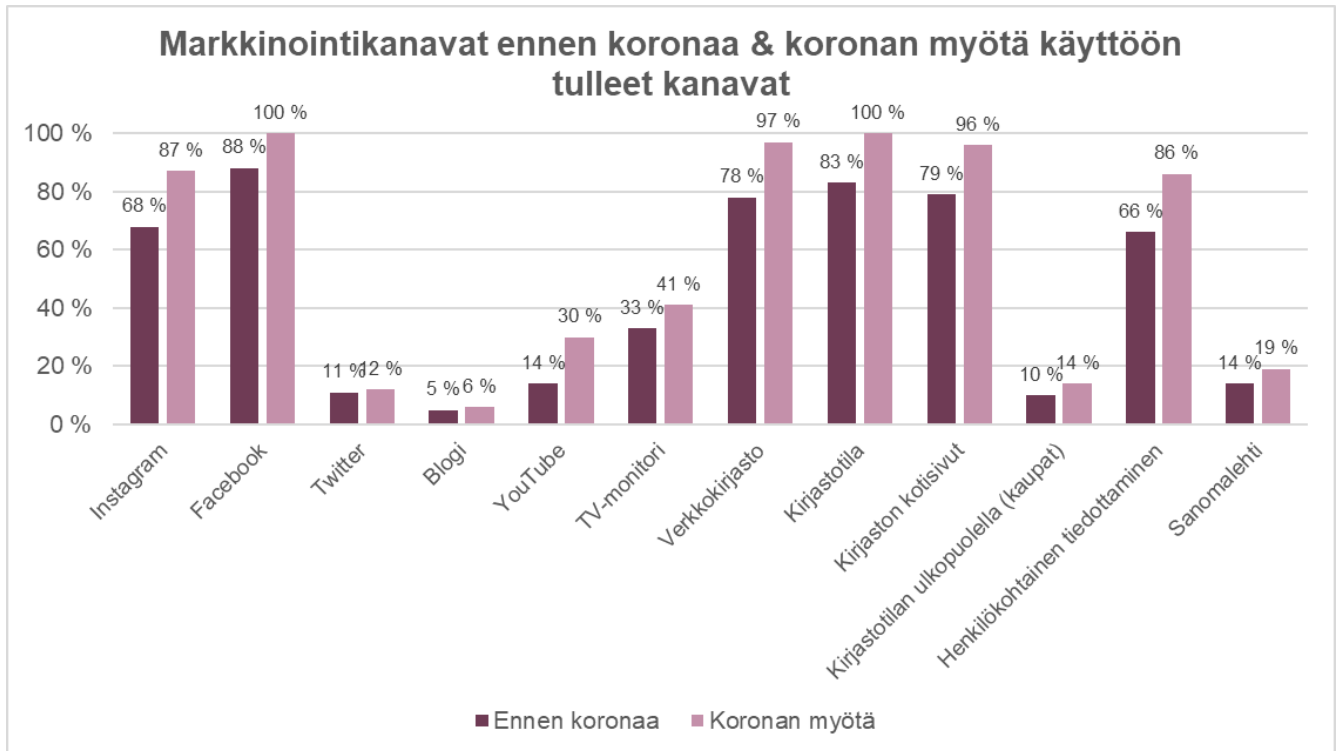
Kyselyn kolmannessa osuudessa selvitettiin koronapandemian vaikutusta e-aineistojen markkinointiin ja tiedottamiseen. Alussa selvitettiin jälleen se, kuinka monen työtehtäviin ylipäätään kuuluu e-aineistojen markkinointia sekä niistä tiedottamista. Ainoastaan kolme

prosenttia ilmoitti tekevänsä sitä erittäin paljon ja 15 % puolestaan ilmoitti tekevänsä sitä melko paljon. Vähän yli 40 % vastasi sen kuuluvan heidän työtehtäviinsä jonkin verran. Reilu kymmenes vastasi tekevänsä markkinointia melko vähän tai erittäin vähän. Jopa 16 % ilmoitti, ettei se kuulunut heidän työtehtäviinsä lainkaan. Henkilöt, jotka vastasivat, että he eivät tee markkinointia, saivat hypätä tämän osion yli ja siirtyä suoraan seuraavaan osioon. Tässäkin osiossa siis vastaajia on hieman vähemmän kuin koko kyselyssä yhteensä, noin 260 kysymyksestä riippuen.

Sen sijaan, että kysymyksen vastausvaihtoehtoina olisi ollut vain karkeasti jaoteltuna kyllä, markkinointi kuuluu työtehtäviini ja ei, markkinointi ei kuulu työtehtäviini, vastausvaihtoehdot jaoteltiin pienemmiksi, jotta vastaajilla olisi ollut pienempi kynnyks vastata tekevänsä markkinointia ja tiedottamista edes vähän. E-aineistojen markkinointi ja tiedottaminen saattavat kuulostaa hienolta, eikä esimerkiksi asiakaspalvelutiskillä vinkattua e-aineistoa välttämättä mielletä herkästi tähän kuuluvaksi. Monet eivät välttämättä ajattele tekevänsä markkinointia tai tiedottamista, mikä ehkä heijastuu kysymyksen vastauksiinkin, sillä yllättävän moni oli ilmoittanut, että he eivät tee markkinointia ja tiedottamista yhtään.

Kuvio 8 havainnollistaa markkinointikanavia, joiden kautta e-aineistoja on markkinoitu ennen korona-aikaa sekä koronan myötä käyttöön tulleita kanavia. Ennen koronaa käytössä olleet kanavat haluttiin selvittää, jotta nähtäisiin paremmin kokonaiskuvaa näistä jo käytössä olleista kanavista sekä niiden käytön kehityksestä ja lisääntymisestä koronan myötä. Monissa kirjastoissa oli ollut jo ennen koronaa Instagram, Facebook, verkkokirjasto, kirjastotila sekä kirjaston kotisivut ahkerassa käytössä e-aineistojen markkinoinnissa. Myös henkilökohtainen tiedottaminen asiakkaille oli ollut yleistä monissa kirjastoissa. Näitä kyseisiä väyliä oli otettu myös koronan myötä käyttöön yhä useammassa kirjastoissa, sillä näiden käyttö oli koronan myötä lisääntynyt jopa noin viidenneksellä. Myös YouTuben käyttöönotto e-aineistojen markkinoinnissa kasvoi todella merkittävästi. Ennen koronaa ainoastaan 14 % ilmoitti käyttävänsä sitä e-aineistojen markkinointiin, kun taas koronan myötä 16 % ilmoitti ottaneensa sen käyttöön. YouTuben käyttö markkinointiväylänä siis jopa kaksinkertaistui.

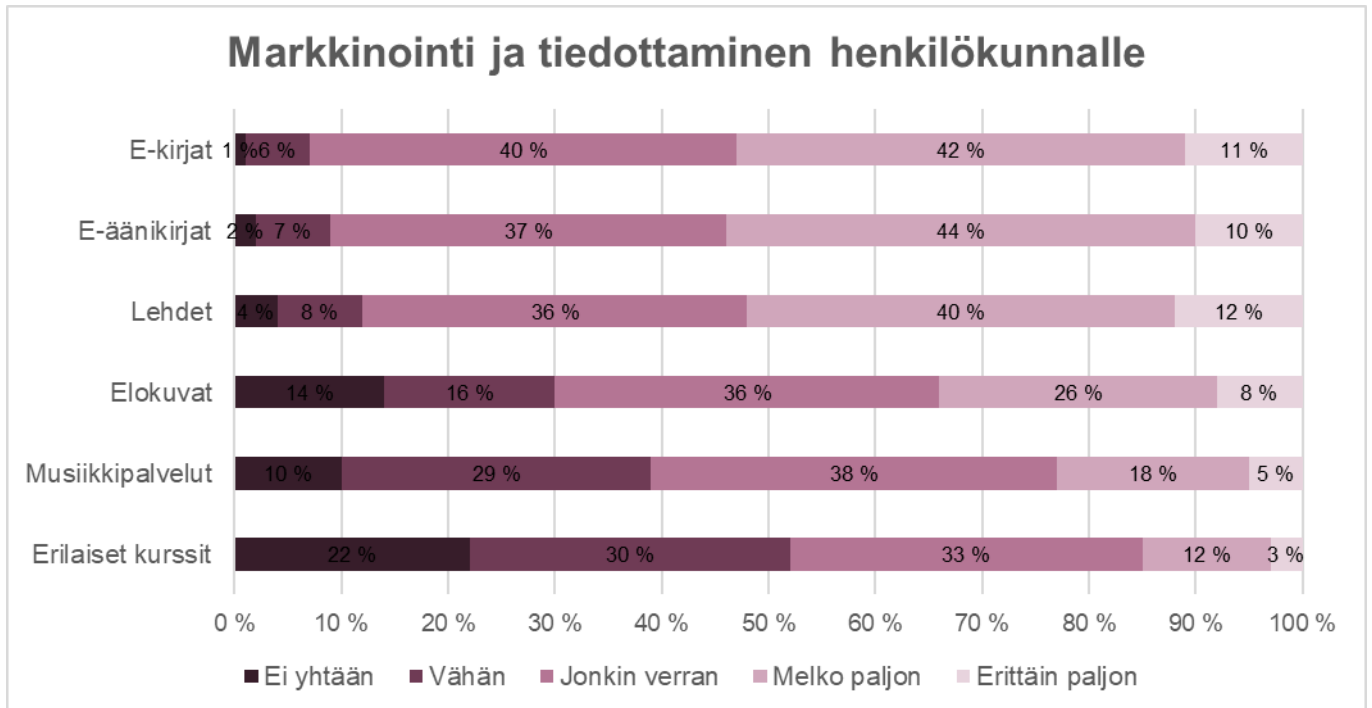
Seitsemän prosenttia vastaajista ilmoittivat käytössä olleen tai käyttöön tulleen jonkin muun markkinointikanavan, jota kyselyssä ei ollut osattu huomioida. Näissä vastauksissa mainittiin kuntatiedotteet ja kunnan oma tiedotuslehti, TikTok, sähköposti sekä kunnan infotaulu ja pop up -infopisteet.

Kuvio 8. E-aineistojen markkinointikanavat ennen koronaa ja koronan myötä käyttöön tulleet kanavat.

E-aineistojen markkinointikanavien lisäksi myös markkinoinnin aktiivisuus oli kasvanut huomattavasti. Seitsemän prosenttia vastaajista arvioi markkinoinnin lisääntyneen erittäin paljon, kun taas reilu neljännes ilmoitti sen lisääntyneen melko paljon. Jopa puolet olivat sitä mieltä, että markkinointi oli lisääntynyt jonkin verran, kun taas 16 % koki, ettei muutoksia ollut tapahtunut. Yksi prosentti kertoi markkinoinnin ja tiedottamisen vähentyneen jonkin verran.

Jotta henkilökunta voi tiedottaa näistä kirjastojen tarjoamista e-aineistoista asiakkaille, täytyy heidän itsensäkin olla perillä kirjaston tarjonnasta. Kuten kuviosta 9 näkyy, vastauksissa oli selkeästi havaittavissa se, että tutummista e-aineistoista kuten e-kirjoista, e-äänikirjoista sekä lehdistä oli informoitu henkilökuntaa selvästi enemmän. Vain muutama vastaaja koki, että näiden aineistolajien kohdalla tiedottamista ei ollut tapahtunut yhtään. Elokuvien, musiikkipalveluiden sekä erilaisten kurssien osalta tiedottaminen oli ollut huomattavasti vähäisempää. Esimerkiksi erilaisten kurssien osalta jopa yli viidennes ilmoitti, ettei heille ollut tiedotettu kyseisestä aineistolajista ja lähes kolmannes koki, että tiedottamista oli ollut vain vähän. Vastausvaihtoehtona oli myös ”jokin muu, mikä?”, jonka yhteydessä oli mainittu Celian tarjoamat palvelut.

Kuvio 9. E-aineistojen markkinointi ja tiedottaminen henkilökunnalle.

E-aineistojen markkinointiin ja tiedottamiseen oli koronan myötä tullut myös jonkin verran suunnitelmallisuutta lisää. Yli kolmannes oli kuitenkin sitä mieltä, ettei suunnitelmallisuutta ollut tullut yhtään lisää. Yli puolet vastasivat, että suunnitelmallisuus oli lisääntynyt vähän tai jonkin verran. Vain harvat, alle kymmenes, olivat sitä mieltä, että suunnitelmallisuus oli lisääntynyt melko paljon tai erittäin paljon.

Vastaajat saivat vielä halutessaan avata avoimessa kommenttikentässä, miten tämä suunnitelmallisuuden lisääntyminen oli käytännössä ilmennyt. Monissa vastauksissa mainittiin markkinoinnin ja tiedottamisen säännöllisyys, järjestelmällisyys sekä aikataulutus. Monet kertoivat myös, että kirjaston laatimia ohjeistuksia e-aineistojen käytöstä asiakkaille päivitettiin ja niiden saatavuutta pyrittiin parantamaan. Lisäksi aiheesta oli keskusteltu ja yhdessä mietitty uusia erilaisia keinoja markkinointiin. Eräs vastaaja kirjoittaa näin:

Kirjastokimpan yhteisessä e-aineistovastaavien ryhmässä on mietitty enemmän erilaisia keinoja markkinoida e-aineistoja. Koronan myötä opittuja uusia tapoja markkinoida e-aineistoja ovat olleet esimerkiksi e-aineistovinkkaukset You Tube-videoilla ja e-kirjoista tietyn teeman ympärille kerätyt listat.

Tiedotusta oli myös pyritty jaottelemaan siten, että esimerkiksi tietyllä viikolla nostettiin esiin tiettyjä e-aineistoja kuten lehtiä. Yhteistyön rooli kirjastokimpan sisällä oli kasvanut merkittävästi ja joissain tapauksissa pääkirjastot olivat ottaneet enemmän roolia, jolloin

markkinoinnista oli tullut koordinoitumpaa. Monissa vastauksissa nousi esiin myös erilaiset kampanjat, joista yksi vastaaja kirjoittaa näin:

E-aineistojen markkinointia varten luotiin sulun alettua nopeasti teams-ryhmä, jossa kehiteltiin erilaisia kampanjoja. Nyt nuo ryhmät ovat hiljenneet huomattavasti, kun henkilökunta on palannut vanhojen tehtäviensä pariin kirjastoon.

Markkinointiosion viimeinen kysymys sisälsi erilaisia väittämiä, joihin vastaajien tuli ottaa kantaa. Vastausvaihtoehtoina toimi: täysin eri mieltä, melko eri mieltä, en osaa sanoa, melko samaa mieltä sekä täysin samaa mieltä. Ensimmäinen väittäjä oli: ”Olen itse omatoimisemmin tiedottanut asiakkaille e-aineistoista”. Lähes tulkoon kaikki vastaajat, 86 %, olivat joko melko samaa mieltä tai täysin samaa mieltä. Toinen väittäjä oli: ”Olen vinkannut asiakkaille myös muun muassa maksullisia e-kirjapalveluita”. Reilu kolmannes oli täysin eri mieltä ja hieman alle kolmannes melko eri mieltä. Noin viidennes oli puolestaan melko samaa mieltä ja ainoastaan kuusi prosenttia täysin samaa mieltä. Kolmas väittäjä kuului: ”Koronan myötä asiakkaat ovat itse tulleet enemmän tiedustelemaan e-aineistoista”. Yli puolet vastaajista olivat melko samaa mieltä ja vajaa kolmannes täysin samaa mieltä. Vain muutamat olivat eri mieltä.

Neljäs väittäjä oli: ”Tiedotan e-aineistoista myös vapaa-ajallani esimerkiksi henkilökohtaisilla some-tileilläni”. Yli puolet olivat täysin eri mieltä ja viidennes melko eri mieltä. Toinen viidennes oli puolestaan melko samaa mieltä ja ainoastaan viisi prosenttia vastaajista oli täysin samaa mieltä. Viides väittäjä puolestaan liittyi markkinoinnin koettuun tärkeyteen: ”Koen markkinoinnin ja tiedottamisen tärkeäksi erityisesti nyt korona-aikana”. Lähes kaikki vastaajista olivat väittämän kanssa samaa mieltä. Puolet vastasivat olevansa täysin samaa mieltä ja 44 % vastasi olevansa melko samaa mieltä. Kuudennes väittäjä kuului: ”Markkinointia ja tiedottamista tehdään riittävästi”. Hieman yli 40 % vastaajista oli eri mieltä ja saman verran samaa mieltä. Viimeinen väittäjä kuului: ”Haluaisin, että e-aineistoista tiedotettaisiin henkilökunnalle enemmän”. Reilu viidennes oli täysin samaa mieltä ja 44 % melko samaa mieltä. Vajaa viidennes oli asiasta eri mieltä.

5.5 Koronan vaikutus henkilökunnan e-osaamisen tukemiseen

Tässä osiossa keskityttiin henkilökunnan omaan osaamiseen ja ammattitaitoon e-aineistojen suhteen sekä siihen, miten se on mahdollisesti kehittynyt koronapandemian aikana. Tähän

osioon kaikki kyselyyn osallistuneet vastasivat, sillä osiossa esiintyvä aihe koskettaa aivan jokaista kirjastossa työskentelevää henkilöä.

Vastaajat kokivat oman osaamisensa e-aineistojen käytön suhteen hyväksi. Osaamista arvioitiin asteikolla yhdestä kymmeneen ja keskiarvoksi muodostuikin 7,6. Mediaani puolestaan oli arvoltaan 8. Keskimäärin vastaajat siis kokivat hallitsevansa e-aineistot melko hyvin. 60 % vastaajista kertoivat myös, että kirjastot olivat myös pyrkineet varmistamaan erityisesti näin korona-aikana, että jokaisella henkilökunnan jäsenellä on e-aineistoihin liittyvä osaaminen hallussaan. Reilu 40 % oli puolestaan sitä mieltä, että näin ei ollut.

Kuvio 10 havainnollistaakin, miten kirjastot asian pyrkivät varmistamaan eli millaisiin toimiin kirjastot korona-aikana ryhtyivät taatakseen jokaiselle henkilökunnan jäsenelle riittävän osaamisen e-aineistojen suhteen. 82 % vastasi, että henkilökuntaa oli kannustettu tutustumaan e-aineistoihin sekä niiden käyttöön. Yli puolet, 57 %, kertoi, että oli saanut opastusta joltain muulta henkilökuntaan kuulavalta. Reilu 40 % ilmoitti, että heille oli järjestetty erikseen aikaa omatoimiselle opettelulle työaikana. 60 % vastasi, että aiheesta oli järjestetty koulutuksia ja 11 % puolestaan, että aiheesta oli järjestetty kehityskeskusteluita. 15 % kertoi, että kirjastossa oli tehty osaamiskartoituksia.

9 % valitsi vastausvaihtoehdon ”jokin muu, mikä?”. Avoimeen tekstikenttään tulleissa vastauksissa nousi esiin oma-aloitteisuus. E-aineistoihin oli perehdytty omalla ajalla sekä osallistuttu vapaa-ajalla erilaisille kursseille, joissa järjestäjänä ei toiminut kirjasto vaan ulkopuolinen toimija. Lisäksi vastauksissa mainittiin koulutuskokonaisuus ”digiajokortti” sekä kurssit Liboppi-palvelussa, jotka kirjasto oli määrännyt suoritettaviksi tai suositellut niiden suorittamista. Eräs vastaaja puolestaan kertoi, että kirjaston henkilökunnan kahvitiloihin oli tuotu iPad, jossa oli kaikki kirjaston käytössä olevat sovellukset ja palvelut, joihin sai tutustua esimerkiksi kahvitaulla ollessaan. Yksi vastaaja kertoi myös henkilökunnalle suunnitellusta tehtäväpaketista:

Henkilökunnalle on tehty tehtäväpaketti e-aineistoista, jotka kaikkien asiakaspalvelutyössä olevien pitää tehdä.

Kuvio 10. Kirjaston toimet henkilökunnan osaamisen tukemiseksi e-aineistojen suhteen.

Kysyttäessä, toivoisiko vastaajat kirjastolta enemmän toimia osaamisen tukemiseen, olivat vastaukset melko tasaväkisiä. 46 % vastaajista toivoisi kirjastolta enemmän tukea, kun taas hieman yli puolet, 54 %, olivat sitä mieltä, etteivät he tarvitse kirjastolta yhtään enempää tukea osaamiseensa.

Ne, jotka kokivat, että lisää toimia osaamisen tukemiseen tarvittaisiin kirjaston puolelta, saivat avoimeen tekstikenttään avata omia ajatuksiaan sekä ideoitaan siitä, millaisin toimin kirjastot voisivat tätä osaamista tukea. Monissa vastauksissa kävi ilmi, että e-aineistojen käyttöä pidetään vaikeana ja sekavana johtuen useammasta eri käyttöliittymästä ja sekavasta ohjeistuksesta. Tähän kaivattiin kehitystä ja eräs vastaaja esitti toiveen nimenomaan ohjeistukseen liittyen:

Toivoisin, että kirjastokimpan yhteisistä e-palveluista olisi tarjolla jotenkin selkeämmin hahmotettavissa olevaksi kokoavia esittelypaketteja, joihin tutustuminen olisi matalammalla kynnyksellä helpompaa, kuin mitä se on nyt. Myös asiakkaan kannalta e-aineistot pitäisi esitellä selkeämmin ja olla helpommin löydettävissä kirjaston sivuilta.

Osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että pelkän ohjeistuksen selkeyttäminen ei ole riittävä toimenpide, vaan koko systeemi tulisi muuttaa helppokäyttöisemmäksi ja yksinkertaisemmaksi:

E-aineistot ovat todella sekavat. Monta eri paikkaa ja tapaa. Lehdissä ne vasta sekavat onkin. Vaikka kuinka yritän opetella muistamaan niin ei ne mielessä pysy. Toivoisin että koko systeemiä yksinkertaistettaisiin.

Osaamiskartoitukset nähtiin myös hyvänä tapana tukea henkilökunnan osaamista. Erityisesti koulutusten yhteydessä tämä koettiin tärkeäksi, jotta koulutus pystyttäisiin paremmin suunnata niille, jotka sitä tarvitsevat ja nimenomaan niihin asioihin, joissa ongelmia ja vaikeuksia esiintyy. Eräs vastaaja pohtii näin:

Osaamiskartoitus olisi tarpeellinen, jos aiotaan määrätä koko henkilöstön kattavia koulutuspaketteja tms. Ne, jotka osaavat jo, haaskaavat aikaansa näissä. Niille, joiden pohjatiedot esim. laitteista ovat heikommat, sisällöt voivat olla liian vaikeita jo perustasolla.

Myös koulutusten sekä osaamiskartoitusten säännöllisyyteen kiinnitettiin huomiota, sillä sovellukset ja käyttöliittymät kehittyvät ja muuttuvat koko ajan ja uusia aineistoalustoja tulee lisää. Lisäksi säännöllisyyden kautta e-aineistojen käyttö tulisi koko henkilökunnalle tutummaksi ja rutiininomaisemmaksi, eikä sen esittelyä ja vinkkaamista asiakkaille arasteltaisi.

Säännöllinen osaamiskartoitus voisi olla hyvä, varsinkin kun aineistoalustoja tulee jatkuvasti lisää ja vanhoihinkin voi tulla muutoksia päivitysten lomassa.

Olen itse se henkilö, jonka näitä koulutuksia pitäisi järjestää, joten olen jäävi sanomaan, mutta varmasti koskaan ei voi liikaa kouluttaa henkilökuntaa. Osa henkilökunnasta on arkoja neuvomaan asiakkaita e-palveluissa. Vielä ei ihan nähdä, että ne ovat osa kirjaston kokoelmaa yhtä paljon kuin fyysisenkin kokoelma. Tätä arkuutta pitäisi pyrkiä poistamaan ja siihen tepsisi säännöllisempi koulutus ja harjoittelu.

Monet toivoivat myös, että työaikana varattaisiin ja annettaisiin aikaa nimenomaan e-aineistoihin tutustumiseen. Lisäksi yhteistyö kimppejen välillä koettiin tärkeäksi voimavaraksi, jonka hyödyntäminen tällä hetkellä oli joidenkin vastaajien mielestä liian vähäistä.

Aikaa kokeilla palveluita eri laitteilla, koulutusta silloin, kun palveluissa tulee muutoksia tai otetaan kokonaan uusia palveluita käyttöön.

Olemme Satakirjastot kimppeä, mutta yksittäinen pieni kirjasto jää asioiden kanssa yksin. Yhteisesti kimpan keskuudessa pitäisi olla enemmän näkyvämpää toimintaa ja vinkkejä kaikille kirjastoille maakuntaan. Esimerkiksi aineistoista voisi

tehdä yhteistä materiaalia, mutta mielestäni sitä tulee niukasti kirjastokimpan veturilta.

Lopuksi vielä tiedusteltiin, olivatko vastaajat itse omatoimisesti perehtyneet e-aineistoihin ja niiden käyttöön vapaa-ajallaan, mikäli oli kokenut tarvetta. Jopa 75 % vastasi perehtyneensä e-aineistoihin ja vain 10 % ei. 15 % vastaajista ei kokenut tälle tarvetta.

5.6 Koronan vaikutus asiakkaiden e-osaamisen tukemiseen

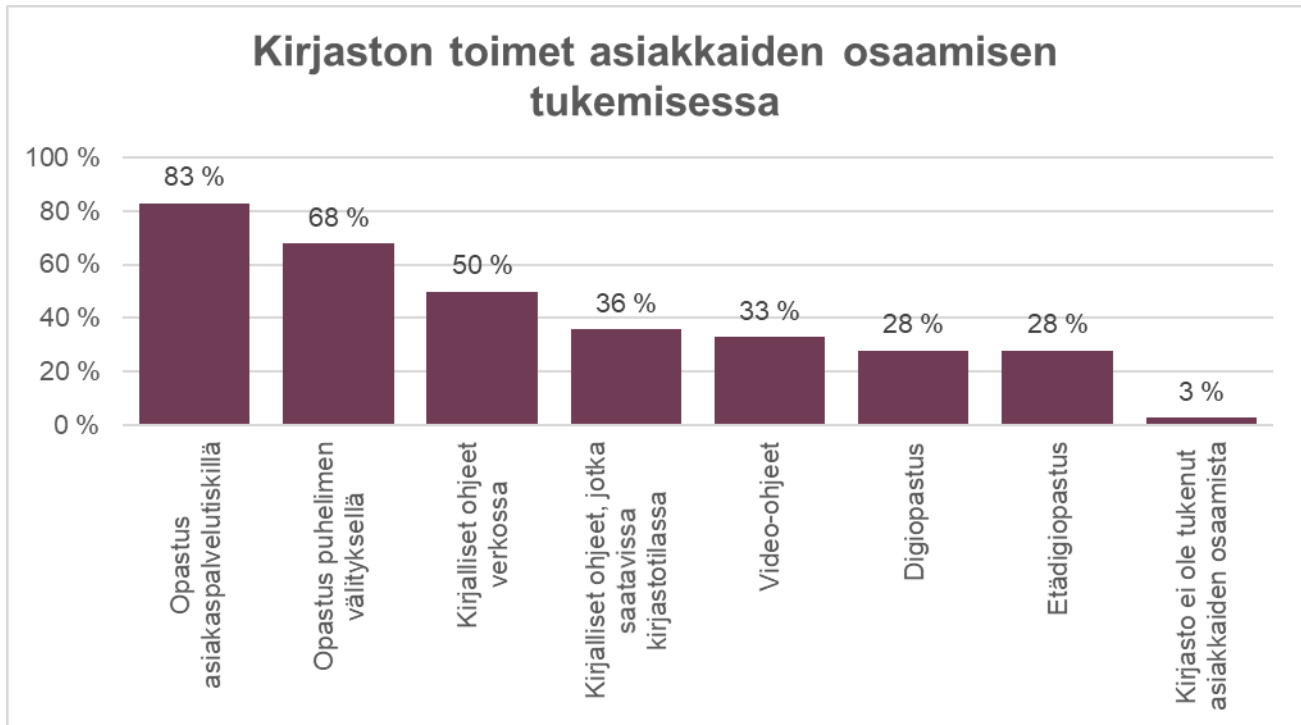
Koronan myötä monissa kirjastoissa oli alettu entistä enemmän kiinnittämään huomiota myös asiakkaiden osaamiseen e-aineistojen käytön suhteen. Reilusti yli puolet vastaajista, 64 %, ilmoittivat, että kirjasto oli korona-aikana kiinnittänyt enemmän huomiota asiakkaiden osaamiseen. Reilu kolmannes kuitenkin totesi, ettei asiaan ollut kiinnitetty erityistä huomiota koronan myötä.

Kuvio 11 havainnollistaa, millaisin toimin kirjastot olivat pyrkineet asiakkaiden osaamista e-aineistojen käytön suhteen tukemaan korona-aikana. Yleisin tapa oli opastus ja neuvonta asiakaspalvelutiskillä, jota 83 % vastaajista ilmoitti tehneensä. Myös puhelimen välityksellä tapahtunut opastus oli hyvin yleistä. Tätä ilmiötä varmasti selittää paljon erityisesti se, että kirjastot olivat pitkään keväällä 2020 suljettuna asiakkailta, jolloin opastus asiakaspalvelutiskillä ei onnistunut. Puolet vastaajista kertoivat, että kirjasto oli tehnyt verkkoon kirjalliset ohjeet e-aineistojen käytöstä ja 36 % puolestaan ilmoitti, että ohjeita oli tehty myös paperisina ja ne oli saatavilla itse kirjastotilassa. Kolmannes oli kirjallisten ohjeiden lisäksi tehnyt video-ohjeet e-aineistojen käytöstä esimerkiksi kirjaston verkkosivuille. 28 % vastasi, että kirjasto oli järjestänyt digiopastusta niin paikan päällä kuin etänäkin. Vastauksissa painottui hyvin paljon se, että opastusta ja ohjeita oli tarjottu paljon myös niin, että ne oli asiakkaiden saatavilla myös kotoa käsin.

Kolme prosenttia vastaajista valitsi vastausvaihtoehdon ”Jollain muulla tapaa, miten?”. Tässä kohdassa nousi esiin tiedotteet nimenomaan e-aineistojen käytöstä niin paikallislehdessä kuin kouluillekin erikseen lähetetyt tiedotteet. Opettajia oli neuvottu myös sähköpostin välityksellä. Ohjeistusta oli pyritty myös saamaan eri reittejä pitkin ihmisten tietoisuuteen, mikä on hyvin havaittavissa eräästä vastauksesta:

Laittanut kuntatiedotteeseen ja kunnan nettisivulle linkin verkkokirjastosta löytyviin ohjeisiin ja toisen Satakirjaston tekemään YouTube-videoon.

Muita keinoja olivat väliainosten tunnusten antaminen asiakkaille, jotta he pääsivät sulun aikana asioimaan e-kirjaston puolella. Tarvittaessa asiakkaita oli kehoitettu olemaan yhteydessä myös e-aineistovastaavan kanssa.

Kuvio 11. Kirjaston toimet asiakkaiden osaamisen tukemiseen e-aineistojen suhteen.

Myös jonkin verran uusia innovaatioita oli kirjastoissa kehitetty siinä, miten toteuttaa e-aineistojen käytön opastus asiakkaille poikkeusoloissa. Reilu kymmenes vastaajista ilmoitti, että uusi innovaatioita opastuksen toteuttamiseen oli kehitelty. Avoimessa kommenttikentässä halukkaat saivat vielä avata ja kertoa näistä syntyneistä uusista innovaatioista. Monessa vastauksessa nousi esiin opastuksen siirtäminen verkkoympäristöön esimerkiksi ohjevideoina YouTube-kanavalle. Digiopastusta ja -opastusta oli annettu myös etänä niin puhelimitse kuin Teamsinkin välityksellä.

Etädigituki puhelimitse ja etäyhteydellä, ohjevideoita kirjaston YouTubeen.

Tampereen kirjastojen tietotorit järjestävät Digiolkari-tilaisuuksia teams-yhteydellä. Näissä jutellaan erilaisista digiasioista, myös kirjaston e-palveluista, asiakkaiden kanssa. Opastusta annetaan myös puhelimitse ja chatin avulla.

Korona-aikana kehitettiin kuntamme kirjaston ja vapaa-aikatoimen yhteinen KurikkaLive. Videoita kuvattu kunnan eri kulttuuritapahtumista ja -paikoista. Myös Eepos-kirjastojen e-aineistojen opastusvideoita tehty. Tämä yhteistyö kunnan eri toimijoiden välille tuli jäädäkseen ja tulee jatkumaan edelleen. Onneksi on osaavaa ja monipuolista henkilökuntaa sekä kirjastossa että kulttuuri- ja vapaa-aikatoimessa.

Kouluyhteistyön etävinkkauksissa vinkattiin pelkästään e-aineistoja siinä vaiheessa, kun kirjastot olivat kokonaan kiinni ja asiakkaiden saatavilla oli pelkästään e-aineistoja. Hyppäys e-kirjavinkkaukseen, jossa siis mukana paitsi kirjaston rajallinen e-kokoelma, myös kaikki verkosta vapaasti löytyvä aineisto, tapahtui niin nopeasti, että sitä voisi kutsua innovaatioksi.

Eräs vastaaja kertoi vielä, että heidän kirjastossaan pienryhmille oli pidetty Teamsin käytön opastusta. Tämä on ollut varmasti tärkeää, sillä jotta voidaan onnistuneesti tarjota asiakkaille esimerkiksi etänä opastusta e-aineistojen käytöstä, olisi asiakkailta hyvä olla hallussaan erilaisten sovellusten käyttö, joiden kautta tätä opastusta voidaan toteuttaa.

5.7 Avoimet kommentit e-aineistoista kirjastoissa korona-aikana

Kyselylomakkeen lopussa vastaajat saivat vielä vapaasti kertoa omia ajatuksiaan liittyen e-aineistoihin kirjastoissa korona-aikana. Vastauksia tuli yhteensä 76 kappaletta. Monissa vastauksissa nousi esiin tärkeitä ongelmakohtia, joita e-aineistoihin tällä hetkellä kirjastoissa vahvasti liittyy. Määrärahat ovat hyvin rajalliset, joten aineistoja ei aina pystytä hankkia niin paljon kuin haluttaisiin.

E-aineistot nousivat korona-aikana todella suureen rooliin, ja niiden käyttö lisääntyi huomattavasti. E-kokoelmiin liittyy kuitenkin yhä todella paljon kirjastoista riippumattomia ongelmia kuten kalliit, vuoden välein uusittavat lisenssit sekä joidenkin kustantamoiden irtisanoutuminen kirjastojen e-kirjapalveluista. Ei varsinaisesti liity korona-aikaan, muuten kuin siten, että e-aineistojen saatavuutta ei pystytty lisäämään samaan tahtiin kysynnän kanssa yo. syistä.

Toisaalta hankittujen aineistojen markkinointi ja niistä tiedottaminen on tehotonta ja asiakkaiden mielenkiinto niitä kohtaan hyvin vaihtelevaa. Aina edes henkilökunta itse ei ole selvillä kirjaston tarjoamista e-aineisto mahdollisuuksista, eikä hän näin ollen voi mitenkään tiedottaa tai opastaa asiakkaita näistä kyseisistä aineistoista.

Mielestäni e-aineistoja markkinoidaan liian vähän kirjastojen ulkopuolella. Kirjastojen asiakkaat ehkä saavat tiedon, mutta ei-käyttäjät, jotka voisivat olla potentiaalisia e-aineistojen käyttäjiä, eivät välttämättä osu markkinoinnin kohteeksi.

Lisäksi monessa vastauksessa todettiin e-aineistovalikoiman olevan todella rajallinen ja suppea sekä käyttöliittymät vaikeakäyttöisiä. Juuri näiden asioiden vuoksi korona-aika nähtiinkin hyvin haasteellisena erityisesti sulkuaikana keväällä 2020 kuten eräs vastaaja kirjoittaa:

Keväällä 2020 kirjastojen yhtäkkinen sulkeminen oli hankalaa, koska ei jäänyt yhtään aikaa asiakkaiden opastamiseen e-aineistojen käyttöön. Sitten kun asiakkailla heräsi kysymyksiä, niin kirjasto oli kiinni eikä asiakkaita saanut tavata kasvokkain. Jos asiakkaalla ei ole rohkeutta kokeilla e-kirjoja ilman opastusta tai kykyä ottaa e-kirjat käyttöön nettisivun ohjeiden mukaan, eivät he myöskään pysty osallistumaan etäopastuksiin. [--]. Meillä Ellibs-aineistosta suosituimpia ovat dekkarit äänikirjoina, mutta etenkin uutuuksaineistoa on saatavilla harmillisen vähän. Tämän vuoksi aktiivisimmat asiakkaat ovat siirtyneet kaupallisten äänikirjapalveluiden käyttäjiksi, koska siellä valikoima on aivan eri luokkaa ja kirjan saa kuunneltavaksi ilman varausjonoa.

Vastauksissa pohdittiin myös mahdollisia parannusehdotuksia sekä ratkaisuja, miten e-aineistojen asemaa kirjastoissa voitaisiin parantaa. Useammassa kommentissa todettiin, että tarve valtakunnalliselle kaikille yhteiselle e-kirjastolle on suuri. Näin voitaisiin yhtenäistää kaikki opastus ja ohjeistus ja kaikki aineisto olisi löydettävissä yhdestä paikasta. Lisäksi toivottiin, että tämä valtakunnallinen e-kirjasto muistuttaisi maksullisia palveluntarjoajia. Näin se pärjäisi kilpailussa ja vertailussa näille maksullisille palveluntarjoajille.

Toivoisin kirjastoissa keskusteltavan enemmän valtakunnallisesta E-kirjastosta ja että varautuisimme jo nyt sen tuloon sekä asiakkaiden opastukseen valtakunnallisen palvelun käyttöön. Kirjastoissa olisi mielestäni hyvä keskustella ja selkiyttää kirjastokimpan omien e-aineistopalvelujen, niiden ylläpidon ja markkinoinnin sekä valtakunnallisen palvelun rooleja.

Esiin nousi myös pelko ja huoli siitä, että hyvä ja toimiva e-kirjasto veisi asiakkaita, jotka tapaavat vierailta fyysisessä kirjastotilassa. Huolissaan oltiin myös siitä, että korona-aika on ajanut kirjaston käyttäjiä maksullisiin e-kirjapalveluihin, eikä heitä saada enää koronasulun ja rajoitustoimien jälkeen takaisin kirjastoihin.

Korona aika on kyllä vähentänyt kirjaston käyttöä kovasti, jos ihmiset ovat innostuneet kovasti maksullisista e-aineistoista niin on kova työ saada asiakkaat takaisin...

Toisaalta asiakkaiden siirtyminen e-aineistojen käyttäjiksi nähtiin vahvasti myös positiivisena asiana ja koettiin, että toimivan e-kirjaston eteen kannattaa ja on aiheellista tehdä töitä, sillä teknologia on joka tapauksessa varmasti hyvin vahvasti osana ihmisten arkea yhä enemmän tulevaisuudessa ja e-kirjasto nähtiin nykyajan kirjastona.

E-aineistot korona aikana ja muulloinkin on hieno kehitys tällä alalla. Toki kirjaston käyttö mahdollisesti tulevaisuudessa vähenee, mutta nettikirjastosta e-aineistojen lainaaminen on minusta hieno idea. Itse suurena äänikirjojen ystävänä toivoisin enemmän lisenssejä kirjastoille, jotta niitä voisi lainailla paremmin. Tai jos mahdollista niin toiminta melkein samanlaiseksi kuin esimerkiksi BookBeatilla yms. Toki se veisi paljon pois tällaisilta yrityksiltä, mutta se olisi niin kuin uudenaikainen kirjasto.

[--]. E-aineistoihin ja niiden käytettävyyteen, löydettävyyteen ja tunnettavuuteen kannattaisi panostaa enemmän. Tässä on ehkä taustalla vielä pientä pelkoa siitä, että hyvä e-kirjasto tekisi kirjastoista fyysisinä tiloina tarpeettomia, tai ajatusta, että pääpaino on ja tulee aina olemaan fyysisessä kokoelmassa. Mielestäni tässä on vaarana jämähtäminen ja ajasta tipahtaminen. Kirjaston henkilökunnan oma e-aineistojen tuntemus ja käyttöosaaminen tarvitsisi kohennusta, ja jokaisen kirjastolaisen olisi hyvä suhtautua e-aineistoihin yhtä suurella tärkeydellä kuin fyysisen kokoelman hallintaan.

E-aineistojen kohdalla valtakunnallisesti eletään (edelleen) murrosaikaa. Toivon, että mahdollisimman monessa kirjastossa huolehditaan henkilökunnan osaaminen, jotta osaamista voi siirtyä palvelutilanteissa myös asiakkaille. Moni kirjasto pidättäytyy edelleen ajatuksessa, että kokoelma on vain se fyysinen kokoelma ja e-aineisto jää pienemmälle huomiolle. Tämä näkyy esim. verkkokirjastossa (Finna), jossa näkyy jonkin tietyn nimikkeen fyysiset kappaleet eikä ilmoitusta, että kyseinen nimike olisi mahdollista saada myös e-kirjana.

Monissa vastauksissa pohdittiin myös korona-ajan merkitystä siinä, että se pakotti ihmiset ainakin edes kokeilemaan e-aineistoja, mikäli halusi jotain luettavaa kirjastosta. Myös ne, jotka olivat vannoutuneita fyysisen kirjojen lukijoita, joutuivat tekemään myönnytyksiä ja kokeilemaan e-kirjaa. Monissa tapauksissa tulokset olivat positiivisia ja e-kirjat jäivät perinteisen kirjan rinnalle. Valitettavasti tarjonnan puutteen vuoksi vastauksissa arveltiin, että moni varmasti siirtyi e-kirjat löydettyään kaupallisten palveluntarjoajien piiriin.

E-aineistoja on markkinoitu ja opastettu jo vuosia, mutta asiakkaat eivät ole innostuneet, vaan ovat sanoneet olevansa perinteisen kirjan ystäviä. Korona-aika sai ihmiset tutustumaan aineistoon ja ottamaan sen lisänä perinteisemmän aineiston rinnalle. Mikä on erinomainen asia.

Ennen koronaa moni asiakas kuin myös kollega tuntui ajattelevan, ettei koskaan tule tarvitsemaan e-aineistoja, nyt tuntuisi isompi osa ajattelevan, että nämä on hyvä osata. Kirjaston e-kokoelmien rajallisuuteen tosin tyssää monen into. Jos kukkaro sallii, siirtyminen kaupallisten palvelujen asiakkaaksi on kutsuva vaihtoehto.

Meillä ilmeni, että asiakkaat kyllä kokeilivat kirjaston e-kirjapalveluita, mutta ilmeisesti pitkäaikaisia käyttäjiä ei heistä saatu. Epäily on, että monet e-kirjoista innostuneet siirtyivät meidän palveluamme kokeiltuaan käyttämään kaupallisia palveluita, sillä niissä kirjoja ei tarvitse jonottaa, valikoimaa on paljon enemmän ja palveluiden hinnat ovat kuitenkin suhteellisen maltillisia.

Korona osoitti myös sen, että todellisuudessa kirjaston tarjoamat e-aineistopalvelut eivät olekaan niin vaikeita, mitä usein annetaan ymmärtää. Vika saattaa osittain piillä myös oppijan omissa ennakkoluuloissa ja asenteissa. Eräs vastaaja nimittäin hämmästelikin juuri sitä, miten nopeasti ja vaivattomasti asiakkaat korona-aikana oppikin e-aineistojen käytön, vaikka se onkin niin vaikeaksi ja monimutkaiseksi miellettyä.

Olen hämmästynyt siitä, kuinka asiakkaat ovat itse oppineet käyttämään, ennen vaikeakäyttöisiksi koettuja, e-palveluja / e-aineistoja.

Avoimista vastauksista kävi myös selvästi ilmi se, että korona-aikana panostus e-aineistoihin kasvoi huomattavasti. Joissain kirjastoissa alettiin todella panostaa e-aineistojen markkinointiin niin, että viesti saavuttaisi myös e-käyttäjiä. Markkinoinnissa oli huomioon otettu enemmän myös verkossa vapaasti saatavilla olevia e-aineistoja. Tähän syynä saattaa osittain ollakin se, että kirjastojen omat valikoimat ovat niin rajalliset, että korona-aikana kysynnän kasvaessa pyrittiin saamaan asiakkaille mahdollisimman kattava valikoima.

Vinkkasimme paljon myös verkon maksuttomia e-kirjapalveluja, kuten Project Gutenbergia. Ostimme myös katumainos-kampanjan e-kirjoistamme sekä spotin bussien infotauluilta (tämä tosin osui juuri pahimpaan sulkuaikaan, kun matkustajamäärät romahtivat...).

Korona-aikana kiinnitettiin erityistä huomiota aineistojen saatavuuteen hankkimalla lisää aineistoja palveluihin, joihin se oli mahdollista ja lisäämällä budjettia käyttökertamaksullisiin palveluihin. Markkinointia ja ohjeistusta lisättiin

tuntuvasti. Kirjastojen sulkuaikana asiakkaille annettiin mahdollisuus hankkia kirjastokortti e-palveluiden käyttöön puhelimitse tai sähköpostitse. Korttia pystyi käyttämään vain e-palveluihin. Kotisivuille luotiin kokonaan uusi sivusto, jossa markkinoitiin myös muita kuin kirjaston tarjoamia verkossa vapaasti saatavilla olevia e-aineistoja.

Esiin nousi myös epätasa-arvoisuus, joka kirjastoja kohtasi korona-aikana ja etenkin keväällä 2020 olleen sulkutilan aikana. Monissa pienissä kirjastoissa henkilöstöä lomautettiin tai siirrettiin palkanmaksukeskeytykselle, jolloin heillä ei ollut läheskään yhtä hyviä mahdollisuuksia kehittää toimintaansa uuden tilanteen mukaan. Monissa isoissa kirjastoissa henkilöstö jatkoi työskentelyä ja kehittivät toimintaansa parhaansa mukaan siten, että kirjastopalvelut olivat mahdollisimman laajasti ja hyvin saatavilla myös silloin, kun itse kirjastotilat olivat suljettuina asiakkailta.

Koska koko kirjaston henkilöstö (pääkirjasto + lähikirjastot) siirrettiin heti koronapandemian alussa 2020 keväällä palkanmaksukeskeytykselle nopealla aikataululla (1vrk ilmoitusaika) ja olimme pois töistä pari kuukautta ei meillä tapahtunut sellaista digiloikkaa kuin joissain kirjastoissa pystyttiin tekemään. Töihin paluun jälkeenkään ei sellaiseen ole ollut aikaa. Erilaisten rajoitusten kanssa "kirjastoarjen" pyörittämisestä selviämiseen on mennyt paljon energiaa. Samoin tuleva järjestelmävaihto on työllistänyt. e-aineistojen markkinointiin, käyttökoulutukseen tms. ei ole panostettu juuri lainkaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

Opinnäytetyön tekeminen alkoi vuoden 2021 alussa, jolloin sen aiheeksi valikoitui e-aineistot Suomen yleisissä kirjastoissa korona-aikana. E-aineistoihin liittyvä aihe valikoitui tekijän oman mielenkiinnon pohjalta. Aihetta lähdettiin tarkastelemaan koronaepidemian kautta, sillä tämä näkökulma oli erittäin ajankohtainen. Lisäksi koronan aiheuttama tilanne oli kirjastoille täysin uudenlainen, minkä vuoksi on tärkeää tutkia ja arvioida, miten kirjastot tässä tilanteessa pärjäsivät ja miten toimintaa tulisi mahdollisesti kehittää vastaavanlaisten tilanteiden varalle.

Kevään 2021 aikana valmistui opinnäytetyön teoriaosuus, jossa keskitytään niin Covid-19-viruksen aiheuttamaan koronaepidemiaan ja sen vaikutuksiin Suomen yleisissä kirjastoissa sekä Suomen yleisten kirjastojen tarjoamiin e-aineistopalveluihin. Kevään aikana toteutettiin myös tutkimukseen liittyvä kysely, jonka tulokset purettiin ja analysoitiin syksyllä 2021. Syksyn aikana teoriaosuutta vielä päiviteltiin ja työ viimeisteltiin myös muilta osin.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli siis selvittää, miten Suomen yleiset kirjastot vastasivat koronan myötä kasvaneeseen e-aineistojen kysyntään. Tarkoituksena oli erityisesti selvittää, millaisia vaikutuksia kysynnän kasvulla oli e-aineistojen hankintaan sekä markkinointiin ja tiedottamiseen. Lisäksi pyrittiin selvittämään, miten kirjastot mahdollisesti pyrkivät varmistamaan henkilökunnan osaamisen ja ammattitaidon e-aineistoihin liittyen sekä sen, että myös asiakkailta olisi e-aineistojen käyttöön liittyvä osaaminen hallussa.

Opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista tutkimusta ja tutkimusongelmaa lähdettiin selvittämään Webropol-työkalun avulla tehdyn verkkokyselyn avulla. Kysely koostui yhteensä kolmestakymmenestä neljästä kysymyksestä, jotka olivat jaoteltu viiteen eri osioon. Näitä osioita olivat taustatiedot, hankinta, markkinointi ja tiedottaminen, henkilökunnan osaaminen ja ammattitaito sekä asiakkaiden osaaminen. Kysely lähetettiin sähköpostin välityksellä kaikkiin Suomen yleisiin kirjastoihin ja vastauksia siihen kertyi yhteensä 317.

Vastausten kautta saatiin tärkeää tietoa siitä, miten korona-aika oli vaikuttanut e-aineistopalveluihin ja miten kirjastot olivat muovautuneet ja kehittäneet toimintaansa korona-ajan vaatimalla tavalla kuten panostaneet yhä enemmän kirjaston tarjoamiin digitaalisiin palveluihin. Toisaalta vastaukset myös osoittivat e-aineistoihin liittyviä ongelmakohtia, jotka

erityisesti korona-aikana korostuivat entisestään. Vastausten pohjalta voidaan myös arvioida, miten e-aineistopalveluita voitaisiin vielä kehittää ja millaisiin asioihin tulisi kiinnittää huomiota, jotta kirjastoilla olisi tarjota entistä toimivampi e-aineistopalvelukokonaisuus, joka palvelisi asiakkaita hyvin myös poikkeusoloissa kuten koronaepidemian keskellä.

Kysely oli siis pääosin onnistunut. Vastaajien suuri määrä tekee tuloksista yleistettäviä sekä luotettavia. Vastauksia saatiin myös kiitettävästi ympäri Suomea, vaikkakin tiettyjen kirjastokimppojen alueelta vastaajia oli selkeästi enemmän. Lisäksi vastaajat olivat todella aktiivisesti vastanneet myös avoimiin kysymyksiin, joihin vastaamista pidetään usein työläänä ja jätetään tämän vuoksi vastaamatta. Näiden avointen vastausten kautta saatiin paljon lisää tietoa ja monipuolisesti erilaisia näkökulmia aiheeseen. Osa vastaajista oli nähnyt selkeästi paljon vaivaa miettiessään ja kirjoittaessaan pitkiäkin pohdintoja e-aineistojen asemasta kirjastoissa korona-aikana.

Kyselyn toteutuksessa tuli vastaan kuitenkin myös muutamia haasteita. Vastaajat esimerkiksi olisivat kaivanneet useampaan kysymykseen vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”, mutta tämän vastausvaihtoehdon mahdollisuus haluttiin nimenomaan pitää vähäisenä, sillä kyseinen vastausvaihtoehto olisi liian helppo valita, mikäli ei jaksaa miettiä jokaiseen kysymykseen vastausta. Tätä pyrittiin siis vähentämään. Toisaalta tämä johtaa siihen, että pakon edessä valitaan vain jokin vastausvaihtoehto ja vastataan näin virheellisesti. Kuitenkin hyvin moniin kysymyksiin vastaaminen ei ollut pakollista, joten vastaajat olisivat voineet halutessaan vain jättää vastaamatta kyseiseen kysymykseen.

Erityisesti avointen kysymysten kohdalla oli myös havaittavissa se, että aina ei vastattu aivan täysin siihen, mitä kysyttiin. Kysymyksissä painotettiin hyvin pitkälti keskittymään nimenomaan korona- aikaan ja siihen millaisia vaikutuksia juuri sillä on e-aineistopalveluihin ollut. Vastauksissa kirjoitettiin kuitenkin usein myös hyvin paljon e-aineistoista yleisellä tasolla, eikä varsinaisesti viitattu korona- aikaan mitenkään. Toisaalta myös nämä vastaukset olivat erittäin mielenkiintoisia ja mahdollisesti koronan aiheuttama poikkeustila oli kuitenkin näitä ajatuksia vastaajissa herättänyt kuten herätellyt huomaamaan e-aineistoihin liittyviä ongelmakohtia.

E-aineistot ovat pitkään jo tavoitelleet niin sanottua läpimurtoa. Niiden suosio on ollut jo vuosia selkeässä kasvussa, mutta edelleen niihin suhtaudutaan myös varauksella ja ne herättävät huolen painetun aineiston merkityksestä tulevaisuudessa. Kuitenkin, kuten

opinnäytetyön teoriaosuudessa kerrottiin, painetulla aineistolla ja erityisesti kirjalla on pitkä historia takanaan sekä vuosisatoja sitten muovautuneet yhteiskunnalliset käytänteet ja arvostus, jotka tukevat niiden asemaa myös tulevaisuudessa (Ekholm & Repo 2010, 101). Huoli siitä, että e-kirja syrjäyttäisi painetun kirjan, näyttäisi olevan aiheeton.

Koronaepidemian myötä voidaankin puhua, että e-aineistot ovat viimein tehneet läpimurtonsa. Koronarajoitukset vaikuttivat moniin kirjaston tavanomaisiin palveluihin negatiivisesti, koska niitä ei voitu toteuttaa tavalliseen tapaan. E-aineistoihin vaikutus oli kuitenkin päinvastainen. Niiden kysyntä lähti jopa räjähdysmäiseen kasvuun ja viimeistään keväällä 2020 koronasulun aikana kirjastoille tuli kiire panostaa ja kehittää e-aineistopalveluitaan.

E-aineistojen kysyntä siis kasvoi merkittävästi korona-aikana ja opinnäytetyön tutkimuskysymyksissä keskityttiinkin siihen, miten tämä lisääntynyt kysyntä vaikutti Suomen yleisissä kirjastoissa e-aineistojen hankintaan, markkinointiin ja tiedottamiseen sekä miten kirjastot tämän myötä pyrkivät varmistamaan, että niin henkilökunnalla kuin asiakkaillakin on e-aineistoihin liittyvä osaaminen hallussaan. Tutkimustulosten kautta saatiinkin vastaukset näihin opinnäytetyössä määriteltyihin tutkimusongelmiin.

Tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että koronan vaikutus e-aineistojen hankintaprosessiin oli huomattavan positiivinen. Vastaajat olivat arvioineet, että e-aineistojen tarjonta kirjastoille oli pääosin lisääntynyt monilta osin tai pysynyt vähintäänkin ennallaan. Myös e-aineistoihin varattu budjetti oli pääosin kasvanut, joissain tapauksissa erittäin paljonkin. Toki moni ilmoitti myös, että budjetti oli jälleen laskenut vuonna 2021. Näiden vaikutus oli kuitenkin selvästi huomattavissa hankittavien aineistojen määrissä, joissa oli tapahtunut selkeää kasvua vastaajien arvioiden mukaan.

Mielenkiintoinen havainto oli kuitenkin se, että erityisesti ruotsinkielisten alueiden kirjastokimppojen sekä useiden pienempien kirjastokimppojen alueilla e-aineistoihin varatun budjetin oli arvioitu kasvaneen selkeästi enemmän kuin muiden. Esimerkiksi Helmet-, PIKI-, Eepos-, Sata-, Lapin sekä Outi-kirjastojen kohdalla kasvua arvioitiin olevan korkeintaan vain jonkin verran. Ruotsinkielisten alueiden kirjastokimppojen sekä muun muassa Ratamo-, Louna-, Kirkes- sekä Kainet-kirjastojen alueella kasvua oli arvioitu tapahtuneen selvästi enemmän, pääosin joko melko paljon tai jopa erittäin paljon.

Kuten teoriaosuudessaakin mainittiin, suomalaiset ovat olleet alueellisesti hyvin eriarvoisessa asemassa e-aineistojen saatavuuden suhteen. Helsingissä toimivan Helmet-kirjastokimpan e-kokoelmat ovat huomattavasti suuremmat ja lisää aineistoa tulee enenevässä määrin koko ajan lisää, kun taas pienemmillä kimpoilla ei ole ollut vastaavanlaista mahdollisuutta kartuttaa kokoelmiaan. (Suomen Kirjastoseura 2019.) Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa siihen, että viimeistään nyt koronan myötä erityisesti myös pienemmissä kirjastoissa ja pienempienkin kimppojen alueilla on panostettu huomattavasti enemmän e-aineistokokoelmien monipuolisuuteen ja kattavuuteen lisäämällä huomattavasti budjettia.

Asiakkaita hankinnassa oli korona-aikana huomioitu monipuolisesti eri keinoja käyttäen kuten hankintaehdotusten kautta. Neljännes vastaajista kuitenkin ilmoitti, ettei asiakkaita ollut huomioitu mitenkään. Näihin vastaajiin lukeutui jopa puolet Helmet-, Lastu- ja Eepos-alueen vastaajista. Näillä alueilla ei muutenkaan ollut kovin monipuolisin keinoin pyritty huomioimaan asiakkaita hankinnassa, ainoastaan hankintaehdotusten avulla. Myös PIKI-, Ratamo-, Vaara ja Vaski-kirjastojen alueen vastaajista lähes puolet ilmoittivat, ettei asiakkaita ollut huomioitu hankinnassa. Toinen puolisko vastaajista näillä alueilla oli kuitenkin valinnut hyvin monipuolisesti eri tapoja, joilla asiakkaita oli huomioitu.

Toisaalta kuitenkin lähes puolet vastaajista, jotka tulivat pienistä kirjastoista, joissa työntekijöitä oli 1–5 henkeä, ilmoittivat, ettei asiakkaita ole huomioitu mitenkään hankinnassa. Puolestaan taas suurissa, yli 45 työntekijän, kirjastoissa ainoastaan reilu kymmenes oli sitä mieltä, ettei asiakkaita ole otettu erityisemmin huomioon hankinnassa. Kuitenkin kooltaan tähän väliin sijoittuvissa kirjastoissa tämä määrä heitteli 20–33 % tienoilla, joten suoraviivaista ja selkeää vaikutusta kirjaston koolta ja asiakkaiden huomioinnilla hankinnassa ei ole.

Hankinnan lisäksi koronalla oli positiivisia vaikutuksia myös e-aineistojen markkinointiin ja tiedottamiseen. Monet kirjastot olivat ottaneet käyttöön monipuolisesti uusia markkinointikanavia ja markkinoinnin aktiivisuus ja suunnitelmallisuus olivat lisääntyneet. Osa vastaajista oli jopa käyttänyt omaa vapaa-aikaansa ja tiedottaneet e-palveluista omilla henkilökohtaisilla some-tileillään. Ajatusta siitä, että kirjaston henkilökunnan pitäisi uhrata ajatuksiaan vapaa-ajallaankin työlle, kohtasi kuitenkin myös kritiikkiä. Omatoinisuus tiedottamisessa oli kuitenkin myös työaikana lisääntynyt.

Markkinoinnin ja tiedottamisen tärkeys oli siis korostunut erityisesti korona-aikana ja monet olivat sitä mieltä, että sitä pitäisi tehdä enemmän. Tuloksista oli havaittavissa, että erityisesti korkeammin koulutetut, ylemmän korkeakoulututkinnon tai tutkijakoulutuksen suorittaneet, työntekijät kokivat tämänhetkisen markkinoinnin riittämättömäksi. Tiedottamista oli tapahtunut myös kirjastojen sisällä eli henkilökunnalle oli tiedotettu palveluista, mikä on todella tärkeää, sillä mikäli he eivät ole ajan tasalla palveluista, eivät he voi myöskään tiedottaa niistä eteenpäin asiakkaille. Reilusti yli puolet vastaajista kaipasivatkin lisää myös tätä niin sanottua sisäistä markkinointia.

Tiedottamisen ja markkinoinnin aktiivisuus näyttää lisääntyneen erityisesti suuremmissa kirjastoissa. Kirjastoissa, joissa työskenteli 1–5 henkilöä, aktiivisuus oli lisääntynyt pääasiassa jonkin verran. Osa oli toki arvioinut aktiivisuuden lisääntyneen myös melko paljon tai erittäinkin paljon, mutta muutamat ilmoittivat aktiivisuuden jopa vähentyneen. Puolestaan taas kirjastoissa, joissa henkilöstöä oli yli 45 henkilöä, yli puolet olivat sitä mieltä, että aktiivisuus oli kasvanut melko paljon tai erittäin paljon. Myös markkinoinnin ja tiedottamisen suunnitelmallisuudessa ja kirjaston koossa oli havaittavissa samankaltaista korrelaatiota. Tähän saattaa vaikuttaa se, että usein markkinointia on saatettu kimpan kesken keskittää isompiin kirjastoihin resurssien vuoksi. Monissa vastauksissa kuitenkin korostui se, että niin markkinoinnin kuin monen muunkin asian tiimoilta kaivattiin entistä enemmän kimppejen välistä yhteistyötä ja isompien kirjastojen suuremman roolin ottamista.

Vastaajat arvioivat osaamisensa e-aineistojen suhteen hyväksi ja keskiarvoltaan tämä osaaminen saavuttikin asteikolla 1–10 pyöristettynä arvosanan 8. Tulokset osoittivat myös sen, että korona-aikana henkilökunnan osaamiseen oli kiinnitetty selkeästi enemmän huomiota ja osaamista oli tuettu monipuolisesti erilaisia keinoja käyttäen kuten koulutusten avulla ja kannustamalla henkilökuntaa tutustumaan e-aineistoihin. Vaikka e-osaaminen arvioitiinkin hyväksi, lisää tukea kaivattiin edelleen vahvasti, sillä lähes puolet olivat sitä mieltä, että lisätukea tarvitaan edelleen. Suurin osa oli myös itse perehtynyt e-aineistoihin omalla vapaa-ajallaan ja monet toivoivatkin, että tutustumiseen varattaisiin työaika, jotta vapaa-ajalla ei tarvitsisi työasioihin uhrata aikaansa, mikä on täysin ymmärrettävää.

Kirjaston koolla ei näy olleen merkittäviä vaikutuksia siihen, miten paljon kirjasto henkilökunnan osaamista tuki korona-aikana. Vastausten mukaan tukea koettiin saaneen niin pienemmissä kuin suuremmissakin kirjastoissa. Selkeästi oli kuitenkin havaittavissa se, että koulutusmahdollisuuksia oli huomattavasti, jopa 20 %, enemmän isoissa kirjastoissa kuin

pienemmissä. Muuten keinot osaamisen tukemiseen jakautuivat melko tasaisesti, mutta isot kirjastot panostivat selkeästi enemmän koulutuksiin.

Tuloksista voidaan myös havaita, että nimenomaan ne, jotka kevään 2020 koronasulun aikana siirrettiin kirjaston sisällä uusiin työtehtäviin, kaipasivat selkeästi eniten lisätukea osaamiseensa. Tämä saattaa johtua siitä, että henkilöt, joiden työtehtävät organisoitiin uudelleen kirjaston sisällä, siirtyivät joko tilojen ja kokoelmien uudelleen järjestämiseen tai uusien palvelumuotojen kehittämiseen ja innovointiin kuten teoriaosastakin kävi ilmi (Haasio & Kannasto 2020). Monet siirtyivätkin kehittämään digitaalisia palveluja sekä työskentelemään niiden parissa, minkä vuoksi on täysin ymmärrettävää, että juuri he kaipasivat eniten lisää tukea osaamiseensa.

Puolestaan ne, jotka olivat lomautettuina kokonaan tai edes osittain, kaipasivat lisätukea vähiten. Toisaalta nämä lomautettuina olleet olivat huomattavasti aktiivisemmin perehtyneet omatoimisesti e-aineistoihin omalla vapaa-ajallaan kuin esimerkiksi siirron toisiin työtehtäviin kirjaston sisällä saaneet. Tämä on myös varsin ymmärrettävää siinä mielessä, että lomautettuina heille jäi huomattavasti enemmän aikaa tähän omatoimiseen perehtymiseen.

Tulosten mukaan myös asiakkaiden osaamiseen oli kiinnitetty erityistä huomiota korona-aikana. Asiakkaiden neuvontaan e-aineistojen käytön suhteen oli käytetty monipuolisesti erilaisia keinoja. Heitä oli muun muassa neuvottu ja opastettu asiakaspalvelutiskillä. Kirjastojen ollessa suljettuina opastusta oli tapahtunut myös puhelimesta ja kirjallista ohjeistusta oli tehty myös verkkoon. Kirjastoissa oli kehitetty myös joitain uusia innovaatioita, miten opastus korona-aikana pystyttiin toteuttamaan kuten etädigituki puhelimen välityksellä.

Kirjaston koolla ei vaikuttanut olevan selkeää vaikutusta siihen, miten paljon asiakkaiden osaamiseen oli kiinnitetty huomiota, mutta isoissa ja pienissä kirjastoissa korostui selkeästi eri asiat, miten tätä osaamista oli pyritty tukemaan. Digiopastuksia erityisesti etänä, mutta myös paikan päällä, tehtiin selkeästi enemmän isommissa kirjastoissa, kun taas opastusta asiakaspalvelutiskillä tapahtui enemmän pienissä kirjastoissa. Isommissa kirjastoissa ohjeistusta oli tehty niin kirjallisena kuin videomuodossakin verkkoon enemmän, kun taas pienemmissä kirjastoissa oli panostettu enemmän kirjastosta saataviin paperisiin ohjeistuksiin. Tässä tulee esiin se, että pienet kirjastot eivät ole digitaalisuudessa aivan samalla tasolla isojen kirjastojen kanssa, eikä korona-aika helpottanut tätä, sillä kuten teoriaosuudestakin käy ilmi, resurssien vähyyden vuoksi nimenomaan pienten kirjastojen

henkilöstö joutui herkemmin lomautetuiksi, eikä digitaaliselle kehityksellä tästä syystä ollut mahdollisuutta.

Tutkimustulokset osoittavat myös, että korona-aika muovasi merkittävästi kirjaston henkilökunnan omaa suhtautumista ja asenteita e-aineistojä kohtaan. Todella moni oli suhtautunut e-aineistoihin hyvin positiivisesti jo ennen koronaakin, mutta vasta sen myötä herättiin näkemään se, miten tärkeässä asemassa e-aineistot ovat saatavuuden takaamiseksi. Myös ne, jotka olivat e-aineistoihin suhtautuneet varauksella, ymmärsivät e-palveluiden merkityksen ja ne haluttiin yhä vahvemmin ottaa osaksi kirjastojen palveluita ja nostaa fyysisen aineiston kanssa saman arvoiseen asemaan.

Erityisesti koronan aiheuttama sulkutila herätti siis huomaamaan e-aineistoihin liittyviä hyviä puolia ja sen luomia mahdollisuuksia, mutta myös niihin liittyviä ongelmia ja haasteita. Näiden ongelmien ja haasteiden havaitseminen onkin erittäin tärkeää, jotta toimintaa voidaan lähteä kehittämään. Vastaajat tarttuivatkin hanakasti näihin ongelmakohtiin ja esittelivät paljon erilaisia kehitysideoita.

Jotta kirjastojen tarjoamat e-aineistopalvelut saataisiin entistä tehokkaammin kansalaisten käyttöön, tulisi kirjastojen kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen, että koko henkilökunta perehdytetään kaikkiin e-aineistolajeihin ja uusista sovelluksista, päivityksistä, aineistoista ynnä muista vastaavista tiedotettaisiin aktiivisesti, jotta henkilökunta pysyy ajan tasalla. Lisäksi henkilökunnan osaamista tulisi tukea esimerkiksi säännöllisellä kouluttamisella, jonka tarve arvioidaan osaamiskartoitusten pohjalta kunkin työntekijän kohdalla. Näin voidaan tarjota niin sanottua "täsmäkoulutusta" työntekijöiden omien tarpeiden mukaan. Lisäksi henkilökunnalle on varattava työaikaä näihin e-aineistoihin tutustumiseen. Näin voidaan taata, että henkilökunta on tietoinen kaikista kirjaston tarjoamista e-palveluista ja ammattitaito ja osaaminen niiden käytön suhteen on ajan tasalla ja he kykenevät paremmin tarjoamaan näitä palveluita myös asiakkaille.

Yhdeksi suurimmaksi ongelmaksi monet vastaajat kokivat kuitenkin e-aineistojen, erityisesti e-kirjojen sekä e-äänikirjojen, tarjonnan vähäisyyden kirjastoille. Joistain vastauksista oli aistittavissa jopa ärtymystä, kun kustantajat olivat vetäneet kirjojaan pois kirjastojen saatavilta ja syypäänä tähän tarjonnan vähäisyyteen nähtiin lähinnä kustantajat. Tilanne on kuitenkin ongelmallinen, sillä kuten teoriaosuudessakin mainittiin, ei e-kirjojen lainaamisesta makseta tällä hetkellä lainkaan kirjailijalle korvauksia kuten fyysisen aineiston lainaamisesta

(E-kirjat ja lainauskorvaus 20.4.2018). Nimenomaan tästä syystä Otava-konserni veti vuonna 2019 äänikirjansa kirjastojakelumarkkinoilta kirjailijoiden elinkeinon turvaamiseksi (Yle Uutiset 30.1.2020). On siis täysin ymmärrettävää, että kirjailijat eivät halua tarjota e-kirjojaan kirjastojen saataville. Erityisen tärkeää olisikin hakea ratkaisua nimenomaan tähän ongelmaan, jotta tulevaisuudessa ihmisille voidaan tarjota monipuolisempi ja laadukkaampi e-kokoelma, joka palvelee asiakkaita hyvin myös poikkeuksellisemmissäkin tilanteissa. Tämä kyseinen aihe olisi hyvä nostaa yleiseen keskusteluun valtakunnallisen e-kirjasto-hankkeen vuoksi.

Tässä tutkimuksessa keskityttiin huomioimaan ainoastaan kirjastojen näkökulmaa korona-aikaan. Jatkotutkimusehdotuksena olisikin mielenkiintoista selvittää myös asiakkaiden näkökulmaa aiheeseen ja sitä, miten kirjastot heidän mielestään korona-aikana palveli ja onnistui tarjoamaan palveluitaan ja millaisia kehityskohteita asiakkaat kirjastojen toiminnassa havaitsivat korona-aikana.

LÄHTEET

- Ali, M. & Gatiti, P. 2020. The COVID-19 (Coronavirus) pandemic: reflections on the roles of librarians and information professionals. [Verkkolehtiartikkeli]. Health Information & Libraries Journal 37 (2), 158–162. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/hir.12307>
- Aluehallintovirasto (AVI). 1.4.2021. Yleisten kirjastojen koronavuosi 2020 oli digiloikka verkkovälitteisiin palveluihin. [Verkkosivu]. [Viitattu 16.9.2021]. Saatavana: [Tiedote - Aluehallintovirasto \(avi.fi\)](https://avi.fi/tiedote)
- Aluehallintovirasto (AVI). Ei päiväystä. Usein kysytyjä kysymyksiä koronaviruksesta. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.3.2021]. Saatavana: <https://avi.fi/usein-kysytyta-koronaviruksesta#accordion-wQ84VJoQvqq8>
- Aromaa, J. 5.1.2019. Suomeen suunnitellaan valtakunnallista e-kirjastoa – suosituimpia kirjoja jonotetaan jopa puoli vuotta. [Verkkolehtiartikkeli]. Yle Uutiset. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-10583370>
- Axiell Media. Ei päiväystä. Biblio: Kirjaston digitaaliset kirjat yhdessä paikassa. [Verkkosivu]. [Viitattu 19.5.2021]. Saatavana: [Biblio | Axiell Media](https://axiellmedia.fi/biblio)
- Broberg, M., Laakkonen, E. & Tähtinen, J. 2020. Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turku: Turun kasvatustieteiden laitos.
- Calleja, M. 2020. Korona: Virus, joka mullisti maailman. Suomentaja Lauri Kaila. Helsinki: Oppian.
- Campbell, A., Dumond, J. & Fink, P. 2020. Virtual(ly) Overnight: Providing Resources and Services in the era of COVID-19. [Verkkolehtiartikkeli]. Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML) Special Issue Libraries in the age of COVID-19 9, 55–66. [Viitattu 4.10.2021]. Saatavana: [View of Virtual\(ly\) Overnight: Providing Resources and Services in the era of COVID-19 \(qqml.net\)](https://www.qqml.net/view/fulltext/10.1080/10591727.2020.1864444)
- Chigwada, J. 2020. Preparedness of librarians in Zimbabwe in dealing with COVID-19 library closure. [Verkkolehtiartikkeli]. Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML) Special Issue Libraries in the age of COVID-19 9, 107–116. [Viitattu 4.10.2021]. Saatavana: [View of Preparedness of librarians in Zimbabwe in dealing with COVID 19 library closure \(qqml.net\)](https://www.qqml.net/view/fulltext/10.1080/10591727.2020.1864444)
- Covid-19-rokotusten edistyminen. 12.9.2021. [Verkkosivu]. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos (THL). [Viitattu 13.9.2021]. Saatavana: [COVID-19-rokotusten edistyminen \(thl.fi\)](https://thl.fi/covid-19-rokotusten-edistyminen)
- Covid-19-rokotusten edistyminen. 2.5.2021. [Verkkosivu]. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos (THL). [Viitattu 3.5.2021]. Saatavana: [COVID-19-rokotusten edistyminen \(thl.fi\)](https://thl.fi/covid-19-rokotusten-edistyminen)

- Dollery, B. & Wallace, A. 2020. Municipal Responses to COVID-19: the case of library closures in New South Wales local government. [Verkkolehtiartikkeli]. Brazilian Journal of Public Administration 55 (1), 84–94. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: <https://www.scielo.br/pdf/rap/v55n1/1982-3134-rap-55-01-84.pdf>
- E-aineistot Eepos-kirjastoissa. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Eepos-Finna. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana: [E-aineistot Eepos-kirjastoissa | Eepos \(finna.fi\)](#)
- Eepos-Finna. Ei päiväystä. Tervetuloa verkkokirjastoon. [Verkkosivu]. [Viitattu 7.4.2021]. Saatavana: <https://eepos.finna.fi/>
- Ekholm, K. & Repo, Y. 2010. Kirja tienhaarassa vuonna 2020. Gaudeamus: Helsinki.
- eKirjasto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana: [Etusivu | eKirjasto \(kirjastot.fi\)](#)
- E-kirjat ja lainauskorvaus. 20.4.2018. [Verkkosivu]. Sanasto. [Viitattu 27.9.2021]. Saatavana: [E-kirjat ja lainauskorvaus - Sanasto](#)
- E-kirjat lainauskorvausjärjestelmän ulkopuolella. 7.6.2021. [Verkkosivu]. Suomen kääntäjien- ja tulkkienliitto (SKTL). [Viitattu 27.9.2021]. Saatavana: [E-kirjat lainauskorvausjärjestelmän ulkopuolella - Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto \(sktl.fi\)](#)
- E-kirjat. 2.12.2020. [Verkkosivu]. FiCom. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: [e-kirjat - FiCom FiCom](#)
- Ellibs. Ei päiväystä. Miten Ellibs-kirjasto toimii? [Verkkosivu]. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://www.ellibs.com/fi/node/146257>
- Ellibsin kirjastoasiakkaat. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Ellibs. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://www.ellibs.com/fi/kirjastoasiakkaat>
- eMagz-lehtipalvelu. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana: https://hakemisto.kirjastot.fi/services/web_service/e-magz--lehtipalvelu
- ePress. [Ei päiväystä]. Tietoa palvelusta. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.4.2021]. Saatavana: [ePress](#)
- ePress-lehtipalvelu. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana: https://hakemisto.kirjastot.fi/services/web_service/epress--lehtipalvelu
- Eurooppa-neuvosto. 15.6.2021. EU:n 10 keinoa torjua koronavirusta ja varmistaa elpyminen. [Verkkosivu]. [Viitattu 14.9.2021]. Saatavana: [EU:n 10 keinoa torjua koronavirusta ja varmistaa elpyminen - Consilium \(europa.eu\)](#)
- Eurooppa-neuvosto. 2.7.2021. Covid-19-koronaviruspandemia: EU:n toimet. [Verkkosivu]. [Viitattu 15.9.2021]. Saatavana: <https://www.consilium.europa.eu/fi/policies/coronavirus/>

- FinELib-konsortio. 2021. [Verkkosivu]. Kiwi.fi. [Viitattu 1.4.2021]. Saatavana: [FinELib-konsortio - FinELib - Yleinen sivusto \(kiwi.fi\)](#)
- Finna – hakupalvelujen kokonaisuus. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Eepos-Finna. [Viitattu 7.4.2021]. Saatavana: https://eepos.finna.fi/Content/about_finna
- Finna.fi. Ei päiväystä. Finna.fi. [Verkkosivu]. [Viitattu 1.4.2021]. Saatavana: [Hakupalvelu | Arkistot, kirjastot, museot | Finna.fi](#)
- Flipsterin aikakauslehdet. 2020. [Verkkosivu]. Helmet. [Viitattu 12.5.2021]. Saatavana: [Flipsterin aikakauslehdet | Helmet](#)
- Haasio, A. & Kannasto, E. 2020. Covid-19 and its impact on Finnish public libraries. [Verkkolehtiartikkeli]. Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML) Special Issue Libraries in the age of COVID-19 9, 3-19. [Viitattu 10.3.2021]. Saatavana: <http://www.qqml.net/index.php/qqml/article/view/639/576>
- Hallitus hyväksyi koronarajoitusten purkamissuunnitelman. 21.4.2021. [Verkkosivu]. Valtioneuvosto. [Viitattu 3.5.2021]. Saatavana: [Hallitus hyväksyi koronarajoitusten purkamissuunnitelman \(valtioneuvosto.fi\)](#)
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. [Verkkokirja]. Helsinki: Edita. [Viitattu 14.9.2021]. Saatavana: Ellibs-e-kirjakokoelmasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- Heikkonen, T. 4.2.2021. E-lainaston virtuaalinen ovi kävi tiuhaan Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla koronavuotena. [Verkkolehtiartikkeli]. Yle Uutiset. [Viitattu 15.9.2021]. Saatavana: [E-lainaston virtuaalinen ovi kävi tiuhaan Kainuussa ja Pohjois-Pohjanmaalla koronavuotena | Yle Uutiset | yle.fi](#)
- Heimolehto, K. 2.12.2020. E-kirjojen suosio nousee kohisten kirjastoissa: Tarjonta ei pysy kysynnän perässä. [Verkkolehtiartikkeli]. Yle Uutiset. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-11677067>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2013. Tutki ja kirjoita. 15.–17. painos. Helsinki: Tammi
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. 2015. Tilastolliset menetelmät. 5.–10. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Hovi, T. 2020. Koronavirus SARS-CoV-2 - yllätyksellinen vuoden tulokas. [Verkkolehtiartikkeli]. Duodecim 136 (24), 2759–2764. [Viitattu 14.9.2021]. Saatavana: [Koronavirus SARS-CoV-2 - yllätyksellinen vuoden tulokas \(duodecimlehti.fi\)](#)
- Hyytiäinen, I. 15.10.2019. Elokuvia kirjastokortilla: Kirjastokinossa katsot elokuvia ja sarjoja ilmaiseksi. [Verkkolehtiartikkeli]. Kotiliesi. [Viitattu 30.4.2021]. Saatavana: [Kirjastokino: ilmaisia elokuvia ja sarjoja kirjastokortilla - Kotiliesi.fi](#)

Journal.fi. Ei päiväystä. Suomalaiset tiedelehdet verkossa. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.5.2021].
Saattavana: [Journal.fi](https://journal.fi)

Kajander, A. 2018. Kirjan tuntu ja tunnelma osana lukemisen käytäntöjä.
[Verkkolehtiartikkeli]. Kasvatus & Aika 12 (2), 36–49. [Viitattu 23.9.2021]. Saattavana:
[74129-Artikkelin teksti-99816-2-10-20180825 \(1\).pdf](https://www.kasvatus.fi/74129-Artikkelin_teksti-99816-2-10-20180825_(1).pdf)

Kananen, J. 2011. Kvantti: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas.
Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kansalliskirjasto. Ei päiväystä. Digi: Kansalliskirjaston digitoidut aineistot. [Verkkosivu].
[Viitattu 12.5.2021]. Saattavana: [Digi - Kansalliskirjaston digitoidut aineistot | Kansalliskirjasto](https://kansalliskirjasto.fi/digi-kansalliskirjaston-digitoidut-aineistot)

Karimaa, E. 19.10.2018. Printti vai e-aineisto? [Blogi-kirjoitus]. Kestävä kirjasto. [Viitattu
27.9.2021]. Saattavana: [e-aineisto | Kestävä kirjasto \(wordpress.com\)](https://www.kestavakirjasto.com/e-aineisto)

Karjalainen, L. 2010. Tilastotieteen perusteet. 1. painos. Keuruu: Otava.

Kaufmann, K. & Miller, C. 2020. Seamless Virtual Service: An Academic Library Response to
COVID-19. [Verkkolehtiartikkeli]. Qualitative and Quantitative Methods in Libraries
(QQML) Special Issue Libraries in the age of COVID-19 9, 67-93. [Viitattu 4.10.2021].
Saattavana: [View of Seamless Virtual Service: \(qqml.net\)](https://www.qqml.net/view-of-seamless-virtual-service)

Keravan kaupunki. 2021. Kirjasto. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.9.2021]. Saattavana: [Kirjasto - Keravan Kaupunki](https://www.kerava.fi/kirjasto)

Kirjastoalan opas. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Jyty. [Viitattu 16.9.2021]. Saattavana:
[jyty ammattiala kirjasto interactive.pdf \(jytyliitto.fi\)](https://www.jyty.fi/jyty-ammattiala-kirjasto-interactive.pdf)

Kirjastot.fi. 19.8.2017. Kysy kirjastonhoitajalta. [Verkkosivu]. [Viitattu 27.9.2021]. Saattavana:
[Kuinka usein kirjat vaihtuu e-kirjastoon? Onko kaikilla kirjastoilla sama vaihtuvuus. Onko se lisenssi hommattu esim 1vuodeksi | Kysy kirjastonhoitajalta \(kirjastot.fi\)](https://www.kirjastot.fi/kuinka-usein-kirjat-vaihtuu-e-kirjastoon-onko-kaikilla-kirjastoilla-sama-vaihtuvuus-onko-se-lisenssi-hommattu-esim-1vuodeksi-kysy-kirjastonhoitajalta)

Kirjastot.fi. Ei päiväystä. eMagz: suomenkielisiä aikakaus- ja iltapäivälehtiä. [Verkkosivu].
[Viitattu 5.4.2021]. Saattavana: [eMagz: suomenkielisiä aikakaus- ja iltapäivälehtiä / inhemska tidskrifter och kvällstidningar / Finnish magazines and trade journals | eKirjasto \(kirjastot.fi\)](https://www.kirjastot.fi/emagz-suomenkielisia-aikakaus-ja-iltapavalehtia-inhemska-tidskrifter-och-kvallstidningar-finnish-magazines-and-trade-journals-eKirjasto)

Kirjastot.fi. Ei päiväystä. Yleisten kirjastojen digitaalisen median palvelukonseptihanke.
[Verkkosivu]. [Viitattu 7.4.2021]. Saattavana: <https://www.kirjastot.fi/digimediamhanke>

Korona ja kirjastot. 1.12.2020. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 13.3.2021]. Saattavana:
https://www.kirjastot.fi/kirjastot-ja-korona?language_content_entity=fi

- Korona-ajan asiointi kirjastoissa halutaan turvata. 1.3.2021. [Verkkolehtiartikkeli]. Verkko uutiset.fi. [Viitattu 15.9.2021]. Saatavana: [Korona-ajan asiointi kirjastoissa halutaan turvata – verkko uutiset.fi](#)
- Koronapandemian vaikutuksia kulttuurialalla 2020–2021. 2021. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Valtioneuvosto. [Viitattu 16.9.2021]. Saatavana: [Koronapandemian vaikutuksia kulttuurialalla 2020–2021. Raportti kyselyn vastauksista \(valtioneuvosto.fi\)](#)
- Koronavirusepidemian vaiheet ja torjuntatoimien tasot. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Valtioneuvosto. [Viitattu 25.2.2021]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/tietoa-koronaviruksesta/koronavirusepidemian-vaiheet-ja-torjuntatoimien-tasot>
- Koskimaa, R., Joensuu, J. & Saarinen, L. 2001. Kirja 2010: Kirja-alan kehitystrendit. Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä.
- Kummala-Mustonen, M. 2.11.2020. Kirjastotilat ovat asiakkaille arjen luksusta. [Blogi-kirjoitus]. Aluehallintovirasto. [Viitattu 14.3.2021]. Saatavana: <https://aluehallintovirasto.blog/2020/11/02/kirjastotilat-ovat-kansalaisille-arjen-luksusta/>
- Kuntalehti. 16.6.2020. Fyysiset kirjastot kuntalaisille tärkeitä myös digiaikana – "yhteistilat ovat kunnissa mahdollisuus oikeaan säästöön". [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 14.9.2021]. Saatavana: [Fyysiset kirjastot kuntalaisille tärkeitä myös digiaikana – "yhteistilat ovat kunnissa mahdollisuus oikeaan säästöön" | Kuntalehti](#)
- L 29.12.2016/1492. Laki yleisistä kirjastoista.
- L 306/2019. Laki digitaalisten palveluiden tarjoamisesta.
- Lingonet-kielikurssit. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://ekirjasto.kirjastot.fi/verkkokurssit/lingonet-kielikurssit-sprakkurser-language-courses>
- Liukkonen, J. 2020. Virus mylläsi kirjastojen arjen. [Verkkolehtiartikkeli]. Kirjastolehti. [Viitattu 15.9.2021]. Saatavana: [Kirjastolehti 3 2020 web.pdf \(suomenkirjastoseura.fi\)](#)
- Lund, B. & Wang, T. 2020. Announcement information provided by United States` public libraries during the Covid-19 pandemic. [Verkkojulkaisu]. Emporia State University. [Viitattu 16.3.2021]. Saatavana: https://www.researchgate.net/publication/339953248_Announcement_Information_Provided_by_United_States`_Public_Libraries_During_the_2020_COVID-19_Pandemic
- Mansourian, Y. 2020. Public libraries` services during a pandemic: From passive responses to proactive initiatives. [Verkkolehtiartikkeli]. Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML) Special Issue Libraries in the age of COVID-19 9, 41-54. [Viitattu 29.3.2021]. Saatavana: <http://www.qqml.net/index.php/qqml/article/view/616/578>
- Mikkonen, N. 22.11.2020. Suomalaisten uskollisuus kirjastoja kohtaan on kestänyt jopa koronan, ja sitä ihmetellään Isossa-Britanniassa saakka – kesän jälkeen kelpasi dystopia

ja fantasia. [Verkkolehtiartikkeli]. Yle Uutiset. [Viitattu 15.9.2021]. Saatavana: [Suomalaisten uskollisuus kirjastoja kohtaan on kestänyt jopa koronan, ja sitä ihmetellään Isossa-Britanniassa saakka – kesän jälkeen kelpasi dystopia ja fantasia | Yle Uutiset | yle.fi](#)

Miksi valita e-kirja? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Sähköinenkirja.fi. [Viitattu 27.9.2021]. Saatavana: [Miksi valita e-kirja? « Sähköinen kirja \(sahkoinenkirja.fi\)](#)

Mikä on e-kirja? Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Sähköinenkirja.fi. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <http://www.sahkoinenkirja.fi/>

Naxos Music Library Jazz. 2020. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://ekirjasto.kirjastot.fi/musiikkipalvelut/naxos-music-library-jazz>

Naxos Music Library World. 2020. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://ekirjasto.kirjastot.fi/musiikkipalvelut/naxos-music-library-world>

Naxos Music Library. 2020. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana: [Naxos Music Library | eKirjasto \(kirjastot.fi\)](#)

Naxos Spoken Word Library. 2021. Features. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: [Naxos Spoken Word Library - Invaluable spoken word resource](#)

Nousiainen-Hiiri, V. 23.2.2021. Kirjastojen e-aineistojen käyttö hurjassa nousussa – Yhden luukun e-kirjasto toisi tarjonnan aidosti jokaisen suomalaisen ulottuville. [Verkkosivu]. Helmet. [Viitattu 15.9.2021]. Saatavana: [Kirjastojen e-aineistojen käyttö hurjassa nousussa – Yhden luukun e-kirjasto toisi tarjonnan aidosti jokaisen suomalaisen ulottuville | Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala \(sttinfo.fi\)](#)

Nurmijärven Uutiset. 10.2.2021. Lapsiperheiden kirjakassipalvelulle jo hyvin kysyntää – uusi palvelu mahdollistaa kirjaston hyödyntämisen korona-aikana. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 13.9.2021]. Saatavana: [Lapsiperheiden kirjakassipalvelulle jo hyvin kysyntää – uusi palvelu mahdollistaa kirjaston hyödyntämisen korona-aikana | Paikalliset | Nurmijärven Uutiset \(nurmijarvenuutiset.fi\)](#)

Nykänen, H. 3.6.2020. Kirjastojen e-kirjat saivat runsaasti uusia lukijoita koronakeväänä – ryntäys noutopisteille kertoo kuitenkin, että painettua kirjaa on ollut ikävä. [Verkkolehtiartikkeli]. Yle Uutiset. [Viitattu 23.9.2021]. Saatavana: [Kirjastojen e-kirjat saivat runsaasti uusia lukijoita koronakeväänä – ryntäys noutopisteille kertoo kuitenkin, että painettua kirjaa on ollut ikävä | Yle Uutiset | yle.fi](#)

Nykänen, H. 9.3.2020. Perinteiset kirjat pitävät pintansa myös nuorten keskuudessa, vaikka e-lainat yleistyvät – Kirjastotoimenjohtaja: "Ruutua tuijotetaan muutenkin koko päivä". [Verkkolehtiartikkeli]. Yle Uutiset. [Viitattu 23.9.2020]. Saatavana: [Perinteiset kirjat pitävät pintansa myös nuorten keskuudessa, vaikka e-lainat yleistyvät – Kirjastotoimenjohtaja: "Ruutua tuijotetaan muutenkin koko päivä" | Yle Uutiset | yle.fi](#)

- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). 2018. Kansallinen digitaalinen kirjasto: Loppuraportti hankekaudelta 2014–2017. [Verkkajulkaisu]. [Viitattu 7.4.2021]. Saatavana: [OKM 14 2018.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). Ei päiväystä. Yleisten kirjastojen tilastot. [Excel-taulukko]. [Viitattu 16.3.2021]. Saatavana: <https://minedu.fi/kirjastotilastot>
- Oulun kaupunginkirjasto. 2020. Millaisia vaikutuksia kirjastojen sulkemisella korona-aikana oli? [Verkkosivu]. Oulun kaupunki. [Viitattu 7.4.2021]. Saatavana: https://www.ouka.fi/oulu/kirjasto/ajankohtaista/-/asset_publisher/CG1w/content/millaisia-vaikutuksia-kirjastojen-sulkemisella-korona-aikana-oli/
- OverDrive. 2021. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana: [Overdrive | eKirjasto \(kirjastot.fi\)](#)
- Paavonheimo, J. 2006. Digitaalisen ja painetun rajalla. BTJ Kirjastopalvelu Oy: Helsinki.
- Poikkeusolot. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Valtioneuvosto. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/tietoa-koronaviruksesta/poikkeusolot>
- PressReader. 2021. [Verkkosivu]. FinELib. [Viitattu 30.4.2021]. Saatavana: [PressReader - FinELib - Yleinen sivusto \(kiwi.fi\)](#)
- PressReader-lehtipalvelu. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana: https://hakemisto.kirjastot.fi/services/web_service/pressreader-lehtipalvelu
- Promotor-kielikurssit. 2020. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://ekirjasto.kirjastot.fi/verkkokurssit/promotor-kielikurssit>
- Puukka, P. 3.4.2021. Äänikirjojen lainaus ryöpsähti kasvuun, mutta kunnan sähköinen palvelu puuttuu – ensi vuonna ehkä aukeaa valtakunnallinen e-kirjasto. [Verkkolehtiartikkeli]. Yle Uutiset. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: [Äänikirjojen lainaus ryöpsähti kasvuun, mutta kunnan sähköinen palvelu puuttuu – ensi vuonna ehkä aukeaa valtakunnallinen e-kirjasto | Yle Uutiset | yle.fi](#)
- Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML). 16.3.2020. Special Issue – Call for Papers Theme: “COVID-19 and the Libraries: Impact of”. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.5.2021]. Saatavana: [Special Issue – Call for Papers Theme: “COVID-19 and the Libraries: Impact of” | Qualitative and Quantitative Methods in Libraries \(qqml.net\)](#)
- Qualitative and Quantitative Methods in Libraries (QQML). Ei päiväystä. About the Journal. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.5.2021]. Saatavana: [About the Journal | Qualitative and Quantitative Methods in Libraries \(qqml-journal.net\)](#)
- Rajoitukset ja suositukset koronaepidemian aikana. 10.9.2021. [Verkkosivu]. Valtioneuvosto. [Viitattu 15.9.2021]. Saatavana: [Rajoitukset ja suositukset \(valtioneuvosto.fi\)](#)

- Rauman kaupunki. 2021. Rauman kaupunginkirjaston historia. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.9.2021]. Saatavana: [Rauman kaupunginkirjaston historia - Kirjasto](#)
- RedFox-sanakirjat. 2020. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://ekirjasto.kirjastot.fi/verkkokurssit/redfox>
- Rockway-musiikkikurssit. 2020. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <https://ekirjasto.kirjastot.fi/verkkokurssit/rockway-musiikkikurssit>
- Rokotusjärjestys ja Covid-19-taudin riskiryhmät. 27.4.2021. [Verkkosivu]. Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL). [Viitattu 3.5.2021]. Saatavana: [Rokotusjärjestys ja COVID-19 - taudin riskiryhmät - Infektiotaudit ja rokotukset - THL](#)
- Sanasto. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Lainauserä. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: [Lainauserä - Sanasto](#)
- Stenvall, J. 2002. Mikä on digitaalinen kirjasto? [Verkkolehtiartikkeli]. Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti 44 (1), 5–8. [Viitattu 1.4.2021]. Saatavana Elektra-tietokannasta. Vaatii käyttöoikeuden.
- STT Info. 26.11.2020. Puolet suomalaisista koki kirjastojen sulkemisen kielteisenä. [Verkkosivu]. [Viitattu 15.9.2021]. Saatavana: [Puolet suomalaisista koki kirjastojen sulkemisen kielteisenä | Suomen kirjastoseura \(sttinfo.fi\)](#)
- Suomen kirjastoseura. 2018. Koko kansan e-kirjasto: Miksi tarvitsemme valtakunnallisen e-kirjaston? [Blogi-kirjoitus]. [Viitattu 7.4.2021]. Saatavana: [Koko kansan e-kirjasto – Miksi tarvitsemme valtakunnallisen e-kirjaston? - Suomen kirjastoseura](#)
- Suomen kirjastoseura. 2019. Selvitys sähköisten kirjojen lainaamisesta yleisissä kirjastoissa. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <http://suomenkirjastoseura.fi/files/julkaisut/Kirjastoseura%20e-lainaus%20selvitys%2010.5.2019.pdf>
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 5.4.2021]. Saatavana: [Suomen yleisten kirjastojen tilastot \(kirjastot.fi\)](#)
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 16.9.2021]. Saatavana: [Suomen yleisten kirjastojen tilastot \(kirjastot.fi\)](#)
- Suomen yleisten kirjastojen tilastot. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: [Suomen yleisten kirjastojen tilastot \(kirjastot.fi\)](#)
- Sähkökirjat.fi. 2021. Äänikirjat. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <http://www.sahkokirjat.fi/aanikirjat/>
- Sähkökirjat.fi. 2021a. Lukulaitteet. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <http://www.sahkokirjat.fi/lukulaitteet/>

- Sähkökirjat.fi. 2021b. Tiedostomuodot. [Verkkosivu]. [Viitattu 6.4.2021]. Saatavana: <http://www.sahkokirjat.fi/tiedostomuodot/>
- Tammaro, A. 2020. Covid 19 and libraries in Italy. [Verkkolehtiartikkeli]. International Information & Library Review 52 (3), 216-220. [Viitattu 26.3.2021]. Saatavana: [COVID 19 and Libraries in Italy \(tandfonline.com\)](https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00207179.2020.1811111)
- Terveyden- ja Hyvinvoinninlaitos (THL). 13.9.2021. Tilannekatsaus koronaviruksesta. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.9.2021]. Saatavana: [Tilannekatsaus koronaviruksesta - Infektiotaudit ja rokotukset - THL](https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/tilannekatsaus-koronaviruksesta)
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 23.2.2021. Tilannekatsaus koronaviruksesta. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.2.2021]. Saatavana: <https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/ajankohtaista-koronaviruksesta-covid-19/tilannekatsaus-koronaviruksesta#tutkimuksia>
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos (THL). 27.4.2021. Koronarokotusten järjestäminen Suomessa. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.5.2021]. Saatavana: [Koronarokotusten järjestäminen Suomessa - Infektiotaudit ja rokotukset - THL](https://thl.fi/fi/web/infektiotaudit-ja-rokotukset/ajankohtaista/koronarokotusten-jarjestaminen-suomessa)
- Terveyskirjasto. 2020. Lääketieteen sanasto. [Verkkosivu]. [Viitattu 18.2.2021]. Saatavana: https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt02478
- Terveyskirjasto. 28.5.2021. Koronavirus (SARS-CoV-2, COVID-19). [Verkkosivu]. [Viitattu 14.9.2021]. Saatavana: [Koronavirus \(SARS-CoV-2, COVID-19\) - Terveyskirjasto](https://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=ltt02478)
- Tilastokeskus. 25.4.2019. Nuorten kirjastossa käyminen on vähentynyt. [Verkkosivu]. [Viitattu 26.9.2021]. Saatavana: [Tilastokeskus - 4. Nuorten kirjastossa käyminen on vähentynyt \(stat.fi\)](https://www.stat.fi/tutkimus/2019/04/25/nuorten_kirjastossa_kayminen_on_vahentynyt)
- Turun seutusanomat. 19.3.2021. Vaikka kirjastot ovat kiinni, töitä riittää kaikille. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 16.9.2021]. Saatavana: [Vaikka kirjastot on kiinni, töitä riittää kaikille - Turun Seutusanomat](https://www.seutusanomat.fi/ajankohtaista/2021/03/19/vaikka_kirjastot_ovat_kiinni_toitaa_riittaa_kaikille)
- Vaarne, V. Ei päiväystä. Ville Vaarne: "Kirja ei ole jatkossakaan harvojen luksustuote". [Verkkosivu]. Aikakausmedia.fi. [Viitattu 23.9.2021]. Saatavana: [Ville Vaarne: "Kirja ei ole jatkossakaan harvojen luksustuote" | Aikakausmedia.fi](https://www.aikakausmedia.fi/ajankohtaista/2021/09/23/ville-vaarne-kirja-ei-ole-jatkossakaan-harvojen-luksustuote)
- Valli, R. 2015. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. 2. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valtioneuvosto. 16.3.2020. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.3.2021]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi>
- Valtioneuvosto. 29.4.2021. Koronavirustapausten määrät edelleen laskussa: Epidemia on toistaiseksi rauhoittumassa. [Verkkosivu]. [Viitattu 3.5.2021]. Saatavana:

[Koronavirustapausten määrät edelleen laskussa – epidemia on toistaiseksi rauhoittumassa \(valtioneuvosto.fi\)](#)

Valtioneuvosto. Ei päiväystä. Ravintolat sulkeutuvat asiakkailta, ruokaa voi kuitenkin tilata ja noutaa. [Verkkosivu]. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/ravintolat-sulkeutuvat-asiakkailta-ruokaa-voi-kuitenkin-tilata-ja-noutaa>

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsinki: Tammi.

Viddla. 2021. Tietoja palvelusta. [Verkkosivu]. [Viitattu 30.4.2021]. Saatavana: [Tietoja palvelusta - Viddla](#)

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa: Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5. uud. p. Jyväskylä: PS-kustannus.

World Health Organization (WHO). 13.9.2021. WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. [Verkkosivu]. [Viitattu 13.9.2021]. Saatavana: [WHO Coronavirus \(COVID-19\) Dashboard | WHO Coronavirus \(COVID-19\) Dashboard With Vaccination Data](#)

World Health Organization (WHO). 23.2.2021. WHO Coronavirus Diseases (COVID-19) Dashboard. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.2.2021]. Saatavana: <https://covid19.who.int/>

World Health Organization (WHO). 26.3.2020. Origin of SARS-CoV-2. [Verkköjulkaisu]. [Viitattu 23.2.2021]. Saatavana: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332197/WHO-2019-nCoV-FAQ-Virus_origin-2020.1-eng.pdf

YK. Ei päiväystä. Covid-19 Response. [Verkkosivu]. [Viitattu 23.2.2021]. Saatavana: <https://www.un.org/coronavirus>

Yle Uutiset. 10.9.2021. Hallituksen uusi koronastrategia tähtää Suomen avautumiseen pian – valtakunnalliset toimet loppuvat, alueiden rooli kasvaa. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 13.9.2021]. Saatavana: [Hallituksen uusi koronastrategia tähtää Suomen avautumiseen pian – valtakunnalliset toimet loppuvat, alueiden rooli kasvaa | Yle Uutiset | yle.fi](#)

Yle Uutiset. 14.8.2021. Milloin Suomessa on rokotettu riittävästi ja miten lasten rokotuksiin pitäisi suhtautua? Lue kymmenen kysymystä ja vastausta koronarokotuksista. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 13.9.2021]. Saatavana: [Milloin Suomessa on rokotettu riittävästi ja miten lasten rokotuksiin pitäisi suhtautua? Lue kymmenen kysymystä ja vastausta koronarokotuksista | Yle Uutiset | yle.fi](#)

Yle Uutiset. 25.2.2021. Suomeen kolme viikon sulkutila, hallitus toteaa poikkeusolot – Lue tästä päivän käänneet. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 9.3.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-11808721>

- Yle Uutiset. 29.1.2020. Suomen ensimmäinen koronavirustartunta varmistui, THL: Tapaus valitettava, mutta ei odottamaton – Yle seurasi hetki hetkeltä. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 23.2.2021]. Saatavana: <https://yle.fi/uutiset/3-11181717>
- Yle Uutiset. 30.1.2020. Otava-konserni veti äänikirjat pois kirjastojen ulottuvilta – kansallista e-kirjastoa hahmotellaan valtion tuella. [Verkkolehtiartikkeli]. [Viitattu 27.9.2021]. Saatavana: [Otava-konserni veti äänikirjat pois kirjastojen ulottuvilta – kansallista e-kirjastoa hahmotellaan valtion tuella | Yle Uutiset | yle.fi](#)
- Yleisten kirjastojen e-aineistostrategian pohja. 2012. [Verkkojulkaisu]. Kirjastot.fi. [Viitattu 1.4.2021]. Saatavana: [Yleisten kirjastojen e-aineistostrategian pohja \(kirjastot.fi\)](#)
- Yleisten kirjastojen konsortio. Ei päiväystä. Kirjastot.fi. [Verkkosivu]. [Viitattu 12.5.2021]. Saatavana: https://www.kirjastot.fi/konsortio?language_content_entity=fi
- Zach, L. 2011. What do I do in an emergency? The role of public libraries in providing information during times of crises. [Verkkolehtiartikkeli]. Science & Technology Libraries 30 (4), 404–413. [Viitattu 16.3.2021]. Saatavana: https://www.researchgate.net/publication/241748267_What_Do_I_Do_in_an_Emergency_The_Role_of_Public_Libraries_in_Providing_Information_During_Times_of_Crisis

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn saatekirje

Liite 2. Kyselypohja

Liite 1. Kyselyn saatekirje

Hei!

Olen Ella Rintala ja opiskelen Seinäjoen SeAMK:ssa Kirjasto- ja tietopalvelualaa. Teen parhaillani opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena on selvittää, miten Suomen yleiset kirjastot ovat vastanneet koronapandemian aiheuttamaan e-aineistojen lisääntyneeseen kysyntään. Tavoitteena on siis kartoittaa, miten korona on vaikuttanut kirjastoissa e-aineistojen hankintaan, markkinointiin ja tiedottamiseen, mutta myös kirjaston henkilökunnan sekä asiakkaiden osaamiseen e-aineistojen käytön suhteen.

Opinnäytetyöhöni liittyy Webropol-kysely, johon toivonkin mahdollisimman monen teistä vastaavan. Aikaa se vie ainoastaan 5–10 minuuttia, mutta jokainen vastaus on äärimmäisen arvokas. Vastaaminen ei edellytä minkäänlaista aiempaa tietämystä aiheesta. Suosittelen kyselyn tekemistä tietokoneella, jotta näkymä olisi mahdollisimman selkeä ja miellyttävä, mutta vastaaminen onnistuu myös muun muassa puhelimella tai tabletilla.

Kysely on avoinna 24.5.2021 saakka. Kyselyyn pääset vastaamaan sähköpostin lopussa olevan linkin kautta. Vastaaminen tapahtuu anonymisti ja kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti.

Lisätietoja saatte tarvittaessa sähköpostin kautta osoitteesta: Ella.Rintala@seamk.fi

Suuri kiitos jokaiselle jo etukäteen. Olen todella kiitollinen vaivannäöstänne sekä vastauksistanne!

Linkki kyselyyn:

<https://link.webpolsurveys.com/S/4D21D1392A2B013A>

Aurinkoista kevään jatkoa! 😊

Ystävällisin terveisin Ella Rintala

Liite 2. Kyselypohja

E-aineistot Suomen yleisissä kirjastoissa korona-aikana

Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

1. Sukupuoleni *

- Nainen
- Mies
- Muu

2. Ikäni *

- 18-24 vuotta
- 25-34 vuotta
- 35-44 vuotta
- 45-54 vuotta
- Yli 54 vuotta

3. Koulutustasoni *

- Peruskoulu
- Ammattikoulu
- Lukio
- Alempi korkeakoulututkinto
- Ylempi korkeakoulututkinto
- Tutkijakoulutus
- Jokin muu, mikä?

